

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี: พหุกรณีศึกษา

นางสาวประดับ บุญธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

STUDENT SUPPORTING SYSTEMS FOR LEARNER DEVELOPMENT OF GOOD
PRACTICE SCHOOLS : A MULTIPLE CASE STUDY

Miss Pradab Boontham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Educational Research

Department of Educational Research and Psychology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนของ
โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี: พหุกรณีศึกษา

โดย

นางสาวประดับ บุญธรรม

สาขาวิชา

วิจัยการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤษี ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวานิช)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงมด ไตรวิจิตรคุณ)

ระดับ บุญธรรม : ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี: พหุกรณีศึกษา (STUDENT SUPPORTING SYSTEMS FOR LEARNER DEVELOPMENT OF GOOD PRACTICE SCHOOLS : A MULTIPLE CASE STUDY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา, 146 หน้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ศึกษาการบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ 3) ศึกษาผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน วิจัยเป็นเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษาในโรงเรียน 2 แห่งที่มีการปฏิบัติที่ดีในด้านระบบดูแลช่วยเหลือ การรวบรวมข้อมูลใช้วิธี การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและแบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรณีศึกษาทั้ง 2 โรงเรียน มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (1) การวางแผนการดำเนินงาน มีโครงสร้างการทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ (2) การดำเนินงานตามแผนให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหา และความพร้อมของโรงเรียนควบคู่ไปกับการ ให้ความรู้แก่บุคลากร และการดูแลนักเรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่มทั้งในระดับห้องเรียนและระดับโรงเรียน (3) การตรวจสอบ ติดตามประเมินผลเน้นความร่วมมือระหว่างคณะครู นักเรียนและผู้ปกครองและ (4) การปรับปรุง ให้ความสำคัญกับการสรุปผลการดำเนินงานทุกภาคการศึกษาเพื่อปรับปรุงพัฒนางานและ มีการสรุปผลการดำเนินงานในทุกสัปดาห์จากระดับชั้นเรียนสู่ระดับสภานักเรียนและสรุปในภาพรวมของโรงเรียนเพื่อการพัฒนากระบวนการอย่างสม่ำเสมอ

2. การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 5 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข และ 5) การส่งต่อภายในโรงเรียน และภายนอกเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

3. การสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม สนับสนุนความร่วมมือระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ประสิทธิภาพ ของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีผ่านมาตรฐานของการดำเนินงานตามระบบของกระทรวงศึกษาธิการ และช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในการแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา

ภาควิชา.....วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา.....

สาขาวิชา.....วิจัยการศึกษา.....

ปีการศึกษา.....2551.....

ลายมือชื่อ.....

ลายมือชื่อ.....ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

4883707627:MAJOR EDUCATIONAL RESERCH AND PSYCHOLOGY

KEYWORD : STUDENT SUPPORTING SYSTEMS/ GOOD PRACTICE SCHOOLS/ A MULTIPLE CASE STUDY

PRADAB BOONTHAM:STUDENT SUPPORTING SYSTEMS FOR LEARNER DEVELOPMENT OF GOOD PRACTICE SCHOOLS: A MULTIPLE CASE STUDY.THESIS PRINCIPAL

ADVISOR:ASSOC.PROF.SIRIPHAN SUWANMUNKHA,Ph.D.,146 pp.

The research purpose were to 1) study student supporting systems for lerner development and to study management and supporting of the system for learner development a multiple case study of two good practice school,were used in this research. The data were collected by document analysis participatory observations,indept interview and focus group technique.The research data were analyzed by content analysis and inductive conclusion.

The research results were as follow:

1. The management of the student supporting system of the two schools were focused in the filling aspects.

1.1 The plan had a structure based on the policy of the ministry of Education in the student supportings system.

1.2 The operation emphasized analysis the problems and the readiness of schools, together with staff development and the use of group process at the and school levels.

1.3 The follow up and evaluation of the system emphasized in teachers, students and guardians. Collaboration.

1.4 The continous imprement was base on weekly formation evaluation of the clam and the ob.....

2. There were five stage in the student supporting system. They were studying individual students, Student classification, Supporting for furter progress. Prevention and solving the problems and transferring: for better caring units insider and outside of the student.

3. The supporting system promote Collaboration among teachers, students, guardians, community and involving organizations

4. The efficiency of the student supporting system: were certified by the Ministry of Educationstandards, The system was able to help the students concretely in solving

5. The problem of the risk groups.

Department Educational Research and Psychology

Field of study .....Educaional Research

Academic year.....2008.....

Student's signature.....

Principal Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดีด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความกรุณา ให้ความรู้ ให้ความเอาใจใส่ ให้กำลังใจและตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้ง ในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อันได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร. สุวิมล ว่องวานิช และรองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ที่ได้เมตตาในการให้ข้อมูล ความรู้และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนกระทั่ง วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์

ขอโน้มคารวะแต่ท่านคณาจารย์ในภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาทุกท่านที่ได้กรุณาให้ ความรู้และอบรมสั่งสอนข้าพเจ้าด้วยเมตตาธรรมเสมอมา ตลอดจนขอนอบน้อมแด่ผู้เขียน ตำราวิชาการที่ข้าพเจ้าได้ใช้ศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงทุกท่าน

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะครู นักเรียน และผู้ปกครองจากโรงเรียนทั้งสอง โรงเรียนคือโรงเรียนในเมืองวิทยา(นามสมมติ) จังหวัดพิษณุโลก และโรงเรียนทอฝันวิทยา(นาม สมมติ) จังหวัดเชียงใหม่ ในการลงนามเก็บข้อมูลในการวิจัยเป็นอย่างดี โดยเฉพาะท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียนทอฝันวิทยา(นามสมมติ) ที่เอื้อเฟื้อที่พักให้กับข้าพเจ้าในขณะที่เก็บข้อมูลใน สนามเชียงใหม่และท่านศึกษานิเทศก์สมชัย แซ่เจ็ย ศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ที่คอยแนะนำข้อมูลทางวิชาการให้กับข้าพเจ้าตลอดเวลาของการ เก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบพระคุณพี่ภคินี พวงทอง น้องนริศรา เสือคล้าย พี่พีรภาว บุญเพลิง คุณ กฤษณา ปลื้มรัมย์ น้องสุทธิวรรณ แสงภาค น้องเพชรดา สีหะวงศ์ และพี่น้องในภาควิชาวิจัย และจิตวิทยาทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจให้กับข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบเป็นเครื่อง บูชาคุณเวทิตคุณแด่คุณพ่อพิง บุญธรรม คุณแม่จำปา บุญธรรม ที่คอยเป็นกำลังใจ เป็น ตัวอย่างของความเข้มแข็งและการต่อสู้ ทำให้ข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ตอนที่ 1 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน.....	7
ตอนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	8
โรงเรียนเพื่อนเด็ก.....	33
ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	43
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
การเลือกกรณีศึกษา.....	60
การศึกษากาตสนาม.....	61
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	66
การลดทอนข้อมูล.....	68
การตรวจสอบข้อมูล.....	68
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69

	หน้า
4 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1	70
บริบทโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 1.....	70
ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	76
5 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2	97
บริบทโรงเรียนกรณีศึกษาที่ 2.....	97
ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	103
6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณี.....	118
การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	121
การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	121
ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน.....	121
ประสิทธิผลของการใช้ระบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	121
7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	123
สรุปผลการวิจัย.....	123
อภิปรายผลการวิจัย.....	126
ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้.....	127
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	128
รายการอ้างอิง.....	129
ภาคผนวก.....	131
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	146

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น	20
2	วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น (ต่อ).....	21
3	ตารางที่3 วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครู ประจำชั้น (ต่อ)	22
4	เกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูล	28
5	ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม.....	67
6	จำนวนนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยา.....	74
7	จำนวนบุคลากร.....	74
8	จำนวนนักเรียนโรงเรียนทอฝันวิทยา.....	102
9	จำนวนครูโรงเรียนทอฝันวิทยา ปีการศึกษา 2550.....	102
10	การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณี.....	118
11	การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณี(ต่อ).....	119
12	การเปลี่ยนแปลงของครูและนักเรียน.....	120

สารบัญภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	การบริหารจัดการเชิงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	10
2	การบริหารจัดการเชิงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียน.....	12
3	แนวปฏิบัติสำหรับครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	17
4	กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้นครูแนะแนว ครูที่เกี่ยวข้อง.....	19
5	ข้อมูลพื้นฐานการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล.....	24
6	กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขช่วยเหลือปัญหาการเรียนของครูแนะแนว/ฝ่ายปกครอง.....	32
7	กรอบแนวคิดโรงเรียนเพื่อนเด็ก.....	40
8	ความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
9	กรอบมโนทัศน์ในการวิจัย.....	57
10	ขั้นตอนการวิจัยในระยะที่หนึ่ง.....	59
11	ขั้นตอนการวิจัยในระยะที่สอง.....	61
12	ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	65
13	การจัดทำสนทนากลุ่ม.....	68
14	แผนผังโรงเรียนในเมืองวิทยา.....	72
15	โครงสร้างการบริหารของโรงเรียน.....	73
16	การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเมืองวิทยา.....	76
17	อนุสาวรีย์ในโรงเรียนในเมืองวิทยา.....	78
18	กิจกรรมช่างเสริมสวย.....	86
19	การเย็บจักรทำผ้าพันคอลูกเสือ-ยุวกาชาด.....	87
20	หอพักนักเรียนด้อยโอกาส.....	88
21	เรือนนอนนักเรียนด้อยโอกาส.....	88
22	กิจกรรมหารายได้ในช่วงวันหยุด.....	89
23	กิจกรรมส่งเสริมรายได้.....	90
24	การบริจาคของหน่วยงานต่างๆ.....	91
25	สภาพทั่วไปของโรงเรียน.....	99

	หน้า
26 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนทอฝันวิทยา.....	104
27 การประเมินการทำงาน.....	109
28 ระบบพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนทอฝันวิทยา.....	110
29 กิจกรรมหน้าเสาธง.....	111
30 กิจกรรมนั่งสมาธิ.....	111
31 กิจกรรมเล่าข่าว.....	112
32 หน้าที่รับผิดชอบ.....	116

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“..... เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการทำตัวเองให้ตกต่ำ หรือเป็นปัญหา แก่สังคม ประการใด แท้จริงต้องการจะเป็นคนดี มีความสำเร็จ มีฐานะ มีเกียรติ และ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำ ควบคุมให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ในฐานะหน้าที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหาร การศึกษา ท่านจะช่วยให้เขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลใกล้ชิดอยู่ทุก ๆ ด้าน รongลงมาจาก บิดา มารดา....”

ความตอนหนึ่งในพระบรมราชาโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในวันอังคารที่ ๒๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๕

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและความสามารถในการปรับตัว โดยเชื่อว่าการศึกษเป็นแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศ จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย และความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ โดยมีหลักการที่สำคัญคือต้องยึดหลักให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพซึ่งสถานศึกษาเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนให้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ จึงจัดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโดยจุดประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล(กระทรวงศึกษาธิการ,2544) โดยมีการจัดระดับการศึกษาออกเป็น 4 ช่วงชั้น กำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่ม คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ สำหรับในด้านภารกิจกรมพัฒนาผู้เรียนนั้น เป็น

กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองเต็มตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา การสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำและกิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่การศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

โดยมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ใน 2 ลักษณะ คือ มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

การจัดการเรียนรู้ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษา ว่าผู้เรียนทุกคนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ด้านคือ มีความรู้ความสามารถตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ เป็นผู้ที่มีความสามารถพัฒนาความรู้ของตนเองได้เต็มตามศักยภาพ สามารถอ่านออกเขียนได้และคิดเป็น เป็นผู้มีความคุณธรรมจริยธรรม

การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สิ่งสำคัญคือ ครูจะต้องรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคลเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง ครูจะต้องศึกษาเพื่อรู้จักนักเรียนทุกคนในห้องในความรับผิดชอบของครู ซึ่งนักเรียนมีความแตกต่างกัน ทั้งความชอบ ความถนัดและวิธีการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียนนี้ครูจะนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะทำให้ครูสามารถช่วยเหลือ แก้ไข ส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนแต่ละคนให้พัฒนาได้อย่างเต็มตามศักยภาพและมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2542 ; ชัยอนันต์ สมุทวณิช,2543;คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้,2543;สำนักงานคณะกรรมการการ

ประถมศึกษาแห่งชาติ,2543 อ้างถึงใน พัทธ์ชัย ม้าฮอส,2543) ในการจัดกระบวนการ การศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการอย่างที่ตั้งค้มมุ่งหวังนั้นนอกจากจะดำเนินการด้วยการ ส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนและการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็น สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างมากและรวดเร็ว ทั้งทางด้าน การสื่อสารและเทคโนโลยี ทำให้ประชากรในสังคมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทัน ตามการเปลี่ยนแปลง จึงเกิดปัญหาขึ้นอย่างมาก ทั้งปัญหาด้านการเรียน ปัญหาด้าน ครอบครัว ปัญหาเด็กถูกทารุณกรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กเร่ร่อน เป็นต้น ซึ่งการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนมิได้เป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องเดิมที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว เพียงแต่มีการปรับ กระบวนการให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ นักเรียนเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขตามความมุ่งหวังของการจัดการศึกษา (อภิชาติ เศรษฐวิจัยกิจการ,2547)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน(กระทรวงศึกษาธิการ, 2547) ให้สถานศึกษานำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ผู้เรียน สามารถที่จะพัฒนาไปสู่ความมุ่งหวังของการศึกษาคือเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข มี แนวทางการดำเนินงาน คือ

1. ปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร และครูอาจารย์ให้ส่งเสริม ดูแล พัฒนา นักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม
2. วางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่า นักเรียนทุกคนมีครูอาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
3. สนับสนุนให้ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้าน โรงเรียน และชุมชน เชื่อมประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. ประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญการในสาขาต่างๆเพื่อให้มีการส่งต่อและรับช่วงการแก้ไข ส่งเสริม พัฒนาการนักเรียนและเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังนี้
  1. เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมีกระบวนการ วิธีการ และ เครื่องมือที่มีคุณภาพ และมีมาตรฐานสามารถตรวจสอบได้
  2. เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
  3. เพื่อให้ นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เห็นความสำคัญของการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนเมื่อพบว่านักเรียนประสบกับปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันจึงได้จัดทำ

โครงการที่จะช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาดังกล่าว คือ โครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มุ่งเน้นเด็กปัญหาในด้านต่างๆทั้งปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาเด็กขายบริการ ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กถูกทารุณกรรม เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เป็นต้น ซึ่งอนาคตเด็กเหล่านี้อาจจะเติบโตขึ้นไปโดยมีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการให้ความคุ้มครอง ป้องกัน ฟื้นฟู ปรับสภาพและพัฒนาเขาให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่น จึงเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยใช้สิทธิเด็กทั้ง 4 ด้านเป็นพื้นฐานในการช่วยเหลือ คือ สิทธิด้านการมีชีวิตรอดปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่ามีการศึกษาในด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนทั่วไปและโรงเรียนที่ได้รับรางวัลในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร งบประมาณและนักเรียน แต่ยังไม่มีการศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเพื่อนเด็ก ซึ่งใช้ระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนของกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดียวกับโรงเรียนอื่นทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโรงเรียนในบริบทของเด็กด้อยโอกาสเด็กที่เปราะบางต่อปัญหา เด็กซึ่งมีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ เช่น เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เด็กของชนกลุ่มน้อย เด็กเร่ร่อน เด็กที่อยู่ในสภาวะขาดสหายกล่าบาก เด็กที่ถูกการทารุณกรรม เป็นต้น ผู้วิจัยจึงมีความคาดหวังว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเพื่อนเด็กน่าจะให้ความสำคัญและมีความเข้มข้นในการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้อยโอกาสเหล่านี้ยิ่งกว่าโรงเรียนโดยทั่วไป

คำถามวิจัย

1. สถานศึกษามีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างไร
2. สถานศึกษามีการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาเป็นอย่างไร
3. สถานศึกษามีประสิทธิผล ของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นอย่างไร
4. ความแตกต่างของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของทั้งสองกรณีมีประสิทธิผลต่างกันหรือไม่ เพราะอะไร

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาผลการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน

ขอบเขตของการทำวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา (A multiple case study) ในการศึกษาการปฏิบัติงานของครูที่ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ช่วงระยะเวลาที่ศึกษา

เก็บข้อมูลในช่วงเวลา พฤษภาคม – กรกฎาคม 2550 ปีการศึกษา 2550

คำจำกัดความ

การดูแลช่วยเหลือ หมายถึง การส่งเสริม แก้ไขและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการในการส่งเสริม แก้ไขและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยมีระบบอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนมีเอกสาร หลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยได้รับความร่วมมือจาก ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และชุมชน

โรงเรียนเพื่อนเด็ก หมายถึง โรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ปกป้องคุ้มครองเด็กทุกคน เข้าใจและให้ความสำคัญต่อบทบาททนาย-หญิง และส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ประสิทธิผลของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเพื่อนเด็ก หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเพื่อนเด็กที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการทำงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าของโรงเรียนของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การสนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแล หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำวิจัย

1. ทำให้ได้สารสนเทศการบริหารจัดการที่ดีในการบริหารการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
2. เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ดีในการนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
3. ทำให้ได้สารสนเทศเพื่อโรงเรียนจะได้นำมาใช้ในการพัฒนาการดูแลนักเรียนอย่างมีคุณภาพ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานของครูประจำชั้นและผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 ตอนตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และโรงเรียนเพื่อนเด็ก

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาความรู้และคุณธรรมในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และแนวทางในการจัดการศึกษานั้นต้องยึดหลักในการให้ความสำคัญกับทุกคนในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด และในการจัดการศึกษาต้องเน้นที่ผู้เรียน จัดกระบวนการศึกษาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามและมีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

จากสภาวะวิกฤติทั้งทางด้านภัยจากสังคมจาก สารเสพติด ภัยทางเพศ อุบัติภัย ความล้มเหลวทางด้านการเรียนและการประกอบอาชีพ ความรุนแรงและการกลั่นแกล้งรังแก เป็นสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อนักเรียน ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหา และการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยให้สถานศึกษามีการปฏิบัติดังนี้

1. สร้างความเข้มแข็ง ให้โรงเรียนมีมาตรฐานในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. จัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม สิทธิเด็ก ตลอดจนป้องกัน แก้ไขปัญหาต่างๆของนักเรียน เช่น ปัญหาสารเสพติด ปัญหาพฤติกรรม ปัญหาทางเพศ โดยประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่น
3. สร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เชื่อมโยงความรู้สารสนเทศและความร่วมมือระหว่าง ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ประสานการจัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศเพื่อการพัฒนา ส่งเสริม แก้ไขและส่งต่อนักเรียนในทุกระดับและทุกประเภท

ตอนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการทำงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชนทำงานร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจน พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบได้ แนวคิดหลักในการดำเนินงานที่จะส่งผลให้การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จนั้น มีดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือ หรือการส่งเสริมนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความสำเร็จของงานต้องอาศัยความร่วมมือ ทั้งการร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

ซึ่งปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสม สม่ำเสมอ ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกๆด้าน มีคณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และบุคลากรหลักในการดำเนินงานคือครู ประชัณจะต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนจากโรงเรียนด้วย ปัจจัยสุดท้ายคือ การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้แก่ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะทักษะ

การให้คำปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆของนักเรียน โรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

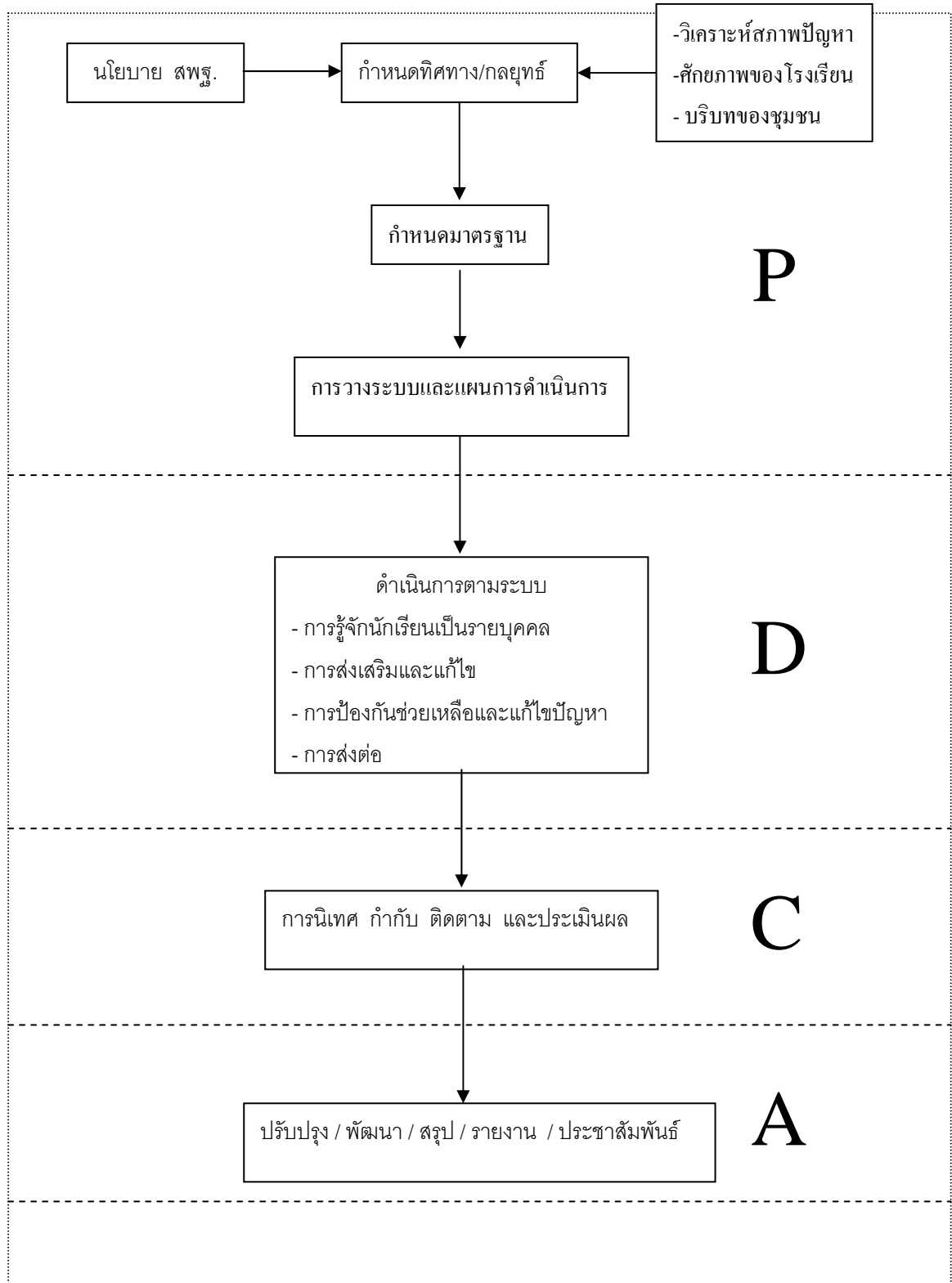
ในการพัฒนาผู้เรียนนั้น โรงเรียนจะต้องวิเคราะห์นักเรียนโดยภาพรวมว่า ลักษณะของนักเรียนมีลักษณะใดใน 3 กลุ่ม กล่าวคือ

นักเรียนปกติ ทำอย่างไรจะพัฒนาให้นักเรียนกลุ่มนี้มีความมั่นคงและมีชีวิตที่เป็นสุข โดยในอนาคตไม่ต้องตกเป็นเหยื่อหรือมีปัญหาจากเพื่อน สื่อโฆษณา และสิ่งแวดล้อมต่างๆ นักเรียนกลุ่มนี้ต้องได้รับการพัฒนาที่สำคัญคือ คือ การสร้างทักษะชีวิตให้มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่างๆ โดยจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม (Participation) และทักษะชีวิต (Life Skill) โดยผ่านวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาสุขศึกษา จริยธรรม กิจกรรมแนะแนว โดยสามารถประเมินผลได้จากผลงานนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มจะมีปัญหา เช่น มาจากครอบครัวที่แตกแยก อยู่หอพัก อยู่ในชุมชนที่มีปัญหามาก การเรียนไม่ดี หรือเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น เก็บตัว ไม่สนใจเรียน ทำตัวเด่นดัง การพัฒนานักเรียนในกรณีนี้จะขึ้นอยู่กับครูประจำชั้นว่าจะสามารถคัดกรองนักเรียนว่าใครอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและมีวิธีการช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร เช่น การจัดกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การพบปะนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือการพบปะผู้ปกครอง เพื่อให้มีปัจจัยเสี่ยงลดลง จนกระทั่งเป็นนักเรียนที่ปกติ

นักเรียนที่มีปัญหาแล้ว เช่น ใช้สารเสพติด หนีโรงเรียน มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ในกรณีนี้มักเป็นเรื่องสำคัญ และครูประจำชั้นไม่สามารถดำเนินการได้ตามลำพัง ควรมีการส่งตัวให้ครูแนะแนว ครูที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเด็ก หรือส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ เช่น จิตแพทย์ ผู้ให้คำปรึกษา เพื่อให้การช่วยเหลือ

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการเชิงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

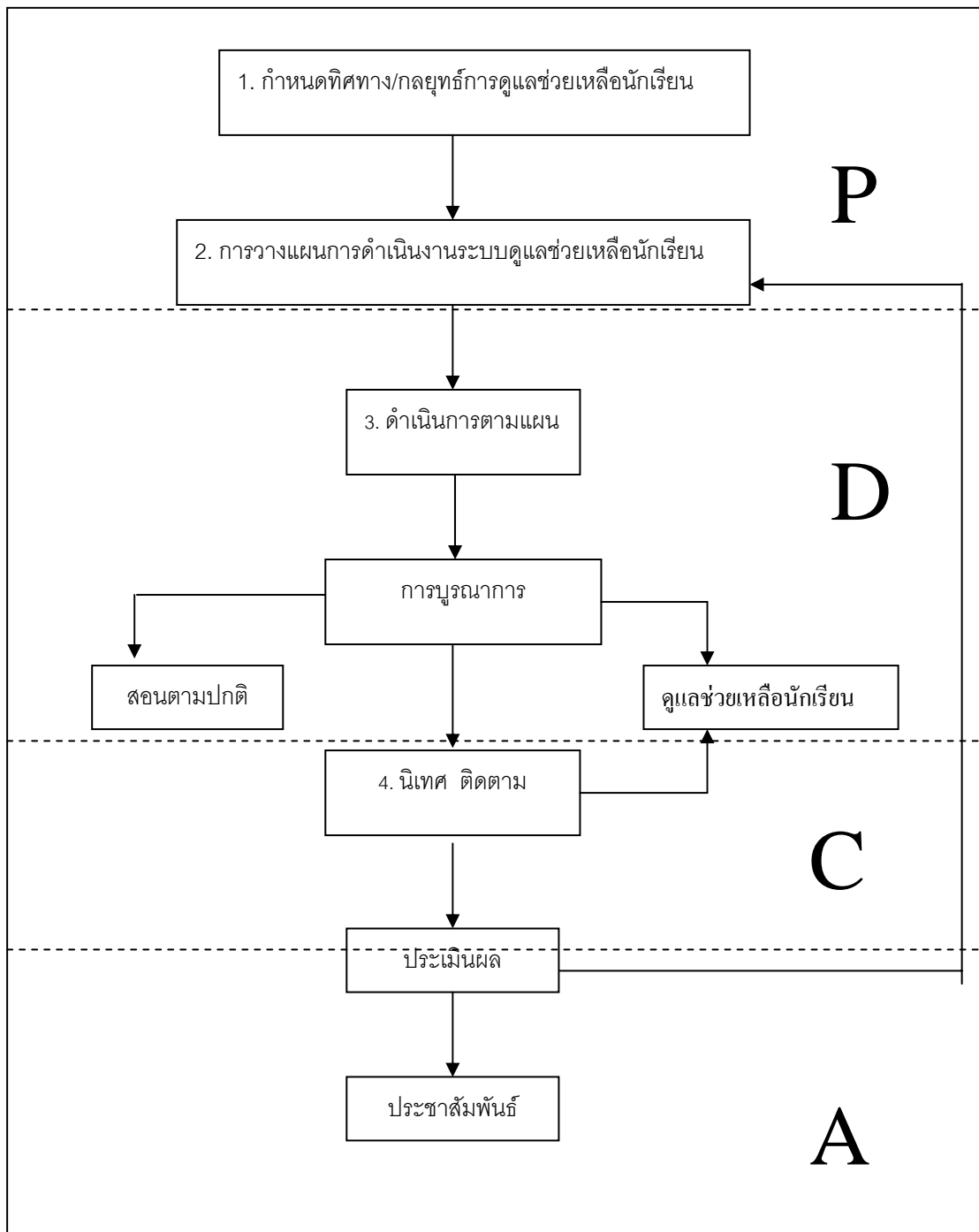
จากภาพ การบริหารจัดการเชิงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะมีครู-

ประจำชั้นเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยมีครูทุกคน รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงาน

ซึ่งภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมและพัฒนา
4. การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา
5. การส่งต่อ

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการเชิงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียน

จากภาพการบริหารจัดการเชิงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียน แบ่ง
 ขั้นตอนเป็น

1. การวางแผน (Plan) เป็นการวางระบบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญที่สุด โดยกำหนดขั้นตอนการทำงานเป็นกระบวนการ แต่ละขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติเป็นมาตรฐาน และการบันทึกการทำงานเป็นปัจจุบัน ข้อมูลจากบันทึกนี้จะนำไปสู่การตรวจสอบประเมิน

ตนเองและให้ผู้อื่นตรวจสอบได้และเป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของระบบย่อยส่งผลถึงคุณภาพรวมของโรงเรียนทั้งระบบ

2. การดำเนินงาน (Do) เป็นการปฏิบัติร่วมกันของทุกคนโดยใช้กระบวนการวิธีการ และบันทึก บุคคลภายในองค์กรที่รับผิดชอบในระบบย่อยต่าง ๆ จะปฏิบัติและบันทึกต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน

3. การตรวจสอบ/ประเมินผล (Check) เป็นการประเมินตนเอง ร่วมกันประเมินหรือผลัดเปลี่ยนกันประเมินภายในระหว่างบุคคล ระหว่างทีมย่อยในโรงเรียน

4. การปรับปรุงพัฒนา (Act) เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขพัฒนางาน ซึ่งอาจจะแก้ไขพัฒนาในส่วนที่เป็นกระบวนการ วิธีการ บั้จจัยหรือการบันทึกให้ดีขึ้นจนระบบคุณภาพหรือวงจรคุณภาพ เป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน มีขั้นตอนและรายละเอียด ดังนี้

1. กำหนดทิศทางและกลยุทธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทาง และกลยุทธ์การดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดประชุมครู บุคลากรที่เกี่ยวข้อง กรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ปกครองและชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทแต่ละแห่ง

2. การวางแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

โรงเรียนควรวางแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 พัฒนาบุคลากร เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เกิดความตระหนัก มีเจตคติที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้

2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ตัวแทนกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนนักเรียน ทั้งนี้ควรสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

2.3 กำหนดโครงการและกิจกรรมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

2.4 จัดหาสื่อ นวัตกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับใช้ในการดำเนินงาน

2.5 รวบรวมข้อมูลและจัดทำสารสนเทศด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

2.6 ประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงานต่างๆเพื่อระดมทรัพยากรในการดำเนินงาน

3. การดำเนินการตามแผน

การนำแผนสู่การปฏิบัติสำหรับโรงเรียนนั้น ควรบูรณาการการจัดระบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามปกติของโรงเรียน ครอบคลุมการดำเนินงานทั้ง 2 ลักษณะคือ

3.1 การสอนตามปกติ เป็นการส่งเสริม พัฒนานักเรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม และการพัฒนานักเรียนโดยผ่านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้กับนักเรียนตามปกติ ซึ่งถือเป็นบทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้น

3.2 การดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นหน้าที่ของทุกคนที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนต้องดำเนินการร่วมกันในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาหรือพฤติกรรมของนักเรียน ควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนตามปกติ

4. การนิเทศ ติดตาม

การนิเทศ ติดตาม เป็นการนิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ เพื่อให้การดำเนินงานจัดระบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้นิเทศอาจเป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือคณะกรรมการที่โรงเรียนแต่งตั้งตามแผนการนิเทศ ติดตาม ดังนี้

นิเทศภายในอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม ใช้วิธีการนิเทศที่หลากหลาย เช่น สอบถาม สัมภาษณ์ เยี่ยมชั้นเรียน ตรวจสอบเอกสาร ประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลความรู้ เทคนิควิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นต้น ประสานขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอกให้การนิเทศ และติดตามผลการดำเนินงานของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

5. การประเมิน ปรับปรุง และพัฒนา

โรงเรียนควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระยะ และนำผลการประเมินมาใช้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาศัยบรรยากาศร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาอุปสรรค การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และสนับสนุนทรัพยากรเพื่อความสำเร็จ

6. การรายงานและการประชาสัมพันธ์

การรายงานผลการดำเนินงานและการประชาสัมพันธ์เป็นขั้นตอนสุดท้าย เพื่อสรุปภาพรวมของการดำเนินงานทั้งระบบเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบ โดยดำเนินการดังนี้

6.1 จัดทำรายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report) ตามระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา

6.2 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยมีการประชาสัมพันธ์รายงานการดำเนินงานเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน และรายงานหน่วยงานต้นสังกัดต่อไป

จากที่กล่าวมาเป้าหมายโดยแท้จริงในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ (กรมสามัญศึกษา, 2530)

1. เพื่อปกครองดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด
2. เพื่อให้รู้ความเคลื่อนไหวของนักเรียน
3. เพื่อให้ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดพอที่นักเรียนจะระบายความคิดและความทุกข์ได้ตลอดจนช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆของนักเรียนได้
4. เพื่อป้องกันเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้น และถ้าเกิดขึ้นแล้วจะช่วยระงับเหตุการณ์ได้

โดยการปกครองดูแลนักเรียนยึดหลัก 2 ประการ คือ

1. หลักการควบคุม โดยใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ เมื่อมีผู้กระทำผิดไปจากข้อตกลง ต้องมีกระบวนการว่ากล่าวตักเตือน

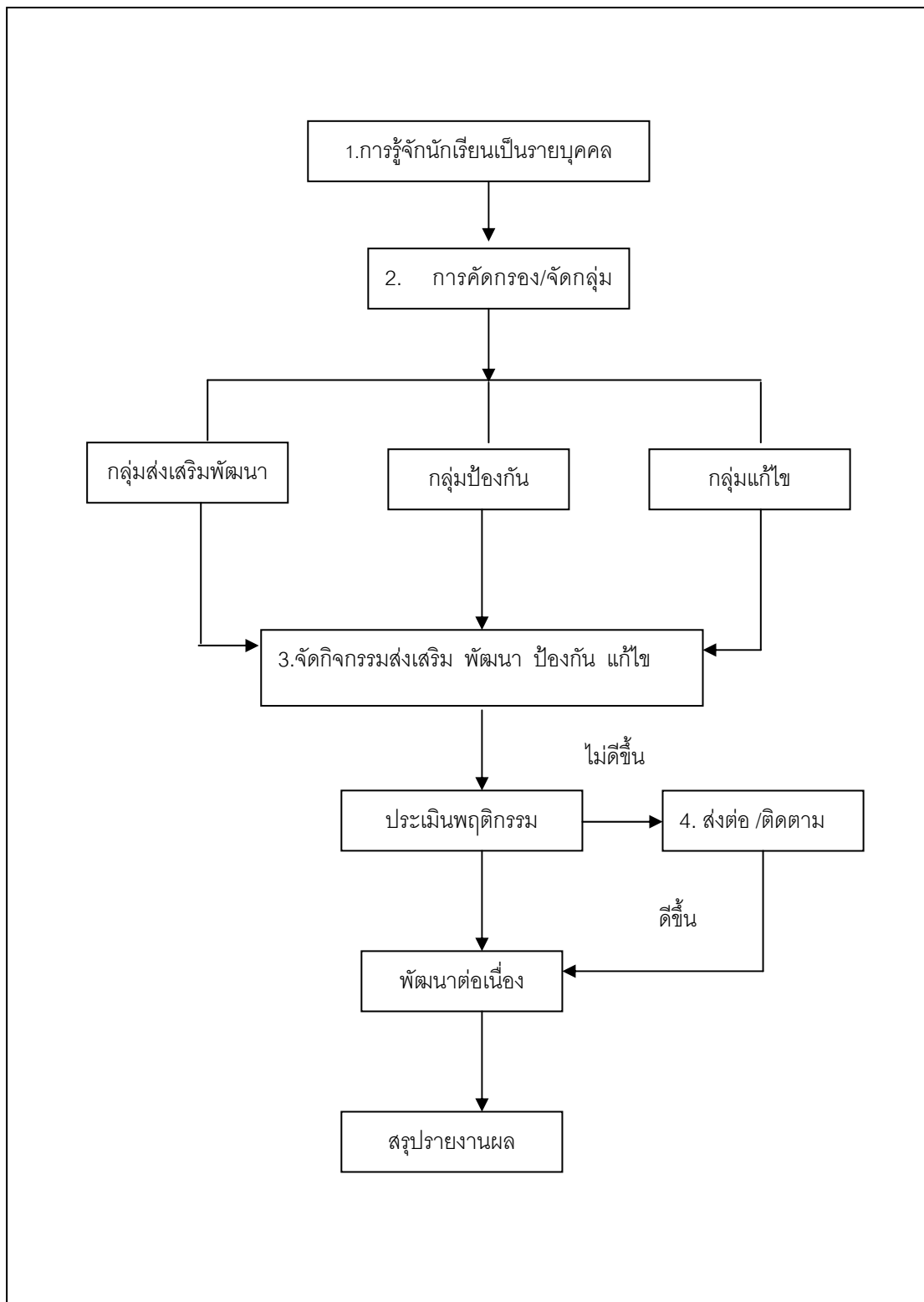
2. หลักการพัฒนาส่งเสริมด้วยการจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมโดยอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นพื้นฐาน เพื่อกระตุ้นส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ พัฒนาความถนัดความสามารถพิเศษของนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าของตนเอง

ทั้งหลักการควบคุมและหลักการพัฒนาส่งเสริมต่างมุ่งไปสู่การป้องกันแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมดีงาม ทั้งนี้ครูที่ปรึกษาจะต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพสังคม ครอบครัว สภาพโรงเรียน หรืออาจเกิดจากตัวนักเรียนเอง ในการแก้ไขจำเป็นต้องค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาให้พบก่อน แล้วจึงพิจารณาหาวิธีแก้ไขที่เหมาะสม (วิชัย เจริญศรี, 2546)

กษมา วรวรรณ ณ อยุธา (2544 อ้างถึงในกรมสามัญศึกษา, 2544) กล่าวว่าเยาวชนเป็นเด็กวัยเรียนที่ต้องการความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องการคำแนะนำปรึกษาอย่างมีเทคนิควิธี บางครั้งก็ต้องการความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาในชีวิตอย่างเร่งด่วน ต้องการความรัก ความเข้าใจจากผู้ใหญ่ โดยมีพ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญที่สุดของ

สถาบันครอบครัวในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีครูทุกคนโดยเฉพาะครูที่ปรึกษาซึ่งตามหลักการแล้วจะเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด เป็นผู้นำที่ดังกล่าวแทนพ่อแม่ ผู้ปกครองเมื่อเด็กๆ อยู่ในโรงเรียน ดั่งแนวปฏิบัติสำหรับครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาพที่ 3 แนวปฏิบัติสำหรับครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากภาพที่ 3 แสดงแนวปฏิบัติสำหรับครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูและนักเรียนมีความคุ้นเคยกันอย่างเป็นธรรมชาติ แต่ความคุ้นเคยไม่สามารถรู้จักนักเรียนและเข้าใจนักเรียนได้อย่างแท้จริง ทำให้การวินิจฉัยนักเรียนรายบุคคลอาจไม่ตรงกับสภาพที่แท้จริง อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการแก้ไข ช่วยเหลือ หรือพัฒนาผู้เรียนที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือหรือพัฒนานักเรียนเป็นไปอย่างถูกต้องตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียนต้องมีความเป็นระบบ มีแนวทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งแนวปฏิบัติสำหรับครูในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 4 ขั้นตอน

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นการรวบรวมข้อมูลนักเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ครูประจำชั้นได้รู้จักและเข้าใจนักเรียนอย่างแท้จริงและครอบคลุมในทุกๆ ด้าน มีการบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ

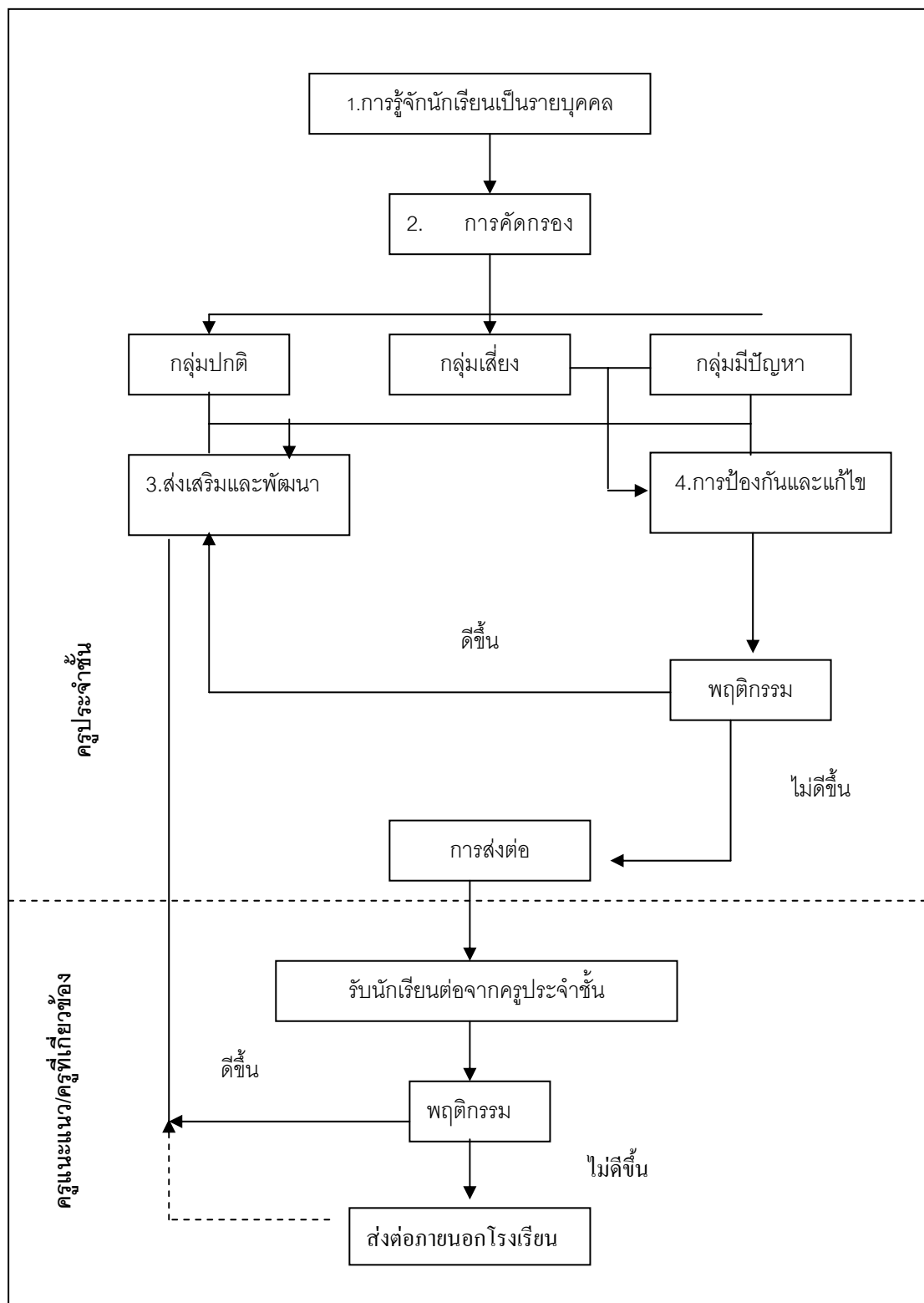
2. การคัดกรองและจัดกลุ่มนักเรียน เป็นการนำข้อมูลนักเรียนที่ได้รวบรวมไว้มาวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนตามสภาพปัญหาและความต้องการ จึงจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มส่งเสริมพัฒนา กลุ่มป้องกัน และกลุ่มแก้ไข

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไข ในขั้นตอนนี้จะบูรณาการระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปกติเข้ากับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูประจำชั้นจะสอดแทรกการช่วยเหลือและพัฒนานักเรียนควบคู่ไปด้วย รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียนทุกคนตามสภาพปัญหาและความต้องการ

4. การส่งต่อ ในกรณีที่ครูประจำชั้นมีความเห็นว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียนคนนั้นๆ จำต้องประสานเพื่อขอความร่วมมือให้บุคลากรหรือหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ให้มีการส่งต่อซึ่งทำได้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทั้งนี้การส่งต่อสามารถทำได้ทั้งการแก้ไขปรับปรุง และเพื่อการพัฒนาให้นักเรียน

จากที่กล่าวมามีกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น และครูแนะแนว ครูที่เกี่ยวข้อง ดังแผนภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น
ครูแนะแนว ครูที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากภาพ เป็นความรับผิดชอบของครูประจำชั้นตลอดกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือการรับการสนับสนุนจากผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้อง และผู้ปกครอง ซึ่งมีวิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานดังตาราง

ตารางที่1 วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1.การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 1.1 ด้านความสามารถ - ด้านการเรียน - ความสามารถอื่นๆ 1.2 ด้านสุขภาพ - ร่างกาย - จิตใจ 1.3 ด้านพฤติกรรม 1.4 ด้านครอบครัว - เศรษฐกิจ - การคุ้มครองนักเรียน - การเลี้ยงดู 1.5 ด้านสังคม 1.6 ด้านอื่นๆ	1) ศึกษาข้อมูลจากระเบียนสะสม (ป.06 / ป.พ 8) 2) ศึกษาข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน 3) ศึกษาข้อมูลจากแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 4) การสัมภาษณ์นักเรียน 5) การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน 6) การสังเกตพัฒนาการด้านสังคมของนักเรียน ฯลฯ	1) ระเบียนสะสม (ป.06 / ป.พ 8) 2) แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน 3) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 4) แบบสัมภาษณ์นักเรียน 5) แบบประเมินพฤติกรรม 6) แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน 7) แบบสังเกตพัฒนาการด้านสังคมของนักเรียน
2. การคัดกรองนักเรียน 2.1 กลุ่มปกติ 2.2 กลุ่มเสี่ยง 2.3 กลุ่มมีปัญหา	1) วิเคราะห์ข้อมูลจากระเบียนสะสม (ป.06 / ป.พ 8) 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น - ผู้เลี้ยงดู - บุคคลแวดล้อมนักเรียน - ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแวดล้อมนักเรียนกับนักเรียน - ด้านสังคม	1) เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2) แบบสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียนเป็นห้องเรียน 4) แบบประเมินปัจจัยเสี่ยง

ตารางที่ 2 วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. การส่งเสริมนักเรียนทุกกลุ่ม	1)กิจกรรมโฮมรูม(Homeroom) 2)ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) 3) กิจกรรมอื่นๆ เช่น -กิจกรรมที่สร้างเสริมความเห็นอกเห็นใจระหว่างนักเรียนกับนักเรียน - กิจกรรมกลุ่มบำบัดเพื่อประโยชน์ในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเสียสละและความสามัคคี - กิจกรรมที่เน้นความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง - กิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงความสามารถเฉพาะตัว - กิจกรรมสร้างเสริมที่มีระหว่างนักเรียนกับนักเรียน	1)แนวทางการกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)ของนักเรียน 2)แนวทางการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting)ของโรงเรียน 3) แบบบันทึก / สรุปประเมินผลการดำเนินกิจกรรม -โฮมรูม - ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน - กิจกรรมสร้างความเห็นอกเห็นใจระหว่างนักเรียนกับนักเรียน - กิจกรรมกลุ่มบำบัดเพื่อประโยชน์ในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเสียสละและความสามัคคี -กิจกรรมที่เน้นความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง
4. การป้องกัน	1) การให้การปรึกษาเบื้องต้น 2) ประสานงานกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดกิจกรรมสำหรับการป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียน เช่น - กิจกรรมในห้องเรียน -กิจกรรมเสริมหลักสูตร - กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน - กิจกรรมซ่อมเสริม - กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง	1) แนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อการป้องกันปัญหาของนักเรียน 2) แบบบันทึกสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3)แบบบันทึกการรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 3 วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
5.การแก้ไข	1) การให้การปรึกษา 2) ประสานงานกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการจัดกิจกรรมสำหรับการแก้ไขช่วยเหลือนักเรียน - กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยวิธีการให้นักเรียนใกล้ชิดกับครู/กลุ่มเพื่อน เพื่อควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม - กิจกรรมแก้ปัญหาระยะยาวโดยวิธีการเชิญบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง ร่วมกันวิเคราะห์และวางแผนการแก้ปัญหา	1. แนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อการป้องกันปัญหาของนักเรียน 2. แบบบันทึกสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบบันทึกรายงานผลการแก้ไขปัญหานักเรียนทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาว
6. การส่งต่อ 6.1 การส่งต่อภายใน 6.2 การส่งต่อภายนอก	1) บันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา ครูพยาบาล เป็นการส่งต่อภายใน 2) บันทึกการส่งนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กตามหน่วยงานต่างๆ โดยครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง เป็นผู้ดำเนินการ	1) แบบบันทึกการส่งต่อของโรงเรียน 2) แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

จากตารางครูที่ปรึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่ต้องรับภาระในการดูแลนักเรียนที่จะให้ความรู้และอบรมศีลธรรม ให้นักเรียนมีพัฒนาการในทุกๆด้าน ดังนั้นครูที่ปรึกษาจึงมีการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้รู้จักนักเรียนในปกครองมากขึ้น

การศึกษารายบุคคลเป็นวิธีที่จะศึกษานักเรียนอย่างกว้างขวางและละเอียดในด้านต่างๆ เพื่อให้เข้าใจสาเหตุแห่งพฤติกรรม โดยมีลำดับขั้นของการศึกษาคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวมข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวบุคคล ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว ประวัติการศึกษา สุขภาพ การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนในสถานการณ์ต่างๆ การพูดคุยกับนักเรียน กับผู้ปกครอง จากเพื่อน การเยี่ยมบ้านนักเรียน หรือการใช้แบบสอบถามต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลให้ครูได้รู้จักนักเรียนมากที่สุด

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล นำมาแยกเป็นด้านๆ เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจ

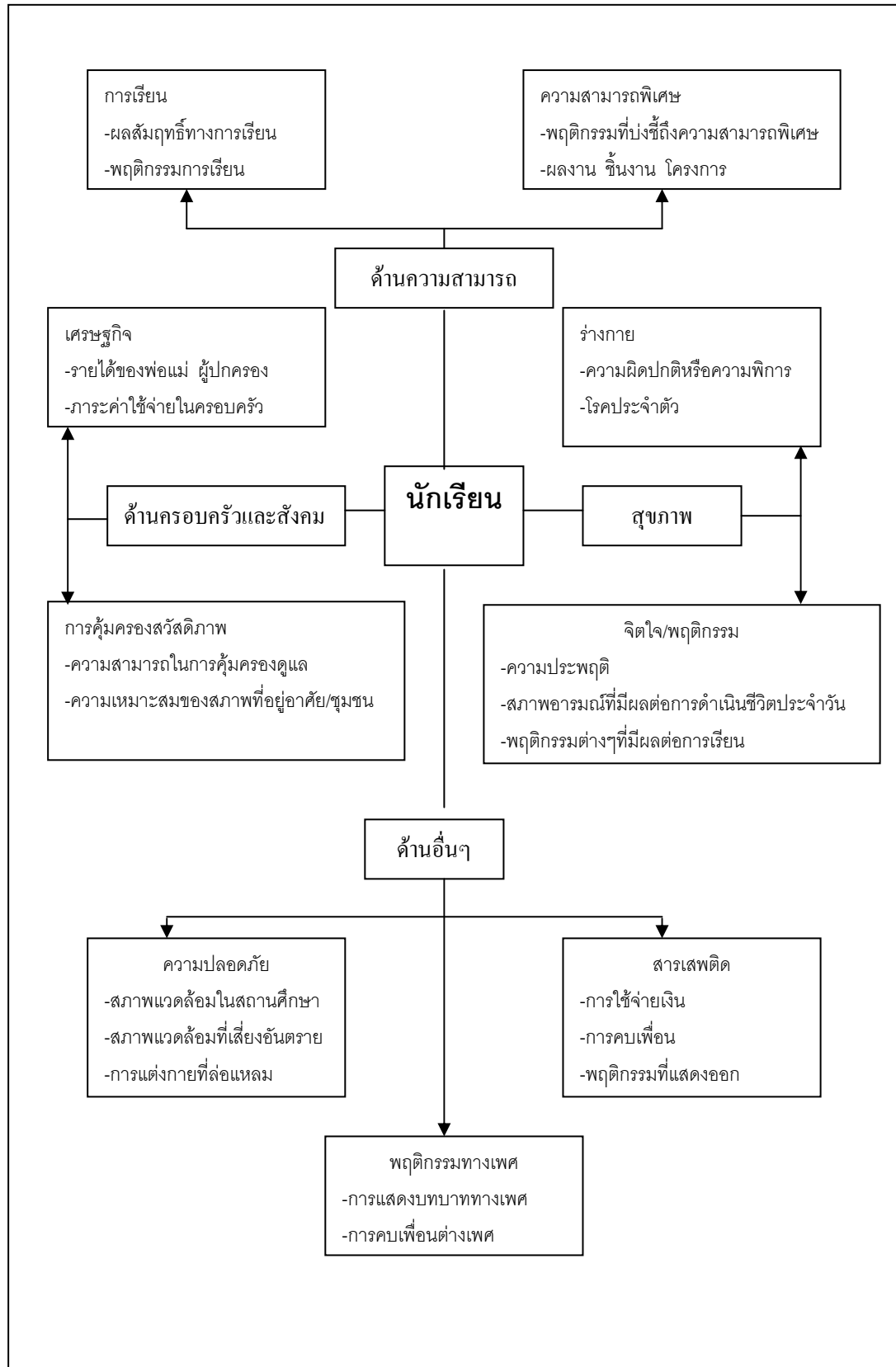
ขั้นที่ 3 ขั้นวินิจฉัยปัญหา เป็นการพิจารณาว่าอะไรที่เป็นปัญหา สาเหตุแห่งปัญหาคืออะไร

ขั้นที่ 4 ขั้นรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อความชัดเจนในการหาข้อเท็จจริง

ขั้นที่ 5 ขั้นให้ความช่วยเหลือ โดยพิจารณาหาแนวทางการช่วยเหลือด้วยวิธีต่างๆ ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน

ขั้นที่ 6 ขั้นติดตามผล ว่าสิ่งที่ช่วยเหลือนักเรียนไปนั้นสามารถช่วยนักเรียนแก้ปัญหาได้อย่างไร ต้องให้ความช่วยเหลือในด้านใดเพิ่มเติมได้บ้าง

ภาพที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้นที่ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนประกอบด้วยข้อมูล 3 ด้าน คือ

1) ด้านความสามารถ แยกเป็นด้านการเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียน ผลการเรียนเฉลี่ย และด้านความสามารถอื่นๆ บทบาทพิเศษ ความสามารถพิเศษต่างๆ

2) ด้านสุขภาพ แยกเป็นสุขภาพด้านร่างกาย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว การได้ยิน การมองเห็น และด้านสุขภาพจิตและพฤติกรรม เช่น ความประพฤติ บุคลิกภาพ อารมณ์และสังคม

3) ด้านครอบครัว แยกเป็น ด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ของครอบครัว อาชีพของผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายในครอบครัว ด้านการคุ้มครองนักเรียน เช่น จำนวนพี่น้อง สถานภาพของบิดามารดา ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม การใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน และด้านอื่นๆที่ครูพบเพิ่มเติมซึ่งมีความสำคัญหรือจำเป็นเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

เทคนิควิธีการในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนดังนี้

1. การสังเกต สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเอาใจใส่ทั้งในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูล หรือรายละเอียด หรือข้อเท็จจริงของนักเรียนเพื่อนำมารวบรวมและพิจารณาในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หลักการสังเกตไม่ควรให้นักเรียนรู้ตัวว่าถูกสังเกต มีการสังเกตหลายๆครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วบันทึกเฉพาะข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยไม่ใช่ความรู้สึกของผู้สังเกตลงไปด้วย พยายามวางตัวให้เป็นกลางในการสังเกตให้มากที่สุด และควรมีผู้ร่วมสังเกตด้วย จะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดยิ่งขึ้น ซึ่งพฤติกรรมที่ควรสังเกตนักเรียน ได้แก่ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ก้าวร้าว เก็บตัว ซึมเศร้า ชอบแสดงตัวเด่น เป็นต้น พฤติกรรมที่แสดงถึงความบกพร่องทางด้านร่างกาย เช่น เจ็บป่วย อ่อนแอบ่อยๆ พฤติกรรมที่ทำซ้ำอยู่เสมอภายในระยะเวลาหนึ่ง พฤติกรรมที่แปลกไปจากปกติที่นักเรียนเป็นอยู่ เช่น เป็นนักเรียนที่ซื่อสัตย์แต่กลับให้ความร่วมมือกับการทำงานกลุ่มเป็นอย่างดี แต่นักเรียนที่เคยว่าเรจกลับเจียบขริ้ม เป็นต้น พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เต็มใจหรือไม่สามารถเผชิญหน้ากับความ เป็นจริงได้ พฤติกรรมที่ผิดปกติ เช่น นั่งเหม่อลอย กัดเล็บ นั่งหลับเสมอๆ และ พฤติกรรมที่เป็นความสามารถพิเศษ การบันทึกการสังเกต ครูควรบันทึกผลทันทีหลังจากการสังเกต โดยไม่ใช่ให้นักเรียนรู้ตัว

2. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาหรือพูดคุยระหว่างกันอย่างมีหลักการและจุดมุ่งหมาย วิธีการสัมภาษณ์จะช่วยให้ผู้สัมภาษณ์ได้ข้อมูลเพิ่มเติมขึ้นจากการใช้การสังเกต เพราะทำให้ผู้สัมภาษณ์เห็นสีหน้า ท่าทาง ความรู้สึก ตลอดจนได้ยินคำพูดที่แสดงอารมณ์

ของผู้ให้ข้อมูลได้ ซึ่งแตกต่างจากการเก็บข้อมูลโดยวิธีอื่นๆและเป็นการช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลด้วย

การสัมภาษณ์สามารถกระทำได้ 2 วิธีคือ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การสัมภาษณ์มีสองกรณีคือการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริง หาข้อมูลเพิ่มเติมจากวิธีอื่น และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และการสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษาเพื่อช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ ช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจ และเกิดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง โดยผู้สัมภาษณ์ควรเตรียมจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ เตรียมการตั้งคำถาม สถานที่ในการสัมภาษณ์ให้เหมาะสม การบันทึกการสัมภาษณ์ควรบันทึกหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ไปแล้ว

3. การเยี่ยมบ้าน เป็นวิธีการที่ทำให้ครูได้ทราบสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน และได้พบปะกับผู้ปกครองของนักเรียน ทำให้ทราบทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียนและโรงเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและเจตคติซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้ครูได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นผลดีต่อการนำไปใช้ในส่งเสริม การช่วยเหลือ และแก่นักเรียนได้ถูกต้องยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการติดตามผลการให้ความช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาของครอบครัว

สำหรับแนวทางในการเยี่ยมบ้านนักเรียนนั้นครูควรศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ระยะทาง สมาชิกในครอบครัว ว่านักเรียนอยู่กับใคร หากไปเยี่ยมบ้านแล้วครูจะพบใครบ้าง กำหนดวัตถุประสงค์ในการไปเยี่ยมบ้าน ถ้ามีการนัดหมายล่วงหน้าควรไปตามนัด การสื่อสารครูควรใช้คำถามปลายเปิดให้มาก และไม่ควรจดบันทึกขณะฟัง

4. ระเบียบสะสม เป็นเอกสารที่รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง และรายละเอียดต่างๆของนักเรียนอย่างมีแบบแผน เช่น ประวัติส่วนตัว ครอบครัว สุขภาพ การศึกษา บุคลิกภาพ และพฤติกรรม ความถนัด ความสนใจ กิจกรรมพิเศษ โครงการศึกษาและอาชีพในอนาคต บันทึกการสัมภาษณ์ การให้คำปรึกษา เป็นต้น เป็นเอกสารที่ใช้รวบรวมรายละเอียดความเป็นไปของนักเรียนอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน นับตั้งแต่เริ่มเข้าโรงเรียนจนจบจากโรงเรียนไป ข้อควรระวังคือ ควรเก็บระเบียบสะสมอย่างมิดชิด เพราะข้อมูลบางประการอาจเป็นที่เสียหายแก่นักเรียนได้

2. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน เป็น 2 กลุ่ม

1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆตามเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์กลุ่มปกติ

2) กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนให้ความช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหามาแต่กรณี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในการหาวิธีแก้ไขปัญหานักเรียนให้ทันเวลา ซึ่งครูที่ปรึกษาจะต้องระมัดระวังที่จะไม่ให้นักเรียนรู้ว่าตนอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากนักเรียนกลุ่มปกติ แม้นักเรียนจะรู้ตัวเองดีว่า ขณะนี้มีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนจากหมู่เพื่อน ดังนั้นครูประจำชั้นหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการคัดกรองนักเรียนจะต้องเก็บผลการคัดกรองเป็นความลับครูจะต้องประสานงานกับผู้ปกครอง ชี้แจงที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าบุตรหลานของตนแปลกแยกจากนักเรียนอื่น หรือบุตรหลานของตนเองถูกจัดอยู่ในกลุ่มมีปัญหา ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนภายหลังได้ ควรใช้วิธีเสนอแนะ และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การจัดกลุ่มนักเรียน มีประโยชน์ต่อครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการหาวิธีการที่จะส่งเสริมและพัฒนาและหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง แก้ปัญหาได้ตรงปัญหา มีความรวดเร็วในการแก้ปัญหาเพราะมีข้อมูลนักเรียนในด้านต่างๆซึ่งถ้าหากครูประจำชั้น และผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว เป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาของนักเรียนจะไม่ชัดเจน จะมีความล่าช้าในการช่วยเหลือ เพราะบางกรณีต้องช่วยเหลือโดยด่วน

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง และยึดเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้นโรงเรียนควรมีการประชุมครู เพื่อการพิจารณาการจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความดีของพฤติกรรมมีเท่าใด จึงจะจัดอยู่ในกลุ่มมีปัญหา

การพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูล เพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้านนั้น มีประเด็นการพิจารณาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
1. ด้านความสามารถ 1.1 ด้านการเรียนรู้	1) ผลการเรียนรู้ที่ได้และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน 2) ความเอาใจใส่ ความพร้อมในการเรียน 3) ความสามารถในการเรียน 4) ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียน เวลาที่มาโรงเรียน การเข้าชั้นเรียน	- ระเบียบสะสม - วิธีการอื่นๆ เช่นการสังเกต พฤติกรรมนักเรียน การได้ข้อมูลจากครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เป็นต้น
1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ	1) การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มี 2) ความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา 3) บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 4) การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ	- ระเบียบสะสม - วิธีการอื่นๆ เช่นการได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน แฟ้มสะสมผลงาน พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน เป็นต้น
2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านร่างกาย	1) ความปกติ ความพิการ หรือความบกพร่องทางด้านร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน 2) โรคประจำตัว 3) ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง 4) ความสะอาดของร่างกาย	- ระเบียบสะสม - วิธีการอื่นๆ เช่น การสังเกต การสอบถามจากครูพยาบาล จากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพของตนเอง เป็นต้น
2.2 ด้านจิตใจ	-สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวล ความซึมเศร้า	- ระเบียบสะสม - แบบประเมินพฤติกรรม
2.3 ด้านพฤติกรรม	1) การลักขโมย ความก้าวร้าว 2) พฤติกรรมต่างๆที่มีผลกระทบต่อ การเรียน ความสามารถพิเศษ เช่น พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น 3) การแสดงพฤติกรรมต่อครู เพื่อน และผู้ปกครอง	- แบบสังเกต

3. การส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นักเรียนในกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองด้านต่างๆซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนในกลุ่มปกติกลายมาเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนและชุมชนคาดหวังต่อไป

การจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนมีกิจกรรมหลัก คือ

การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ สถานที่อาจเป็นห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนก็ได้ โดยจัดกิจกรรมให้มีบรรยากาศเหมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษา และนักเรียนเป็นสมาชิกในบ้าน และมีกิจกรรมต่างๆที่เข้าร่วมกัน เช่นการรู้จักนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดลอม ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักเรียนและครูที่ปรึกษา การจัดกิจกรรมโฮมรูมจะทำให้ครูประจำชั้นรู้จักนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน เป็นการพบกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียนและผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครองจะทำให้นักเรียนได้รับการเอาใจใส่จากผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจะต้องจัดเตรียมก่อนการประชุมผู้ปกครองคือ ต้องมีการเตรียมข้อมูลนักเรียนแต่ละคนให้ชัดเจน และสื่อสารกับผู้ปกครองจะต้องระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดในทางลบ การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนควรเป็นการพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใย เอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะนำไปให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน ในการจัดประชุมทุกครั้งครูจะต้องทำบันทึกลักษณะการประชุมแต่ละครั้งเพื่อเป็นหลักฐาน เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเป็นข้อมูลสำหรับการจัดการประชุม ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองครั้งต่อไป

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรเอาใจใส่นักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลย โดยครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ 2 ประการคือ

1) การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การให้การปรึกษาเบื้องต้นเป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลงทั้งด้านความรู้สึก ความคิดและการปฏิบัติตนของนักเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือที่พึงประสงค์ แนวดำเนินการเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษาโดยมีกระบวนการในการปรึกษา ดังนี้ สร้างสัมพันธภาพ พิจารณาและทำความเข้าใจปัญหา กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา ยุติการปรึกษา

2) การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากปรึกษาเบื้องต้นแล้วการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้การช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนรวมทั้งผู้ปกครองด้วย ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนได้ 5 แนวทาง คือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน
3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
5. การใช้กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

ข้อพึงตระหนักในการป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียน

1. การรักษาความลับ

- เรืองราวข้อมูลของนักเรียนที่ต้องป้องกันและให้ความช่วยเหลือไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการจะช่วยให้มีการป้องกันช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยไม่ระบุชื่อสกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ไม่ให้เกียรตินักเรียน

- บันทึกข้อมูลการป้องกันการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่ที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้

- การรายงานการป้องกันการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การป้องกัน

- การป้องกัน การช่วยเหลือนักเรียน ต้องพิจารณาหาสาเหตุที่จะป้องกันให้ครบถ้วน และหาวิธีป้องกันการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้นๆ เพราะการป้องกันมิได้เกิดจากสาเหตุใดเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจเกิดจากหลายๆสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

- การป้องกันมีหลายวิธีการ ต้องป้องกันให้ตรงกับสาเหตุ สาเหตุใดที่เหมือนกันควร จะป้องกันและช่วยเหลือให้สอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับนักเรียน เนื่องจาก ความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการป้องกันและให้ความช่วยเหลือนักเรียนควรถูกให้คำปรึกษา แนะนำให้ถูกต้องและตรงกับสาเหตุ ควรมีกระบวนการหรือทักษะในการป้องกันและช่วยเหลือ ที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อนเพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับการป้องกันช่วยเหลือ นักเรียนในแต่ละคน

5. การส่งต่อนักเรียน

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนโดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการการ ป้องกันและแก้ไขปัญหา อาจมีบางกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไปเพื่อ ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ เป็นบทบาท หน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น การส่ง ต่อนักเรียนเพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางในการส่งต่อสำหรับครูประจำชั้นดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูประจำชั้นจะ ดำเนินการช่วยเหลือโดยวิธีการใดๆ
2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูประจำชั้น เช่น ให้ทำกิจกรรม เพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใดๆ เป็นต้น
3. ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความ ซ้ำซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทาง จิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

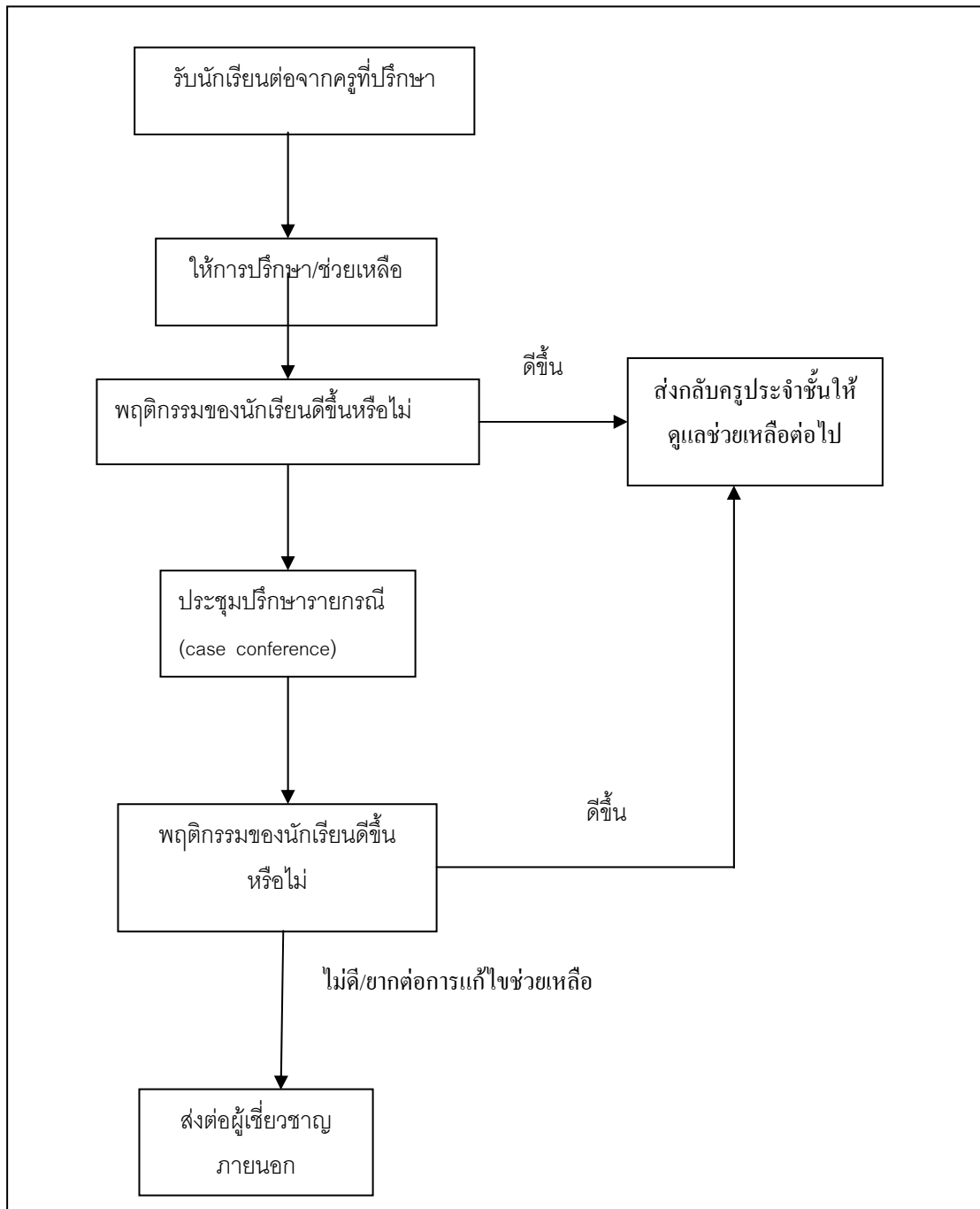
การส่งต่อแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้นประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อให้ทราบ ล่วงหน้าก่อน พร้อมกับสรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและวิธี การช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดจากการช่วยเหลือนั้นส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้ การช่วยเหลือนักเรียนได้ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อ หรือแบบประสานงานขอความร่วมมือ จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครูประจำชั้นควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อ โดย ใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวังมิให้นักเรียนรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ แต่ให้นักเรียนมี ความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูประจำชั้น พิจารณาว่าเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง

การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยัง
ผู้เชี่ยวชาญภายนอก

การประสานงานระหว่างครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง และการส่งต่อไปยัง
ผู้เชี่ยวชาญ มีกระบวนการดังภาพ

ภาพ 6 กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขช่วยเหลือปัญหานักเรียนของครูแนะแนว/
ฝ่ายปกครอง

ตอนที่ 3 โรงเรียนเพื่อนเด็ก

แนวคิดและหลักการสำคัญที่ส่งเสริมการดำเนินการโรงเรียนเพื่อนเด็กในประเทศไทย

ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กเป็นการให้ประโยชน์ตามสิทธิที่ประชาชนควรจะ ได้รับซึ่งเป็นบริการจากรัฐ สิทธิ คือ อำนาจหรือประโยชน์ในตัวบุคคลที่ควรได้รับ และได้รับการคุ้มครอง สิทธิเด็ก ซึ่งแยกได้ 2 คำ คือ สิทธิ และ เด็ก

ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งได้ ให้ความหมายของสิทธิเด็กไว้ กล่าวคือ สิทธิเด็กคือ การได้รับความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติ สิทธิในการมีชีวิต การอยู่รอดและการพัฒนา การเคารพความคิดเห็นของเด็ก

แนวคิดและหลักการสำคัญที่ส่งเสริมการดำเนินงานโรงเรียนเพื่อนเด็กในประเทศไทย เกิดจากกระแสความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งเสริมต่อการปรับกระบวนทัศน์ เรื่องการดูแลและส่งเสริมสิทธิเด็กเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

โรงเรียนเพื่อนเด็กดำเนินงานบนพื้นฐานของสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights) เป็นผลงานของคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชนของ องค์การสหประชาชาติการร่างอนุสัญญานี้ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมาและเสร็จสิ้นในปี 2532 ซึ่งเป็นปีที่มีความสำคัญมากสำหรับเด็กเพราะเป็นวาระครบรอบ 30 ปีของ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและครบรอบ 10 ปีของเด็กสากล อนุสัญญานี้มีการลงนาม และบังคับใช้ในปี 2533 สำหรับประเทศไทยได้ลงนามในภาคยานุวัติสารเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 ต่อมาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจำนวน 191 ประเทศ จาก 193 ประเทศ ซึ่งเป็นสมาชิก ขององค์การสหประชาชาติ จึงได้ให้สัตยาบันและภาคยานุวัติ ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงนับเป็นสนธิสัญญาทางด้านมนุษยชนที่ได้รับการรับรอง จากประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวางที่สุดในประวัติศาสตร์ประเทศไทยจึงเป็นประเทศในระดับ แนวหน้าที่ตระหนักถึงคุณค่าของเด็กในฐานะที่เป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศ

การที่ประเทศไทยให้ภาคยานุวัติสาร หมายความว่า ประเทศไทยยอมรับที่จะศึกษา ทบทวนกฎหมายในประเทศเกี่ยวกับเด็ก รวมทั้งประเมินการให้บริการทางสังคม ทบทวน ระบบกฎหมายสุขภาพและการศึกษา งบประมาณการสนับสนุนบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เด็กทุกวิถีทางที่จำเป็นเพื่อที่จะเป็นหลักประกันว่า ประเทศไทยได้มีการปฏิบัติตามมาตรฐาน ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งปรากฏในส่วนที่ 2 ข้อ 42 ของอนุสัญญา ว่าด้วยสิทธิเด็ก ดังนี้

“รัฐภาคีรับที่จะดำเนินการให้หลักการและบทบัญญัติในอนุสัญญานี้รับรู้กันอย่างกว้างขวางทั้งแก่ผู้ใหญ่ ด้วยวิธีการที่เหมาะสมและจริงจัง”

อนุสัญญาว่าด้วยดังกล่าว ซึ่งมีจำนวน 54 ข้อ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดต่างๆได้ 4 ลักษณะ คือ

1. สิทธิการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย ซึ่งครอบคลุมความต้องการจำเป็นที่เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ซึ่งได้แก่ปัจจัย 4 อันหมายถึงอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและรักษาโรค

2. สิทธิในการพัฒนา หมายถึง สิ่งที่เด็กต้องการเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ อาทิเช่น สิทธิในการศึกษา การเล่น การพักผ่อน กิจกรรมทางวัฒนธรรม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีอิสระในการคิด และการนับถือศาสนา เป็นต้น

3. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง เพื่อความปลอดภัยจากสิ่งต่อไปนี้

1) การถูกใช้ในทางที่ผิดทุกรูปแบบ เช่น การใช้แรงงานเด็ก การไ้ยาในทางที่ผิด

2) การถูกทอดทิ้ง เช่น การดูแลผู้อพยพ เด็กเร่ร่อน

3) การหาประโยชน์ต่างๆ เช่น การหาผลประโยชน์ทางเพศ

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม หมายถึง การยินยอมให้เด็กได้รับบทบาทที่สำคัญในชุมชนให้อิสระที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะพูดในสาระที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของเขาเอง มีส่วนร่วมสมาคมและสังสรรค์ด้วยความสงบสุข ในขณะที่อยู่ในวัยที่กำลังพัฒนาศักยภาพเด็กควรจะได้รับโอกาสที่จะเพิ่มพูนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในสังคมและการเตรียมตัวที่จะรับภาระของสังคมเมื่อเติบโตขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2548)

จากแนวคิดและหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก สรุปได้ว่า เด็กจะต้องได้รับการดูแล คุ้มครองและส่งเสริมให้มีการพัฒนา ทั้งทางร่างกาย สังคมและสติปัญญาอย่างเต็มตามศักยภาพภายใต้ความมีวินัย ความเสมอภาคและเอกภาพ

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสิทธิเด็กและการดำเนินงานโรงเรียนเพื่อเด็กในประเทศไทยโดยได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายภาพหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย

เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้อง สงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและ ผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้ มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชน จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัด พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประเทศ พัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สอดคล้องกับ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในเรื่องการปกป้องคุ้มครองเด็กโดยไม่เลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ยัง สนับสนุนแนวคิดหลักเรื่องโรงเรียนเพื่อนเด็ก คือ โรงเรียนที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาอย่างแท้จริง เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่สามารถส่งเสริม พลังสร้างสรรค์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นการทำงานแบบกัลยาณมิตร มีประสิทธิภาพ โรงเรียนเพื่อนเด็กได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน มาตรา 289 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของ ท้องถิ่นและเข้าไปมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ดังนี้

การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนด หลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและ เพิ่มโอกาสในการศึกษาต่อแก่เด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

กรอบแนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีความสอดคล้องกับแนวทาง จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในส่วนที่ทั้งสองแนวคิด ต่างให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนที่จะพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในสังคม ด้วย ความเสมอภาคและเอกภาพการเรียนรู้ของเด็กเป็นนวัตกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตการเรียนรู้ใน โรงเรียน สังคมโลก กรอบแนวคิดของโรงเรียนเพื่อนเด็กดังกล่าว จึงมีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหาร และจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 รัฐต้องจัดที่ศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษา อบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2541 มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติมีสาระสำคัญทั้งสิ้น 9 หมวด โดยเฉพาะ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษาเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็น หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทุกหมวดจะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สาระเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปรากฏอยู่หลายหมวดหลายมาตรา เช่น หมวด 1 ความมุ่งหมายและหลักการให้ ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาต้องจัดให้ทุกคนมี สิทธิและโอกาสเสมอกันในก้นการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมวด 3 ระบบการศึกษา การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัยหมวดที่ เป็นหัวใจ คือหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ซึ่งว่าด้วยการหลักการสาระและกระบวนการ การเรียนรู้ ส่วนหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษาหมวด 6 มาตรฐานและ การประกันคุณภาพการศึกษา หมวด 7 ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาและหมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แต่ละหมวด เป็นองค์ประกอบและปัจจัยเกื้อหนุนให้กระบวนการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างครบถ้วน สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เป็นจุดปรับเปลี่ยนที่สำคัญใน การเรียนรู้ มีสาระสำคัญ ดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 6 ลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข

มาตรา 7 เป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรัก และส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมายความเสมอภาคและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของ ชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล อนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษา เป็นการศึกษาตลอดชีวิต สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สาระของหมวดนี้ครอบคลุมหลักการ สาระและกระบวนการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสสำหรับแนวทางการมีส่วนร่วม สรรค์สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ทางการเรียนการสอนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน สาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามหมวดนี้เริ่มตั้งแต่มาตรา 22 ถึงมาตรา 30 มีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ คือ

มาตรา 22 หลักการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 สาระการเรียนรู้ เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมืองและการปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเรื่อง การจัดการด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้

มาตรา 24 กระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่

มาตรา 25 บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่กันไปตาม

ความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา และให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

มาตรา 27 และ 28 การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลายความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยสาระของหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบต่อสังคม

หลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพิ่มการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพขั้นสูงการค้นคว้าวิจัย พัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 บทความของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งหาวิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,2543)

จากสารบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบริบทในการบริหารและจัดการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญทั้งสิ้น 9 หมวด ทุกหมวดจะมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาและเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินงานโรงเรียนเพื่อนเด็กที่เน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

โรงเรียนเพื่อนเด็กเกิดขึ้นจากความร่วมมืออย่างแข็งขันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เนื่องจากทั้งโรงเรียนและชุมชนเป็นแหล่งที่เด็กใช้ชีวิต เรียน และได้รับการพัฒนาขัดเกลาทางสังคม กระบวนการในการสร้างโรงเรียนเพื่อนเด็กในประเทศไทยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้นำ และผู้อาวุโสในชุมชน ได้เข้ารับการอบรมแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับสิทธิเด็ก เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงสิทธิต่าง ๆ ของเด็ก

ขั้นตอนที่ 2 ทุกคนร่วมกันสร้างเป้าหมายและคุณค่าของโรงเรียนเพื่อนเด็กที่ต้องการ พร้อมทั้งประเมินสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 3 หลังจากการประเมินสถานการณ์ ทุกคนได้ร่วมกันวางแผนกิจกรรมรวมทั้งดำเนินการปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้

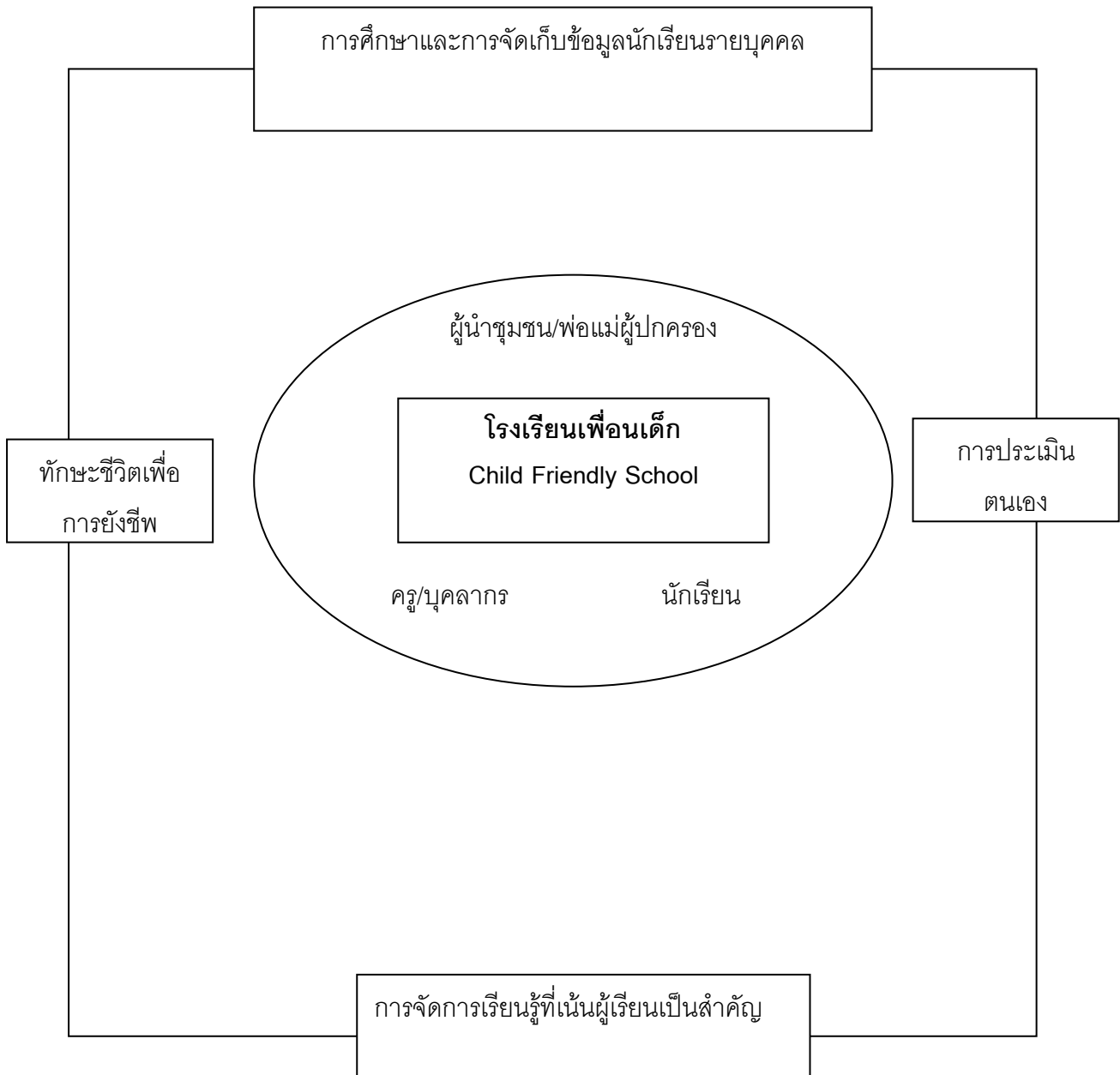
ขั้นตอนที่ 4 โรงเรียนสร้างระบบข้อมูลเพื่อการติดตามผลการเรียนของเด็ก ระบุสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผลการเรียนของนักเรียนตกต่ำ และอาสาสมัครโรงเรียน อาสาสมัครของครอบครัว และ อาสาสมัครชุมชน ทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียน

ขั้นตอนที่ 5 อบรมครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นกลวิธีที่ส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 6 โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรที่มีเนื้อหาครอบคลุมถึงทักษะชีวิตกับทักษะอาชีพ ตามความต้องการ และเป้าหมายของเด็กและชุมชน

ขั้นตอนที่ 7 โรงเรียนและชุมชนทำงานร่วมกัน เพื่อติดตามและปรับปรุงสภาพแวดล้อม ในการเรียนรู้ และผลการเรียนของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดโรงเรียนเพื่อนเด็ก

จากภาพ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรับผิดชอบแผนงานโรงเรียนเพื่อนเด็ก เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาโรงเรียนไปสู่การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนในเป้าหมายโครงการเป็นต้นแบบและแกนนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้แนวคิดของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การส่งเสริมสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี การพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นให้แก่เด็ก โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพสำหรับเด็ก มีการ

จัดการเรียนรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับไปใช้ชีวิตประจำวัน เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานของสิทธิเด็กทั้ง 4 ด้าน เป็นฐานในการพัฒนา ได้แก่ สิทธิด้านการมีชีวิตรอดปลอดภัย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนและชุมชนจัดขึ้น

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานโรงเรียนเพื่อนเด็ก

1. เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี และมีความสุขในการเรียนรู้
3. เพื่อพัฒนาโรงเรียนต้นแบบในการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมตามหลักการพื้นฐานของสิทธิเด็ก 4 ด้าน ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
4. เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการยังชีพที่จำเป็นให้กับผู้เรียน

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนเพื่อนเด็ก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา ตั้งแต่มาตรา 22-มาตรา 30 มีสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด กล่าวโดยสรุปคือ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดทิศทางในการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ชัดเจน เป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต โดยความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มุ่งจัดสาระการเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ ความถนัดของผู้เรียน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จากสภาพจริงจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆอย่างหลากหลาย มีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายตามสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการดำเนินการโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็กที่มุ่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบโรงเรียน ภายใต้พื้นฐานและแนวคิดของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กทั้งด้านการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก โรงเรียนเพื่อนเด็กจึงเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก อีกทั้งยังมุ่งเน้นที่ครอบครัวและชุมชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน ระหว่างครอบครัว และชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ เพื่อสนองสิทธิและความต้องการของเด็ก

กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีที่จะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กต้องคำนึงถึง 2 เรื่อง คือสิทธิเด็กและทักษะชีวิตเพื่อให้เด็กตอบสนองสิทธิพื้นฐานและนำความสามารถไปจัดการกับความต้องการและปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสิทธิเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ สิทธิที่มีชีวิต อยู่รอดปลอดภัย สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่ได้รับการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม โรงเรียนที่ดีที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและส่งเสริมสิทธิเด็ก 10 ประการ

1. บรรยากาศในโรงเรียน สะอาดปลอดภัย มีบริเวณให้นักเรียนได้พักผ่อนและสร้างสรรค์นอกเวลาเรียน นักเรียน บุคลากรและผู้ปกครองมีความรู้สึกว่าการกระทำต่อโรงเรียนเป็นสิ่งที่มีความหมาย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียน บุคลากรมีการทำงานเป็นทีม ผู้ปกครองและผู้บริหารมีความรู้สึกยินดีที่ได้อยู่กับโรงเรียน เห็นคุณค่าของโรงเรียน

3. บรรยากาศในชั้นเรียน ห้องเรียนน่าอยู่ บรรยากาศเป็นกันเอง ผู้เรียนมีความมั่นใจ มีการทำงานร่วมกัน ตามความเหมาะสม มีความอิสระ ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียน

4. การสนับสนุนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ครูมีความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และประสบความสำเร็จได้ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การทำให้การเรียนรู้ที่มีคุณภาพทั้งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการศึกษาความก้าวหน้า การบันทึกผลสัมฤทธิ์และการกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้

5. การสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน เป็นหัวใจสำคัญของนโยบายโรงเรียน ซึ่งครูต้องรับการสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพจากฝ่ายบริหาร ขนาดห้องเรียนมีความเหมาะสม ทำให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าผู้ปกครองเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. การบริหารเวลาและทรัพยากร ผู้เรียนและผู้สอนสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ครูมีการใช้เวลาในการวางแผน การประเมินและพัฒนาวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม ทุกคนถือว่าโรงเรียนเป็นทรัพยากรร่วมกันในชุมชน

7. การบริหารและสื่อสารทำความเข้าใจ การวินิจฉัย สั่งการ กระบวนการการวินิจฉัย สั่งการ กระบวนการมีส่วนร่วม การรับฟังความเห็นของทุกคนในโรงเรียน นักเรียนมีการจัดกิจกรรมอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

8. ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในด้านความหลากหลายของวัฒนธรรม ทุกคนมีความเชื่อว่าภูมิปัญญาและสังคมเป็นค่านิยมในการดำเนินชีวิตในโรงเรียน และผู้เรียนทุกคนมีโอกาสรับผิดชอบในห้องเรียน โรงเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ

9. การยกย่องและการยอมรับผลงาน ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะได้รับการยอมรับความสำเร็จของตนเอง เป็นการให้รางวัลมากกว่าให้โทษ และทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าความสำเร็จคืออะไร

10. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้อย่างจริงจัง และคิดว่าผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับตนเอง และเป็นผู้ได้รับปัญหานั้นด้วย โรงเรียนมีการพบปะกับผู้ปกครองและครู มีการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน

ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กนั้นควรคำนึงถึงสิทธิเด็กเป็นหลักสำคัญ เพราะในการเรียนรู้รายบุคคลของนักเรียนนั้น ครูควรศึกษาว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีวิธีการเรียนที่แตกต่างกันไป เพื่อการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และกว้างขวาง การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อนเด็ก มีหลักการจัดกิจกรรม คือ

1. การส่งเสริมคุณภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน โรงเรียนให้ความเชื่อมั่นในการประเมินผลการศึกษา ได้รับการสะท้อนกลับจากผู้ปกครองและปรับปรุงพัฒนางานตามความจำเป็น

2. ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับเด็กและเสริมสร้างความสุข สมบูรณ์ด้านสังคม จิตวิทยา ความภาคภูมิใจและความมั่นใจในตนเอง

3. ส่งเสริมความเสมอภาค ความเคารพนับถือ และการไม่แบ่งแยกแก่เด็กทุกคน โดยโรงเรียนสร้างความเชื่อมั่นว่า จะดูแลเด็กทุกคนทั้งหญิงชาย และเด็กต่างเชื้อชาติ ศาสนา และกลุ่มสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

4. การให้การศึกษานบนพื้นฐานสภาพความเป็นจริงของชีวิตนักเรียน เนื้อหาในหลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน

5. ครูและผู้บริหารมีประสิทธิภาพ จริยธรรม และอุดมการณ์ ครูมีความรู้จริงในเนื้อหา และวิธีการสอนของแต่ละวิชา ได้รับการอบรมระหว่างงาน

6. ส่งเสริมการศึกษา พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่สะท้อนให้เห็นสุขภาพอนามัย โภชนาการและการสุขภาพที่ดี

7. เสริมสร้างความเข้มแข็งแก่การบริหารโรงเรียน

8. สร้างความเคารพ นับถือ และช่วยเสริมสร้างสิทธิเด็ก

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอเป็น 4 ส่วน คือ 1)การวิจัยพหุกรณีศึกษา 2)เทคนิคการวิจัยภาคสนาม 3)การวิเคราะห์ข้อมูล และ4)คุณภาพของการออกแบบวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research)

ลักษณะของการวิจัยพหุกรณีศึกษา

การวิจัยพหุกรณีศึกษา เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดระบบของข้อมูลจากกรณีตัวอย่างในการวิจัยตั้งแต่ 2 กรณีตัวอย่างขึ้นไป เพื่อที่จะทำความเข้าใจสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับบริบทที่ใกล้เคียงได้มากขึ้น กว่าการวิจัยรายกรณีเพราะการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษาเป็นวิธีการวิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์มากกว่า ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพจะสนใจลักษณะของข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมมองภาพรวมของปรากฏการณ์ ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ เน้นการศึกษาติดตามเจาะลึกโดยที่นักวิจัยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในบริบทการวิจัยนั้น ๆ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ผลการวิจัยที่ได้มีจุดอ่อนในการสรุปอ้างอิงสู่บริบทการวิจัยอื่น ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยพหุกรณีศึกษา

Yin (1994) กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของกรณีศึกษามี 3 ข้อ คือ เพื่ออธิบาย (Explanation) เพื่อบรรยาย (Description) และเพื่อแสวงหา (Exploratory) ส่วนประกอบของกรณีศึกษาแบ่งออกเป็น

1. กรณีศึกษาเดี่ยว (Single Case Study) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มบุคคล กลุ่มคนปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง หรือกรณีใดกรณีหนึ่งเพียงกรณีเดียวภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน เพื่อแสวงหาคำตอบหรืออธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ

2. การวิจัยพหุกรณี (Multiple Case Study) เป็นการศึกษากรณีเฉพาะหลาย ๆ กรณี การวิจัยพหุกรณีศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีลักษณะสำคัญ คือ การแสวงหาความรู้ โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมความเป็นจริงทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น ใช้เวลาการศึกษาหลายรูปแบบ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2543)

1. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม
2. เป็นการศึกษาติดตามระยะยาวและเจาะลึก
3. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพื่อให้เข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง
4. คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกวิจัยให้ความสำคัญและเคารพผู้ถูกในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์
5. ใช้การพรรณนาและการคิดวิเคราะห์แบบอุปนัย

6. เน้นปัจจัยหรือตัวแปรด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด จิตใจ ความหมาย ในการศึกษา
ปรากฏการณ์ทางสังคม

2) เทคนิคการวิจัยภาคสนาม

2.1 การเลือกสนาม

การเลือกสนามหรือสถานที่วิจัย ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ การเลือกสนามในช่วงระยะแรกและการให้เหตุผลในการเลือกส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของความเหมาะสมและเหตุผลทางหลักการทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปรที่จะศึกษากับสถานที่วิจัยและผู้วิจัยจะสามารถเข้าไปทำการวิจัยได้หรือไม่ ซึ่งประเด็นที่สำคัญในการเลือกสนามวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับว่า

1. นักวิจัยสามารถจะเข้าไปศึกษาในสถานที่ หรือสนามที่ตั้งใจจะเข้าไปศึกษานั้นได้หรือไม่
2. บทบาทที่จะเข้าไปในสถานการณ่นั้น ๆ จะช่วยทำให้เข้าถึงข้อมูลที่น่าสนใจได้มากน้อยพอเพียงหรือไม่

2.2 การใช้เวลาในสนาม

นักวิจัยจะใช้เข้าสนามเวลาไหนและใช้ระยะเวลาานเท่าใดและจะออกจากสนามเวลาใด นักวิจัยต้องคำนึงถึงกิจกรรมของชุมชนที่ตนเข้าไปมีส่วนร่วม (สุภางค์ จันทวานิช, 2543)

2.3 การเตรียมตัวเข้าสู่สนาม

การเตรียมตัวเข้าสู่สนาม คือการพยายามที่จะเข้าไปสู่สนามและการทำตัวกลมกลืนกับสนามให้มากที่สุด มีความพร้อมที่สุด สิ่งที่ต้องเตรียมคือ การแต่งกายที่จะต้องแต่งกายให้เข้ากับสนามเป็นพวกเดียวกับสนามให้มากที่สุด ภาษาที่ใช้ในกรณีนี้ที่ภาษาของผู้วิจัยใช้คนละภาษากับสนามวิจัย เตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานภาคสนาม เช่น กล้องถ่ายรูป คอมพิวเตอร์ เทปบันทึกเสียง เพราะอุปกรณ์เหล่านี้จะทำให้เก็บข้อมูลได้สมบูรณ์ขึ้น

2.4 ยุทธวิธีเข้าสู่สนาม

นักวิจัยมียุทธวิธี 2 แบบในการแสดงออกถึงสถานภาพของนักวิจัย ได้แก่ แบบเปิดเผย คือ นักวิจัยขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเปิดเผยสถานภาพการเป็นนักวิจัย และแบบปกปิดสถานภาพของนักวิจัย เมื่อต้องการได้ข้อมูลสนามแบบ “ปิด” ต่อคนภายนอก กรณีดังกล่าวนักวิจัยจะสวมบทบาทเป็นคนอื่นปะปนเข้าสนามโดยไม่แจ้งให้ผู้คนในสนามรู้บทบาทที่แท้จริงของตัวเอง (นิศา ชูโต, 2545) การเลือกบทบาทชนิดเปิดเผยหรือปกปิดขึ้นอยู่กับการคาดการณ์ว่า ถ้าคนในชุมชนทราบบทบาทของนักวิจัย

แล้วจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้านหรือไม่ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2543)

2.5 การสร้างสัมพันธภาพในสนาม

เมื่อนักวิจัยได้รับอนุญาตเข้าไปในสนามแล้ว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การเก็บข้อมูลได้ราบรื่น และได้ข้อมูลอย่างครบถ้วนตรงกับปรากฏการณ์ที่เป็นจริง มีคุณภาพ ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพของผู้วิจัยกับสนาม การปฏิบัติตนให้เข้ากับบรรยากาศในสนามไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การแต่งกาย กิริยา วาจา การประพฤติ การปฏิบัติตนซึ่งไม่ควรจะมากหรือน้อยเกินมาตรฐานของบุคคลในสนามที่ศึกษาอยู่ (นิศา ชูโต, 2545)

ภาคสนาม เทคนิคที่จะช่วยให้แก่นักวิจัยสร้างความสัมพันธ์ได้ดีมีดังนี้ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2543)

1. วางท่าที่สงบเสงี่ยม ไม่ทำตัวให้เด่นจนผิดสังเกต
2. หลีกเลี่ยงการถามคำถามที่จะทำให้ผู้ตอบรู้สึกอึดอัด และจำเป็นต้องปกป้อง

ตนเอง

3. อย่าทำตัวทัดเทียมผู้นำของชุมชน
4. พยายามเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่เกี่ยวข้องอย่างสงบและพร้อมที่จะช่วยเหลือจะทำให้ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเร็วขึ้น
5. หาใครคนหนึ่งเป็นผู้แนะนำให้เรารู้จักกับชาวบ้าน
6. เมื่อมีความรู้สึกอึดอัดให้เข้าใจว่าเป็นความรู้สึกปกติธรรมดา เพราะเรากำลังเข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่
7. ให้ถือว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสนาม โดยเฉพาะการกระทำของเราไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นเรื่องของงาน

8. อย่าคาดหวังว่าจะทำอะไรได้มากในวันแรก ๆ การสร้างความสัมพันธ์ใช้เวลาเป็นเดือน ๆ

9. เป็นมิตรกับทุกคน

2.6 การรวบรวมข้อมูลในสนาม

ยุทธวิธีสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนาม คือ การสังเกต การสัมภาษณ์แบบลุ่มลึก และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสนาม และการสนทนากลุ่ม

การสังเกต

การสังเกต คือ การเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเอาใจใส่ และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธีเพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545)

ประเภทของการสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญได้แก่

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การสังเกตชนิดที่ผู้สังเกตเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกัน จนกระทั่งเข้าใจโลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิด และความหมายที่คนเหล่านั้นให้ต่อปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ในแง่ของระเบียบวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมต้องประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก ข้อดีของการสังเกตแบบนี้ คือ จะได้ข้อมูลที่แท้จริง พฤติกรรมที่แสดงออกเป็นไปตามธรรมชาติเพราะผู้ถูกศึกษาไม่ทราบว่าตนถูกสังเกต แต่ก็มีข้อด้อย คือ ก่อให้เกิดความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัยอาจเป็นเหตุให้มีอคติ

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยจะเฝ้าอยู่วงนอก เป็นบุคคลภายนอกไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมที่ทำอยู่มักใช้ในกรณีที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกว่าถูกรบกวนจากตัวผู้สังเกต ข้อดีคือสามารถเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่สั้นกว่าและเปลืองทุนทรัพย์น้อยกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อด้อยคือ อาจเก็บข้อมูลไม่สมบูรณ์เท่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผู้สังเกตควรมีจุดมุ่งหมายว่าจะศึกษาอะไร ศึกษาคนกลุ่มใดและเลือกวิธีการสังเกตให้เหมาะสม ขอบเขตของการสังเกตมีกว้างขวาง เพื่อให้การสังเกตมีระบบ Lofland (1971 อ้างถึงในนิศา ชูโต, 2545) ได้สร้างกรอบของการสังเกตไว้ ดังนี้

1.การกระทำ (acts) คือ กิจกรรมปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไป และวิถีชีวิต
 2.แบบแผนการกระทำ (activities) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการมีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่องจนเป็นแบบแผนการสังเกตแบบแผนพฤติกรรมจะชี้ให้เห็นถึงสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน

3.ความหมาย (meanings) คือ การให้ความหมายแก่การกระทำหรือแบบแผนพฤติกรรม

4.ความสัมพันธ์ (relationship) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะนักวิจัยจะเข้าใจโครงสร้างของสังคมได้ก็จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมนั้น

5.การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน (participation) คือการที่บุคคลยอมให้ความร่วมมือและยอมเป็นส่วนประกอบของโครงสร้างสังคมในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ

6.สภาพสังคม (setting) คือ สภาพงานสนามที่นักวิจัยใช้เป็นพื้นที่ศึกษา

การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ คือ การสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประเภทของการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal interview) การสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะเกือบเหมือนการใช้แบบสอบถาม เพียงแต่ต่างกันที่ใช้วิธีการพูดคุยถามแทน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีข้อความโดยละเอียดตามที่เตรียมไว้
2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) นิยมใช้มากในการวิจัยเชิงคุณภาพมีวิธีคล้าย ๆ กับการพูดคุยกันผู้สัมภาษณ์ปล่อยให้บรรยากาศในการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อความถาม
3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) หมายถึง การสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้วจึงพยายามหันความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ เพราะในบางครั้งผู้สัมภาษณ์อาจจะไม่ต้องการทราบเหตุผลหรือข้อเท็จจริงในเรื่องหนึ่งเรื่องใดทุกขั้นตอน
4. การทะลอมกล่อมเกล่า (Probe) หมายถึง การซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา เป็นการสัมภาษณ์เพื่อล้วงเอาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
5. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant interview) หมายถึง การสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคนเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบนั้นมีข้อมูลที่ดีลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย เราเรียกบุคคลประเภทนี้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้การสนทนากลุ่มสมาชิกที่มีลักษณะเหมือนกัน (Homogeneous) ประมาณ 6-12 คน โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา เป็นผู้สร้างให้เกิดบรรยากาศของความเป็นกันเองในกลุ่ม จุดประเด็นคำถามและคอยกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มผู้ร่วมสนทนา ได้มีการพูดคุย ซักถาม และโต้ตอบกันอย่างกว้างขวางและเป็นธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Interviews) มีลักษณะคล้ายการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ต้องมีการซักถามเจาะจงเฉพาะเรื่อง
2. การสนทนากลุ่มตามธรรมชาติ (Group Discussion) เป็นการสนทนากลุ่มที่เกิดขึ้นได้โดยทั่วไป ในการทำงานภาคสนาม เช่น สนทนาใต้ต้นไม้ หรือสภากาแฟ เป็นการสนทนาที่ไม่มีโครงสร้างทั้งในแง่ประเด็นการสนทนาและผู้เข้าร่วมสนทนา

องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดสนทนากลุ่ม

1. ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) จะต้องสร้างบรรยากาศในการสนทนาควบคุมการสนทนาได้เป็นอย่างดีก่อให้เกิดความเป็นกันเองมากที่สุด ไม่แสดงความคิดเห็นของตนเองปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ที่มีอิสระ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

2. ผู้จดบันทึก (Notetaker) จะต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วย วาดแผนผังการนั่งของผู้ร่วมสนทนาทุกคน และการสังเกตพฤติกรรม ควรถอดเทปด้วยตนเองเพื่อความเข้าใจในสิ่งที่บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่ตรงกัน

3. ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) มีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทปขณะที่กำลังดำเนินการสนทนาและอำนวยความสะดวกทั่ว ๆ ไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจะกระทำควบคู่กันไป กล่าวคือเมื่อได้ข้อมูลมาไม่ว่าจะได้เอกสาร สังเกตหรือสัมภาษณ์ นักวิจัยจะวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งต่าง ๆ ในสนาม โดยการสังเกตสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลายคนด้วยวิธีการหลาย ๆ วิธีการ แล้วค่อยๆปรับสมมติฐานชั่วคราวไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งเกิดความชัดเจนในข้อมูลและการตีความหมาย (นิตา ชูโต, 2540)

2.7 การจากสนาม

การจากสนามเป็นเรื่องที่นักวิจัยตัดสินใจว่าควรสิ้นสุดเมื่อใดและควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมสำหรับนักวิจัยเองและผู้ให้ข้อมูลซึ่งเริ่มจะเบื่อหน่ายในกรณีที่ไม่มีปัญหาผิดปกติ (นิตา ชูโต, 2545)

3)การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.1 การจัดระบบเอกสารข้อมูล ในขณะที่เก็บข้อมูลนักวิจัยมีเอกสารมากมาย จึงต้องจัดทำเอกสารเหล่านี้ให้เป็นระบบ โดยสร้างระบบแยกเป็นหมวดหมู่ (File) เพื่อการสืบค้นได้ง่าย แฟ้มสำคัญที่ควรจัดทำนอกจากแฟ้มต้นฉบับแล้ว ควรจัดทำแฟ้มข้อมูลดังนี้ (นิตา ชูโต, 2540)

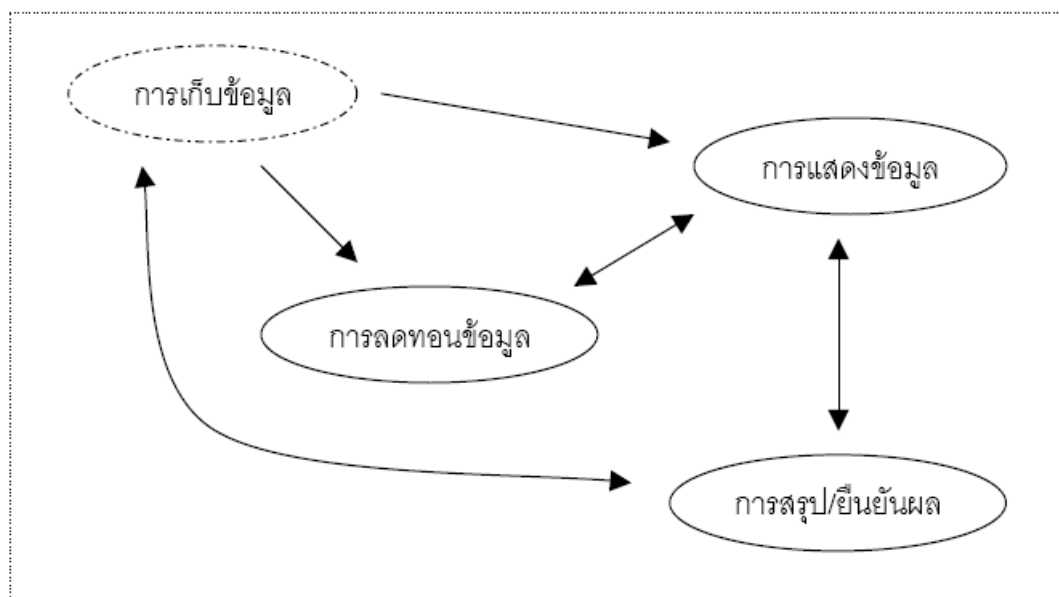
1. หมวดเรื่องทั่ว ๆ ไป เพื่อติดตามเรื่องราวต่าง ๆ ได้สะดวกรวดเร็วควรแยกเป็นแฟ้มบุคคล สถานที่ องค์กร เอกสาร รู้ได้ว่าอะไรเกิดขึ้นกับใคร ที่ไหน อย่างไร

2. หมวดข้อมูลสนาม นักวิจัยควรแยกแฟ้มข้อมูลสังเกต แฟ้มการสัมภาษณ์ และแฟ้มบันทึกเกี่ยวกับกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้โดยเฉพาะ เพื่อช่วยในการเขียนวิธีการและกระบวนการเก็บข้อมูลสำหรับรายงานการวิจัย

3. หมวดการวิเคราะห์ ในขณะที่เก็บข้อมูลและเริ่มต้นวิเคราะห์ นักวิจัยก็เริ่มจะมีแนวคิดเกี่ยวกับ หัวเรื่อง หัวข้อเกิดขึ้นแล้วจึงสามารถเริ่มทำแฟ้มหัวเรื่องต่าง ๆ แยกเก็บเหตุการณ์และบันทึกความคิดในการคิดวิเคราะห์ ฯลฯ เมื่อเวลาเก็บข้อมูลผ่านไปแฟ้มการวิเคราะห์ก็จะเพิ่มจำนวนเอกสารและหัวเรื่องมากขึ้น ๆ ถ้านักวิจัยมีงบประมาณเพียงพอจะทำสำเนาเรื่องต่าง ๆ เรื่องละแผ่นแยกเข้าแฟ้ม แต่ถ้างบประมาณจำกัดก็ใช้ดินสอขีดเขียนหรือใส่หัวเรื่องไว้ แล้วแยกคิด ปะติด เก็บใส่ในแต่ละแฟ้มหัวเรื่อง

3.2 กิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูล กิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นประกอบด้วย กิจกรรมการลดทอนขนาดและปริมาณข้อมูล (Data Reduction) การเลือกข้อมูลเพื่อแสดงผลพื้นฐาน (Data display) การสร้างข้อสรุปและการทดสอบยืนยันผลสรุป (conclusion and Verification) กิจกรรมทั้ง 3 นี้ ต้องต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังรูป (Miles and Huberman, 1967 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2540)

ภาพที่ 8 ความต่อเนื่องและเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของการวิเคราะห์ข้อมูล

ที่มา: Miles and Huberman, 1967 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2540

1) **การลดทอนข้อมูล (Data Reduction)** การลดทอนข้อมูล หมายถึง วิธีการ “เลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจ อันจะทำให้เข้าใจง่ายสรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บจากสนาม” การปรับลดทอนข้อมูลดิบนั้นนักวิจัยทำอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่การเลือกสนาม การตัดสินใจว่าจะเก็บข้อมูลอะไรที่จะแสดงแนวคิดและในช่วงการเก็บข้อมูลก็กระทำเช่นเดียวกัน คือ การลงรหัส การทดสอบแนวคิด รวมเป็นกลุ่มแบ่งเป็นส่วน ๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว และแปลงข้อมูลอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งเขียนรายงานเสร็จ นักวิจัยเป็นผู้ตัดสินใจว่าข้อมูลกลุ่มไหนจะลงรหัส

กลุ่มไหนจะใช้สรุป กลุ่มไหนไม่ใช้เพราะซ้ำกับกลุ่มก่อน ฯลฯ การลดทอนข้อมูลจึงเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบ หากจุดที่น่าสนใจและปรับลด เพิ่ม หาข้อมูลใหม่ จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปจนเป็นที่น่าสนใจ

2) **การตรวจสอบข้อมูล** ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความพอเพียง ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ เก็บข้อมูลจากหลายๆฝ่าย หรือหลายๆวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยสอบถามจากผู้ให้ข้อมูล เช่น ครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียนในประเด็นเดียวกัน พร้อมกับการสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้จนกระทั่งได้ความคิดเห็นในเรื่องนั้นๆออกมาตามที่คนในสังคมรู้สึก โดยการสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2545) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสมควรเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคน

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด อาจทำได้ง่ายกว่าในระดับสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) และแนวคิดขณะที่ดีความสร้างข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ ปกติการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีทำได้ยากกว่าการตรวจสอบด้านอื่น

3) **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี มีการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ทำให้วิเคราะห์ข้อมูลได้ทำควบคู่กันทั้งกระบวนการ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล 4 ลักษณะ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำเอกสารและข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์แล้วจัดระบบข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ก่อนนำมาสังเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปแบบของการบรรยาย

(2) การจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) โดยใช้การจำแนกแบบใช้แนวคิดทฤษฎีและไม่ใช้ทฤษฎีคือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎีและแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี

2.1 แบบใช้แนวคิดทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดต่างๆ ในเหตุการณ์หนึ่งๆ แยกออกเป็น การกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคมหรือสถานการณ์เป็นแนวทางในการจำแนกสำหรับการวิเคราะห์

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้

(3) การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparative Method) เปรียบเทียบการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างพื้นที่กรณีศึกษา

(4) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือวิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์หลายๆปรากฏการณ์แล้วลงมือสร้างข้อสรุปเรียกว่าเป็น สมมติฐานชั่วคราว ถ้าได้รับการยืนยัน โดยการรวบรวมข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ก็จะถือว่าเป็นข้อสรุปที่เป็นนามธรรมมากขึ้นเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของงานวิจัย

4)คุณภาพของการออกแบบวิจัย

นักวิจัยได้ใช้กลยุทธ์เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของการออกแบบวิจัยในการศึกษารายกรณีดังนี้ (Yin, 1994)

1. ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ได้มาจากนักวิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการได้ตอบสมาชิกในกลุ่มซึ่งมากกว่าหนึ่งคน การที่จะให้ความเชื่อมั่นในการวัดความตรงเชิงโครงสร้างมีค่าในระดับสูง นักวิจัยต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลเหล่านั้นมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน เช่น ข้อมูลจากที่ปรึกษา ข้อมูลจากหนังสือที่เกี่ยวกับกลุ่มที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และวัสดุ สื่อ ปัจจัยอื่น ๆ ที่เอื้อในการสนับสนุนข้อมูล ดังนั้น นักวิจัยต้องตระหนักถึงการได้มาของแหล่งข้อมูลจากทั้งสามแหล่งและใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (methodological triangulation)

2. ความตรงภายใน (Internal Validity) นักวิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความตรงภายใน โดยใช้รูปแบบการจับคู่อย่างมีแบบแผน (pattern matching mode) หลังจากจัดกระทำการศึกษาเปรียบเทียบข้ามกรณีศึกษา (cross-case search for patterns) ซึ่งนักวิจัยจะได้ใช้รูปแบบของความตรงเชิงทฤษฎีที่ปรากฏขึ้นจากกรอบแนวคิดของการวิจัยซึ่งรากฐานกรอบแนวคิดของการวิจัยดังกล่าวได้มาจากการสังเกตอย่างมีแบบแผน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดทฤษฎีซึ่งมีรากฐานมาจากการคาดคะเนอย่างมีแบบแผน และ

ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยได้นำเทคนิคการสร้างคำอธิบาย (explanation building mode) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมด้วย

3. ความตรงภายนอก (External Validity) ได้จากการที่นักวิจัยทำการเปรียบเทียบเข้าไปเข้ามาของคู่กรณีเพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละคู่ โดยใช้การสร้างข้อสรุปชั่วคราวของความเหมือนหรือความแตกต่างของความหมายและทฤษฎีที่ขึ้นอยู่กับระดับของการจัดกระทำ ตัวอย่าง เช่น การตอบโต้แย้งด้วยหลักเหตุและผลควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ที่นำไปสู่การอ้างอิงได้มากกว่าหนึ่งกรณี (strengthens and broadens analytical generalizations)

4. ความเชื่อมั่น (Reliability) ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้าสู่สนาม ผู้วิจัยต้องตรวจสอบโครงร่างวิจัย รวมทั้งคำถามการวิจัยทั้งหมดและวิธีการวัดหรือเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนรายงานของกรณีศึกษาแต่ละกรณี (within-case analysis) นักวิจัยจะต้องสร้างข้อมูลพื้นฐาน (database) เพื่อนำมาสรุปเป็นข้อย่อย ๆ เข้าด้วยกัน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ดังนี้

4.1 งานวิจัยในประเทศ

เรืองยศ อุตรศาสตร์(2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาจากความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย

วิชัย เจริญศรี(2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน 5 ด้าน คือ 1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. การคัดกรองนักเรียน 3. การส่งเสริมนักเรียน 4. การป้องกันและแก้ไข ปัญหา 5. การส่งต่อนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปรึกษาของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี มีความคิดเห็นว่าได้ปฏิบัติงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ทองสุข ทับเจริญ(2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูโรงเรียนศึกษานารี ปีการศึกษา 2548 มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลการดูแลช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา สภาพปัญหาของนักเรียน และวิธีการดูแลช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและมีการส่งต่อไปยังครูที่ปรึกษาในปีต่อไป สภาพปัญหาของนักเรียนพบว่า มีปัญหาด้านระเบียบวินัยมากที่สุด ส่วนด้านวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาพบว่ากระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลกิจกรรมที่ครูใช้มากที่สุด คือศึกษาจากระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรม

รจนา สินที(2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารและครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน และปัญหาการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารและครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และเพื่อแสวงหาแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อให้การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูได้ดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการดำเนินงานทั้งผู้บริหารและครูประสบปัญหาในการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

มัลลิกา ศรีวิสุทธิ(2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างครูประจำชั้นกับผู้ปกครองในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูประจำชั้นได้ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามองค์ประกอบทั้ง 6 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม การป้องกัน การแก้ไข และการส่งต่อผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเต็มใจให้ความร่วมมือกับครูประจำชั้นในการดำเนินการ

ณรงค์ชัย साไพรวลัย(2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับ

ปานกลาง ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

สมชาย เหลืองอ่อน(2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานตามดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการดำเนินงานตามดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสและในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการดำเนินงานตามดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสและในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุธิดา ภักดีบุญ(2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยพหุเทศะกรณีศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1)การดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ 2)กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3)ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 4)แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษามีการรับทราบนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการและกำหนดโครงสร้างการทำงานที่เป็นระบบ มีการวิเคราะห์ปัญหาและความพร้อมของโรงเรียน ให้ความรู้แก่บุคลากรโดยการประชุม อบรม สัมมนา มีการตรวจสอบและประเมินผล โดยการติดตามประเมินจากบุคลากรฝ่ายบริหารและทีมประเมินในโรงเรียน และจากหน่วยงานภายนอกโรงเรียนมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานทุกภาคการศึกษาเพื่อปรับปรุงการทำงานอย่างสม่ำเสมอ และพบว่าปัจจัยที่สนับสนุนในการดำเนินงานประกอบด้วย การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร ความร่วมมือและความเสียสละของครูอาจารย์ ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนปัจจัยที่เป็นปัญหาในการดำเนินงานคือ ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู นักเรียนขาดความร่วมมือ และขาดความตระหนักถึงความสำคัญในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนแนวทางในการแก้ปัญหา คือการสร้างความตระหนักให้อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

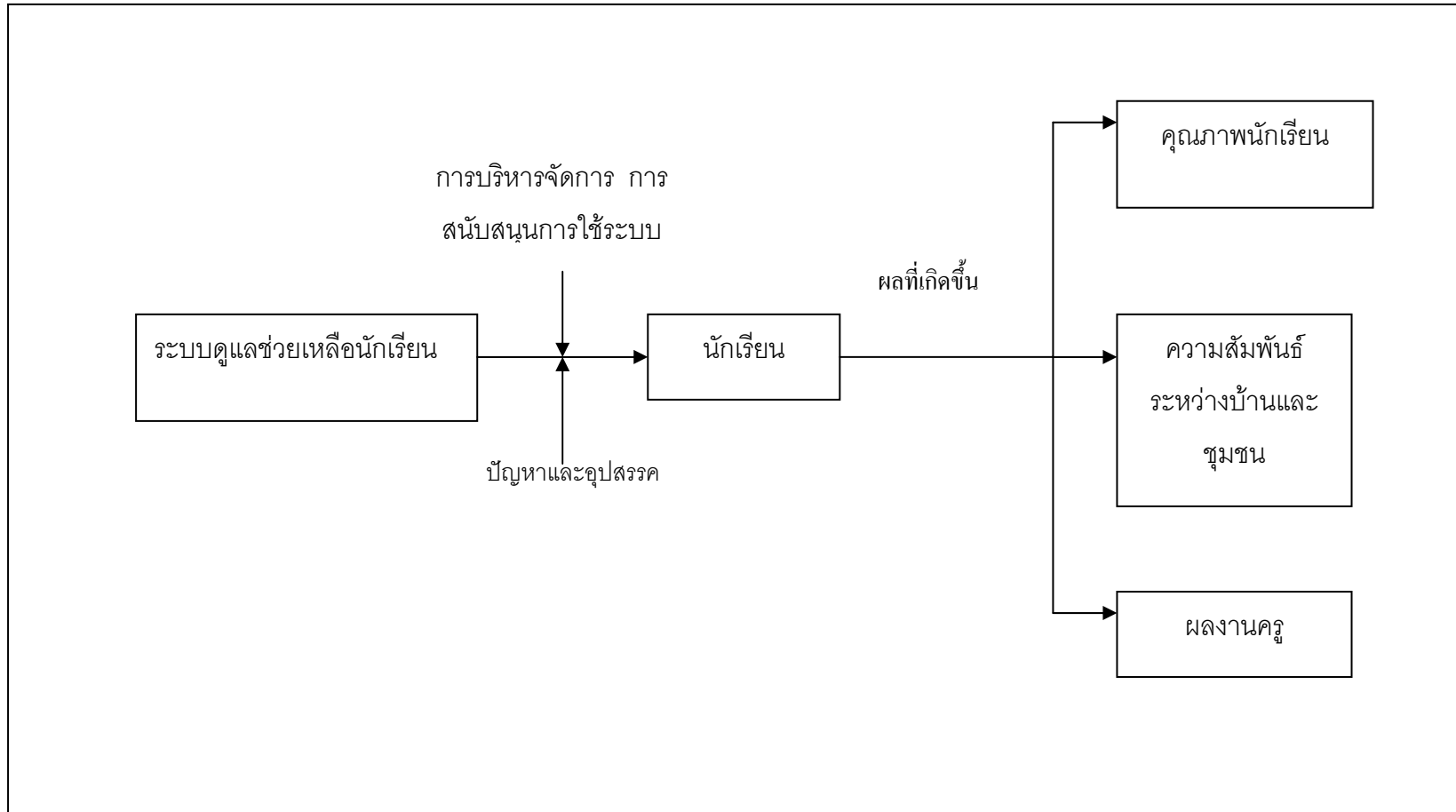
The Calhoun school(2003) ได้นำระบบการให้คำปรึกษาไปใช้ในโรงเรียน โดยยึดหลัก นักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน จึงจัดให้มีทีมงานครูคอยดูแลนักเรียน ครูเป็นที่ปรึกษาของนักเรียน มีโอกาสพบปะกับผู้ปกครองอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง แต่จะมีแตกต่างของการให้คำปรึกษาระหว่างครูที่ปรึกษาในนักเรียนประถมกับนักเรียนมัธยม และครูที่ปรึกษาจะดูแลนักเรียนทั้งในด้านการเรียน ด้านสังคม ความเป็นอยู่ รวมทั้งประสานงานระหว่างโรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครอง

จากการศึกษางานวิจัยของต่างประเทศ พบว่า ครูที่ปรึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน และจะต้องดำเนินการประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ

กรอบมโนทัศน์ในการวิจัย

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนใหญ่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาของการปฏิบัติงาน สภาพการปฏิบัติงาน การสนับสนุนการดำเนินงาน แต่การพัฒนาผู้เรียนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนในโรงเรียน รวมทั้งการบริหารจัดการ การสนับสนุนการใช้ระบบดูแล และผลของการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอกรอบมโนทัศน์ในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 9 กรอบมโนทัศน์ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

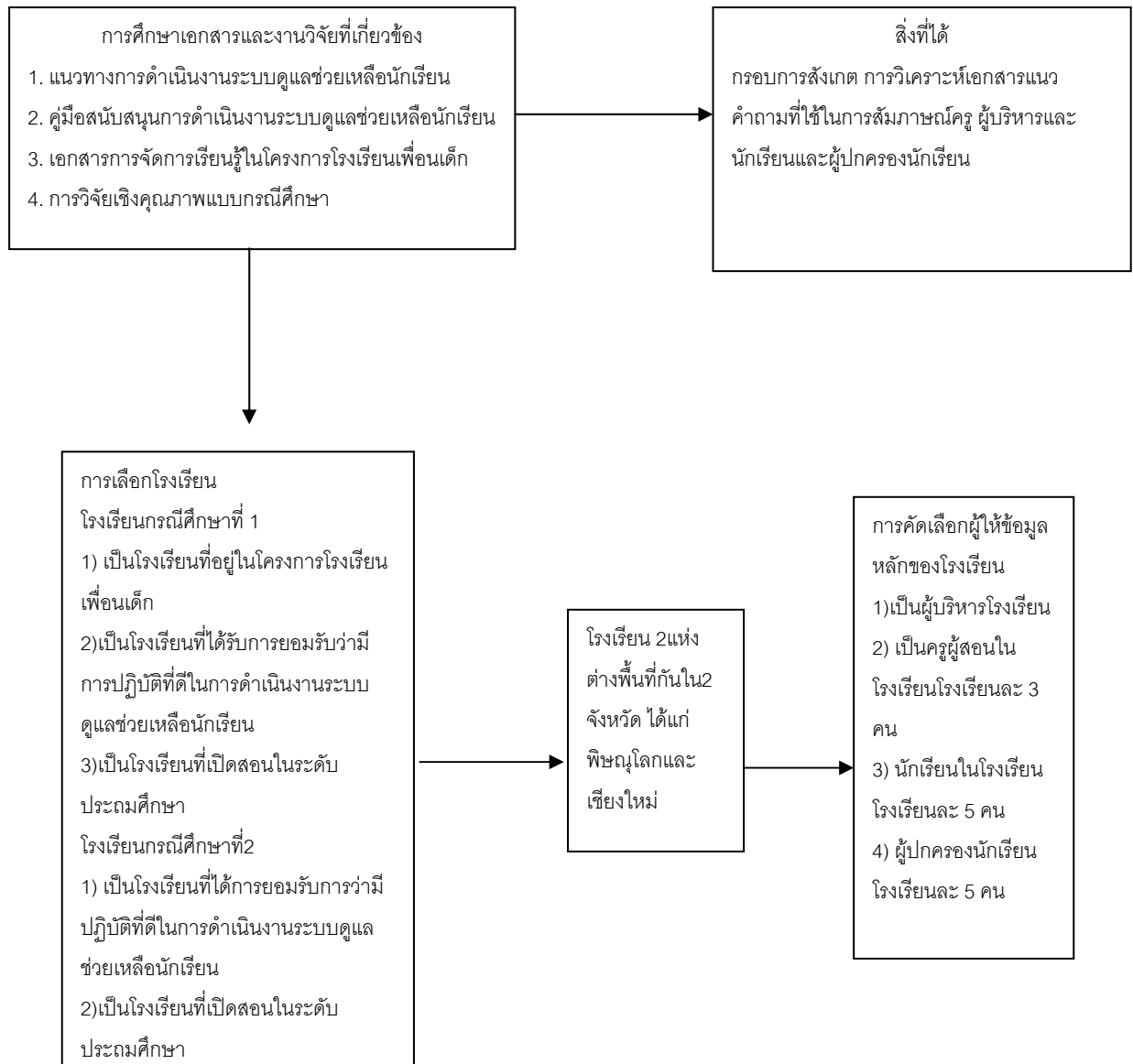
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Approach) แบบ Multiple Case Study ซึ่งเป็นวิธีที่มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการแสวงหาความรู้โดยพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมตามสภาพความเป็นจริง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ของสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศที่ต้องการอย่างหลากหลายจากกรณีศึกษาที่ต่างกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และแบบเจาะลึก (In-depth Interview) การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็นสี่ระยะคือ ระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษาก่อนลงภาคสนามเพื่อกำหนดกรอบในการสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร และแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ระยะที่สองเป็นการศึกษาภาคสนาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือช่วงที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลในบริบทโรงเรียนที่ 1 เป็นเวลา 4 สัปดาห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่กรณีศึกษาได้แก่ สภาพทั่วไปของชุมชนที่บริบทตั้งอยู่ สภาพทั่วไปของโรงเรียน ครูนักเรียนการจัดการเรียนการสอน การดำเนินงานต่างๆของโรงเรียน ปฏิบัติงาน การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน ช่วงที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลในบริบทโรงเรียนที่ 2 เป็นเวลา 4 สัปดาห์ เช่นเดียวกับบริบทที่ 1 ระยะที่สามเป็นการตรวจสอบข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่มีความชัดเจน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายการปฏิบัติงานของโรงเรียน และระยะที่สี่ตรวจสอบข้อมูล การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนจากนักเรียนและครูที่ปรึกษาโดยใช้เทคนิคการสนทนา

ระยะที่หนึ่ง : การศึกษาก่อนลงภาคสนาม

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการวิจัยในระยะที่หนึ่ง

ระยะที่หนึ่งการศึกษาก่อนลงภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาก่อนลงภาคสนาม โดยการศึกษาดูเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ความรู้ในประเด็นการวิจัย และผู้มีประสบการณ์การวิจัยในระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถมองปัญหาวิจัยได้ชัดเจนขึ้น ตลอดจนการเลือกกรณีศึกษาและการเลือกผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง(Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนและการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร

1.2 การเตรียมตัวเข้าสู่สนามวิจัยของผู้วิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้สังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร การทำความเข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมรายละเอียดต่างๆในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกการสังเกต เป็นต้น จากนั้นจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์พกพา (Computer Notebook) กล้องถ่ายรูป และของที่ระลึกที่จะมอบให้แก่โรงเรียน สำหรับบริบทที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนส่งหนังสืออย่างเป็นทางการจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามไปในภายหลัง

1.3 การเลือกกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ขอคำปรึกษาในการคัดเลือกกรณีศึกษาจากศึกษานิเทศก์ในพื้นที่ของกรณีศึกษาเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลโรงเรียนในสังกัด และได้ทำการคัดเลือกกรณีศึกษาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กรณีศึกษาคือ

โรงเรียนในเมืองวิทยา (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 และโรงเรียนทอฝันวิทยา (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 4 โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

- 1) เป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก
- 2) เป็นโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับจากเขตพื้นที่การศึกษาว่ามีการปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) เป็นโรงเรียนที่มีบุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือ เต็มใจและให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล

ระยะที่สอง: การศึกษาภาคสนาม

ภาพที่ 11 ขั้นตอนการวิจัยในระยะที่สอง

ช่วงที่1 ศึกษาในบริบทของโรงเรียนในเมืองวิทยา

<p>บริบทโรงเรียน สังกัด-ผู้บริหารและ ครูผู้สอน สัมภาษณ์-ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียนและ ผู้ปกครองของโรงเรียนทั้ง สองแห่งวิเคราะห์เอกสาร- เอกสารการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล ผลงาน นักเรียน บันทึกการสอน</p>	<p>แหล่งข้อมูล :ผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง และเอกสาร เครื่องมือ : แนวคำถามที่ ใช้ในการสัมภาษณ์และ แบบการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล:การ วิเคราะห์เนื้อหาและสร้าง ข้อสรุปแบบอุปนัย</p>	<p>สิ่งที่ได้ 1)สภาพการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน 2)การใช้ระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในการ พัฒนาผู้เรียนและบทบาท ของผู้ปกครอง 3)ผลการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>
--	--	--

ช่วงที่2 ศึกษาในบริบทของโรงเรียนทอฝันวิทยา

<p>บริบทโรงเรียน สังกัด-ผู้บริหารและ ครูผู้สอน สัมภาษณ์-ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียนและ ผู้ปกครองของโรงเรียนทั้ง สองแห่งวิเคราะห์เอกสาร- เอกสารการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล ผลงาน นักเรียน บันทึกการสอน</p>	<p>แหล่งข้อมูล-ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง เครื่องมือแบบบันทึกการ สังกัดแนวคำถามที่ใช้ใน การสัมภาษณ์ และแบบ วิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหาและ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย</p>	<p>สิ่งที่ได้ 1)สภาพการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน 2)การใช้ระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในการ พัฒนาผู้เรียนและบทบาท ของผู้ปกครอง 3)ผลการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p>
--	--	--

ระยะที่สองการศึกษาภาคสนาม มีรายละเอียดดังนี้

การเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเดินทางไปสำรวจสถานที่ตั้งของโรงเรียนและเส้นทางในการเก็บข้อมูลด้วยตนเองทั้งสองโรงเรียนก่อนเข้าสู่สนามจริงเพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลในเบื้องต้น โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลที่โรงเรียนในเมืองวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกก่อน เนื่องจากผู้วิจัยมีความสะดวกในการเก็บข้อมูล ประกอบกับผู้วิจัยมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกอยู่แล้ว แล้วจึงดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยในกรณีศึกษาที่ 2 คือโรงเรียนทอฝันวิทยา อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลโรงเรียนละ 4 สัปดาห์

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลของพหุกรณีศึกษาทั้ง 2 แห่ง ผู้วิจัยใช้การเปิดเผยสถานภาพที่แท้จริงของผู้วิจัย ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลแต่ละกรณีศึกษานั้นแตกต่างกันดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 โรงเรียนในเมืองวิทยา

ผู้บริหารสถานศึกษา

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริหารสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรงตั้งแต่การเริ่มติดต่อเพื่อขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูล โดยการโทรศัพท์ติดต่อ และส่งหนังสือราชการขอความร่วมมือ ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์และเหตุผลในการทำวิจัย ผู้บริหารโรงเรียนยินดีให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ครูผู้สอน

ในการสร้างความสัมพันธ์กับครูผู้สอนนั้น เมื่อผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลวิจัยจากผู้บริหารสถานศึกษาแล้ว ผู้บริหารได้แนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับครูผู้สอน ซึ่งผู้วิจัยได้แนะนำตนเอง พร้อมทั้งบอกเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์และสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เอกสารผลงานของครู เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารกลางวันผู้วิจัยจะนำอาหารไปรับประทานกับครูผู้สอนเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีอันเป็นประโยชน์ต่อการได้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ทางคณะครูได้ชักชวนผู้วิจัยให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น เช่น งานแห่เทียน งานเลี้ยงอำลาครูอาสาชาวต่างประเทศ การรับประทานอาหารกลางวันกับทางโรงเรียน การรับประทานอาหารที่บ้านในช่วงวันหยุด การพาไปพักผ่อนยังสถานที่

ท่องเที่ยวอันมีชื่อของจังหวัด อีกทั้งคณะครูยังสอบถามผู้วิจัยในเรื่องของการเรียน ความก้าวหน้าในการเก็บข้อมูล ที่พักขณะเก็บข้อมูล

นักเรียน

การสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนนั้น ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองว่าเป็นใคร มาจากไหน มาทำอะไร โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนตั้งแต่เข้าแถวเคารพธงชาติ หลังเลิกแถว โดยสังเกตอยู่ข้างๆครู ในห้องพักครู ผู้วิจัยมีโอกาสนำเสนอให้นักเรียนและดูแลนักเรียนแทนครูประจำชั้นเมื่อครูผู้สอนลา หรือติดประชุม และสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนหลังเลิกเรียน ทำให้ผู้วิจัยมีความใกล้ชิดและสนิทสนมกับนักเรียนค่อนข้างเร็ว นักเรียนจะเล่าเรื่องส่วนตัวและชีวิตในโรงเรียนให้ผู้วิจัยฟัง

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยมีโอกาสร่วมกิจกรรมกับนักเรียนในการขายเรียงเบอร์ขายพวงมาลัย เก็บของเก่าขายกับนักเรียนหลังเลิกเรียน นั่งคุยกับนักเรียนหลังจากขายเรียงเบอร์ริมแม่น้ำน่าน จากนั้นผู้วิจัยก็ขับรถไปส่งนักเรียนที่บ้าน ทำให้มีโอกาสได้คุยกับผู้ปกครองหลังจากเลิกงานด้วย

ผู้ปกครอง

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน ผู้วิจัยจะใช้วิธีการพูดคุยกับผู้ปกครองในช่วงเวลาเช้าและเย็นที่ผู้ปกครองมารับส่งนักเรียนเท่านั้นเพราะบ้านของผู้ปกครองจะอยู่ไกลจากบริเวณโรงเรียน ในตอนแรกผู้วิจัยแนะนำตนเองกับผู้ปกครองว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน มาทำอะไร ผู้ปกครองทุกท่านให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

กรณีศึกษาที่ 2 โรงเรียนทอฝันวิทยา

ผู้บริหารสถานศึกษา

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริหารสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรงตั้งแต่การเริ่มติดต่อเพื่อขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูล โดยการโทรศัพท์ติดต่อ และส่งหนังสือราชการขอความร่วมมือ ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์และเหตุผลในการทำวิจัย ผู้บริหารโรงเรียนยินดีให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ครูผู้สอน

ในการสร้างความสัมพันธ์กับครูผู้สอนนั้น เมื่อผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลวิจัยจากผู้บริหารสถานศึกษาแล้ว ผู้บริหารได้แนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับครูผู้สอน ซึ่งผู้วิจัยได้แนะนำตนเอง พร้อมทั้งบอกเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์และสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เอกสารผลงานของครู เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารกลางวันผู้วิจัยจะรับประทานอาหารกับครูผู้สอนเพื่อสร้าง

ความสัมพันธ์อันดีอันเป็นประโยชน์ต่อการได้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ทางคณะครูได้ชักชวนผู้วิจัยให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น เช่น งานแห่เทียน งานเลี้ยงอำลาครูอาสาชาวต่างประเทศ การรับประทานอาหารกลางวันกับทางโรงเรียน การรับประทานอาหารเช้าที่บ้านในช่วงวันหยุด การพาไปพักผ่อนยังสถานที่ท่องเที่ยวอันมีชื่อของจังหวัด อีกทั้งคณะครูยังสอบถามผู้วิจัยในเรื่องของการเรียน ความก้าวหน้าในการเก็บข้อมูล ให้ที่พักระหว่างเก็บข้อมูล และให้เยี่ยมรถจักรยานยนต์เพื่อใช้ในการเดินทางตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ความช่วยเหลือคณะครูในการสืบค้นข้อมูล ณ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกด้วย

นักเรียน

การสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนนั้น ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองว่าเป็นใคร มาจากไหน มาทำอะไร โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนตั้งแต่เข้าแถวเคารพธงชาติ หลังเลิกแถว โดยสังเกตอยู่ข้างๆครู ในห้องพักครู ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าสอนนักเรียนและดูแลนักเรียนแทนครูประจำชั้นเมื่อครูผู้สอนลา หรือติดประชุม และสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนหลังเลิกเรียน ทำให้ผู้วิจัยมีความใกล้ชิดและสนิทสนมกับนักเรียนค่อนข้างเร็ว นักเรียนจะเล่าเรื่องส่วนตัวและชีวิตในโรงเรียนให้ผู้วิจัยฟัง

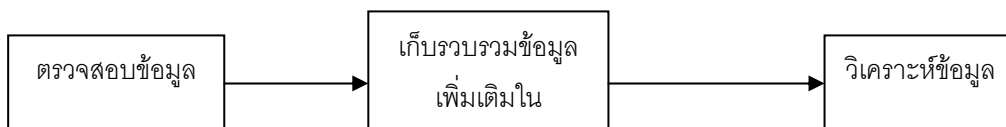
ผู้วิจัยได้ทำการสอนหนังสือให้กับนักเรียนที่ต้องการเรียนพิเศษเพิ่มเติมโดยไม่คิดเงินในตอนเย็นที่บ้านพักของผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสในการพูดคุยกับนักเรียนและผู้ปกครองมากขึ้นจากการร่วมรับประทานอาหารที่บ้านกับนักเรียนหลังเลิกเรียนพิเศษ

ผู้ปกครอง

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนทอฝันวิทยาผู้วิจัยจะใช้วิธีการพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียนเมื่อผู้วิจัยเดินทางไปเยี่ยมนักเรียนที่บ้าน เพราะบ้านนักเรียนอยู่บริเวณรอบโรงเรียนซึ่งสะดวกต่อการเดินทางของผู้วิจัย และใช้เวลาในขณะที่ผู้ปกครองมารับนักเรียนที่บ้านพักผู้วิจัยเอง

ระยะที่สาม: การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาพที่ 12 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่สามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างครบถ้วน ประกอบด้วยแหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย

1) เอกสาร คู่มือ แนวทางการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เอกสารการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของสถานศึกษา เอกสารชุดคู่มือดำเนินงานโรงเรียนเพื่อนเด็ก คำสั่งแต่งตั้งการดำเนินงานของโรงเรียน ผลงานนักเรียน

2.) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ครูประจำชั้น นักเรียน ผู้ปกครอง ดังนี้

โรงเรียนในเมืองวิทยา ผู้อำนวยการ 1 ท่าน ครูที่ปรึกษา 5 ท่าน สัมภาษณ์นักเรียน 5 คน สันทนาการกลุ่มนักเรียน 5 คน สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.1,ป.3,ป.5 ทั้งหมด 5 ท่าน

โรงเรียนทอฝันวิทยาผู้อำนวยการ 1 ท่าน ครูที่ปรึกษา 5 ท่าน สัมภาษณ์นักเรียน 5 คน สันทนาการกลุ่มนักเรียน 5 คน สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ชั้นป.3,ป.4,ป.6 ทั้งหมด 5 ท่าน

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1) การวิเคราะห์และศึกษาเอกสาร โดยการศึกษารายงานต่างๆของโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นคำสั่งแต่งตั้งในการดำเนินงาน นโยบาย รายงานความก้าวหน้าในการจัดกิจกรรม ผลงานของนักเรียน ครู และของโรงเรียน

2) การสังเกตประกอบด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยจะสังเกตสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ได้แก่ อาคารเรียน ห้องเรียน โรงอาหาร และกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมการนั่งสมาธิ กิจกรรมการประชุมคณะกรรมการนักเรียน มีรายละเอียดดังนี้

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ได้ทำการสังเกตการทำหน้าที่ของครูประจำชั้น การจัดกิจกรรมกลุ่มก่อนเข้าชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประชุมครู การประชุม

คณะกรรมการนักเรียน โดยผู้วิจัยใช้กรอบการสังเกตของ Loftland (1971 อ้างใน สุภาวงศ์ จันทวานิช ,2537) 6 หน่วย ได้แก่

(1) การกระทำ (acts) คือ พฤติกรรมของคนที่อยู่ในพื้นที่ของกรณีศึกษา แสดงออกในเรื่องต่างๆ เช่น การพูดคุย การซักถาม พฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมนักเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครู

(2) กิจกรรม (activities) คือ พฤติกรรมของคนที่อยู่ในพื้นที่ของกรณีศึกษาที่เป็น ขั้นตอนในการทำงาน การกระทำของคนหลายๆคนที่แสดงความสำคัญและเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็น พฤติกรรมที่มีกระบวนการ มีขั้นตอน แบบแผน

(3) ความหมาย (meaning) คือ ผู้วิจัยสังเกตการให้ความหมายของการกระทำ หรือกิจกรรมโดยคำพูดที่แสดงออกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น การรู้จักนักเรียนของครูประจำชั้น การแก้ไขและส่งเสริมนักเรียน

(4) ความสัมพันธ์ (relation) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างคนในพื้นที่กรณีศึกษา เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนในระหว่างการ เรียนการสอน

(5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (participation) คือ การพิจารณาบทบาทของผู้ให้ ข้อมูลที่แสดงบทบาทในโรงเรียน เช่น การเข้าร่วมประชุม การทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย การติดตามนักเรียน

(6) สถานที่ (setting) คือ สถานการณ์และสภาพที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนและ ห้องเรียนของครูที่เป็นผู้ให้ข้อมูล เช่น การจัดการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน

การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ครูและผู้บริหารแบบไม่เป็นทางการ เน้น การพูดคุยอย่างเป็นกันเอง มีลักษณะดังนี้

(1) การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ให้ผู้ให้ข้อมูลตอบอย่างอิสระ

(2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยสนใจเป็นพิเศษ

(3) การสัมภาษณ์แบบตะล่อมกล่อมเกล่า เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยต้องใช้ ความระมัดระวังในการใช้คำถาม เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเปิดเผยข้อมูลให้มากที่สุด

การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสาร ต่างๆที่รวบรวมมาได้นำมาจัดหมวดหมู่เพื่อใช้ประกอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต รวมทั้งการวิเคราะห์เพื่อสรุปข้อมูล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จึงมี ทั้งตัวผู้วิจัยที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยและมีเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างประกอบด้วย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต คือ แบบบันทึกการสังเกตกิจกรรมครู นักเรียน และผู้บริหาร และสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียน เช่น สถานที่ตั้งของโรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติงาน จำนวนบุคลากร จำนวนนักเรียน เป็นต้น แบบบันทึกการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนของครู แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการดำเนินงานของผู้บริหาร พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู พฤติกรรมในการแสดงออกของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

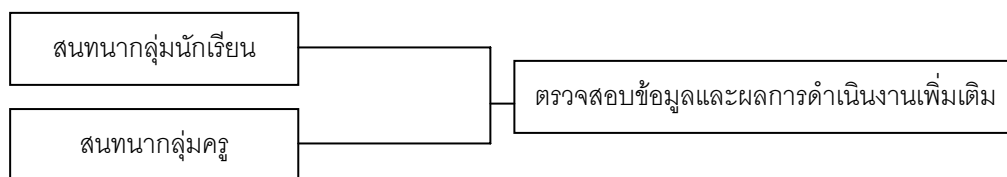
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและครูประจำชั้น แนวทางการสัมภาษณ์ผู้บริหาร แนวทางการสัมภาษณ์นักเรียนและแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง แบบบันทึกเอกสาร ข้อมูล

ตารางที่ 5 ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม

ระยะ / วัน เดือน ปี	กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
กรณีศึกษาที่ 1	แนะนำตัวกับผู้บริหารและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล	1) โรงเรียน
2 พ.ค. 2550	สำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียนและชุมชน	2) ผู้บริหาร
16 พ.ค. 2550	1) พบผู้บริหารและแนะนำตัวกับครูผู้สอนในโรงเรียน และ ศึกษาเอกสารของโรงเรียน 2) สังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั่วไปในโรงเรียน 3) สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) สัมภาษณ์ครูคนที่ 1 5) สัมภาษณ์นักเรียน 6) ร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียน	1) ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน 2) กิจกรรมที่เข้าร่วมสังเกตได้แก่ กิจกรรมการเข้าแถวหน้าเสาธงในตอนเช้า 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูประจำชั้น ป.1 และป.2 4) สัมภาษณ์ครูประจำชั้น ป.1 5) สัมภาษณ์นักเรียนชั้น ป.4 จำนวน 2 คน ป.5 1 คน 6) ร่วมกิจกรรมขายเรียงเบอร์กับนักเรียนชั้น ป.4 และนักเรียนชั้น ป.5
17 พ.ค. 2550	1) สังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั่วไป 2) สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอน 3) สัมภาษณ์ครูคนที่ 1 และครูคนที่ 2 4) สัมภาษณ์นักเรียน	1) สังเกตการมาโรงเรียนของนักเรียน กิจกรรมการเข้าแถวหน้าเสาธงตอนเช้า การพักรับประทานอาหารกลางวันของนักเรียน 2) สังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 3) การเรียนการสอนของชั้น ป.1 4) สัมภาษณ์ครูประจำชั้น ป.1 และครูประจำชั้น ป.2 5) สัมภาษณ์นักเรียนชั้น ป.2 จำนวน 1 คน

ระยะที่สี่: การจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ภาพที่ 13 การจัดทำสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางของผู้เข้าร่วมการสนทนากันเองกับผู้วิจัย การถกประเด็นสนทนามีความอิสระในการแสดงความคิดเห็นตลอดจนการโต้แย้ง ผู้วิจัยจึงได้จัดสนทนากลุ่มโดยมีเป้าหมายเพื่อ 1) ตรวจสอบการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา 2) เพื่อตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มาทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยกระบวนการทั้ง 3 กระบวนการนี้จะทำควบคู่กันไปกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนสุดท้ายนำข้อมูลที่ได้มาเขียนรายงานการวิจัย

1) การลดทอนข้อมูล (Data Reduction)

การลดทอนข้อมูล หมายถึง วิธีการ “เลือกเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจ อันจะทำให้เข้าใจง่ายสรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บจากสนาม” การปรับลดทอนข้อมูลดิบนั้นนักวิจัยทำอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่การเลือกสนาม การตัดสินใจว่าจะเก็บข้อมูลอะไรที่จะแสดงแนวคิดและในช่วงการเก็บข้อมูลก็กระทำเช่นเดียวกัน คือ การลงรหัส การทดสอบแนวคิด รวมเป็นกลุ่มแบ่งเป็นส่วน ๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว และแปลงข้อมูลอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งเขียนรายงานเสร็จ นักวิจัยเป็นผู้ตัดสินใจว่าข้อมูลกลุ่มไหนจะลงรหัส กลุ่มไหนจะใช้สรุป กลุ่มไหนไม่ใช้เพราะซ้ำกับกลุ่มก่อน ฯลฯ การลดทอนข้อมูลจึงเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบหาจุดที่น่าสนใจและปรับลด เพิ่ม หาข้อมูลใหม่ จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจนบทสรุปจนเป็นที่น่าสนใจ

2) การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความพอเพียง ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ เก็บข้อมูลจากหลายฝ่าย หรือหลายวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยสอบถามจากผู้ให้ข้อมูล เช่น ครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และนักเรียนในประเด็นเดียวกัน พร้อมกับการสังเกต

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้จนกระทั่งได้ความคิดเห็นในเรื่องนั้นๆออกมาตามที่คนในสังคมรู้สึก

3) **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี มีการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ทำให้วิเคราะห์ข้อมูลได้ทำควบคู่กันทั้งกระบวนการ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล 4 ลักษณะ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำเอกสารและข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์แล้วจัดระบบข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ก่อนนำมาสังเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปแบบของการบรรยาย

(2) การจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) โดยใช้การจำแนกแบบใช้แนวคิดทฤษฎีและไม่ใช่ทฤษฎีคือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล

(3) การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparative Method) เปรียบเทียบการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างพื้นที่กรณีศึกษา

(4) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์หลายๆปรากฏการณ์แล้วลงมือสร้างข้อสรุปเรียกว่าเป็น สมมติฐานชั่วคราว ถ้าได้รับการยืนยัน โดยการรวบรวมข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ก็จะถือว่าเป็นข้อสรุปที่เป็นนามธรรมมากขึ้นเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของงานวิจัย

บทที่ 4

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยา

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยาจังหวัดพิษณุโลก และวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น

ส่วนที่ 1 บริบทของโรงเรียนในเมืองวิทยา

ส่วนที่ 2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยา

ส่วนที่ 1 บริบทของโรงเรียนในเมืองวิทยา

โรงเรียนในเมืองวิทยา เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งอยู่เลขที่ 53 หมู่ 4 ตำบลหัวรอ อำเภอ เมือง จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนในเมืองวิทยา ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2515 โดยพระครูเฉลิม คุณารามิ เจ้าอาวาสในเมืองวิทยา, นายประเสริฐ สิทธิชัย ผู้จัดการโรงงานพิษณุโลก องค์การทอผ้า ร่วมด้วยพ่อค้าประชาชน ช่วยกันสร้างอาคารชั่วคราว ขนาด 2 ห้อง ในพื้นที่ของในเมืองวิทยาและโรงงานพิษณุโลก องค์การทอผ้า จำนวน 5 ไร่ 67 ตารางวา มีครู 2 คน คือ นายบรรลสิทธิ์ ทองน้อย (ครูใหญ่) และนางกรองแก้ว แสงอรุณ มีนักเรียน 53 คน

ต่อมาทางราชการได้จัดสรรงบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ อพล 017 ขนาด 8 ห้องเรียน โดยใช้งบประมาณของทางราชการ 150,000 บาท โรงงานพิษณุโลก 50,000 บาท ในเมืองวิทยา 50,000 บาท พ่อค้าประชาชน 50,000 บาท รวมทั้งสิ้น 300,000 บาท เริ่มใช้อาคารเรียนนี้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2516

ในปี 2528 คุณแม่วอน นภาศัพท์ ได้สร้างอาคารอเนกประสงค์มูลค่า 1,250,000 บาท ให้เป็นสมบัติของโรงเรียนใช้เป็นหอประชุมและโรงอาหาร

ในปี 2540 คุณศศิณา ประจวบเหมาะ ได้ปรับปรุงอาคารอเนกประสงค์ มูลค่า 200,000 บาท เพื่อใช้เป็นห้องอนุบาล ห้องผู้บริหาร และห้องประชุม และในปีเดียวกัน องค์การบริหารส่วนตำบลหัวรอได้จัดทำถนนคอนกรีตภายในโรงเรียน มูลค่า 254,000 บาท

ปี 2541 โรงเรียนได้ให้การสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาที่โรงเรียนในลักษณะเด็กประจำ มีเด็กได้รับการสงเคราะห์รุ่นแรก 6 คน

ปี 2545 คุณอภิชาติ ไชยปรมัตต์ ที่ปรึกษารัฐมนตรีพงษ์เทพ เทพกาญจนา ได้จัดสร้างอาคารเทพกาญจนา ให้เป็นที่พักของเด็กด้อยโอกาส มูลค่า 1,350,000 บาท สร้างห้องสมุดอภิชาติ มูลค่า 200,000 บาท ปรับปรุงอาคารเรียน อพล 017 มูลค่า 500,000 บาท ปรับปรุงอาคารอเนกประสงค์ มูลค่า 50,000 บาท จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 15 เครื่อง เครื่องถ่ายเอกสาร 1 เครื่อง

ปัจจุบันโรงเรียนในเมืองวิทยา เปิดทำการสอนระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูประจำการ 10 คน นักเรียน 188 คน เป็นเด็กด้อยโอกาสที่โรงเรียนให้การสงเคราะห์ 52 คน

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

การนำเสนอสภาพทั่วไปของโรงเรียนในเมืองวิทยา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน
2. การจัดการเรียนการสอน
3. จำนวนนักเรียนและบุคลากร

บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน

โรงเรียนในเมืองวิทยา มีเนื้อที่ทั้งหมด 5 ไร่ 67 ตารางวา แบ่งบริเวณโรงเรียนออกเป็น ส่วนๆ ได้แก่ อาคารเรียน และอาคารประกอบอื่นๆ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ อาคารอเนกประสงค์ หอพักนักเรียนด้อยโอกาส สนามกีฬา และลานกีฬาอเนกประสงค์

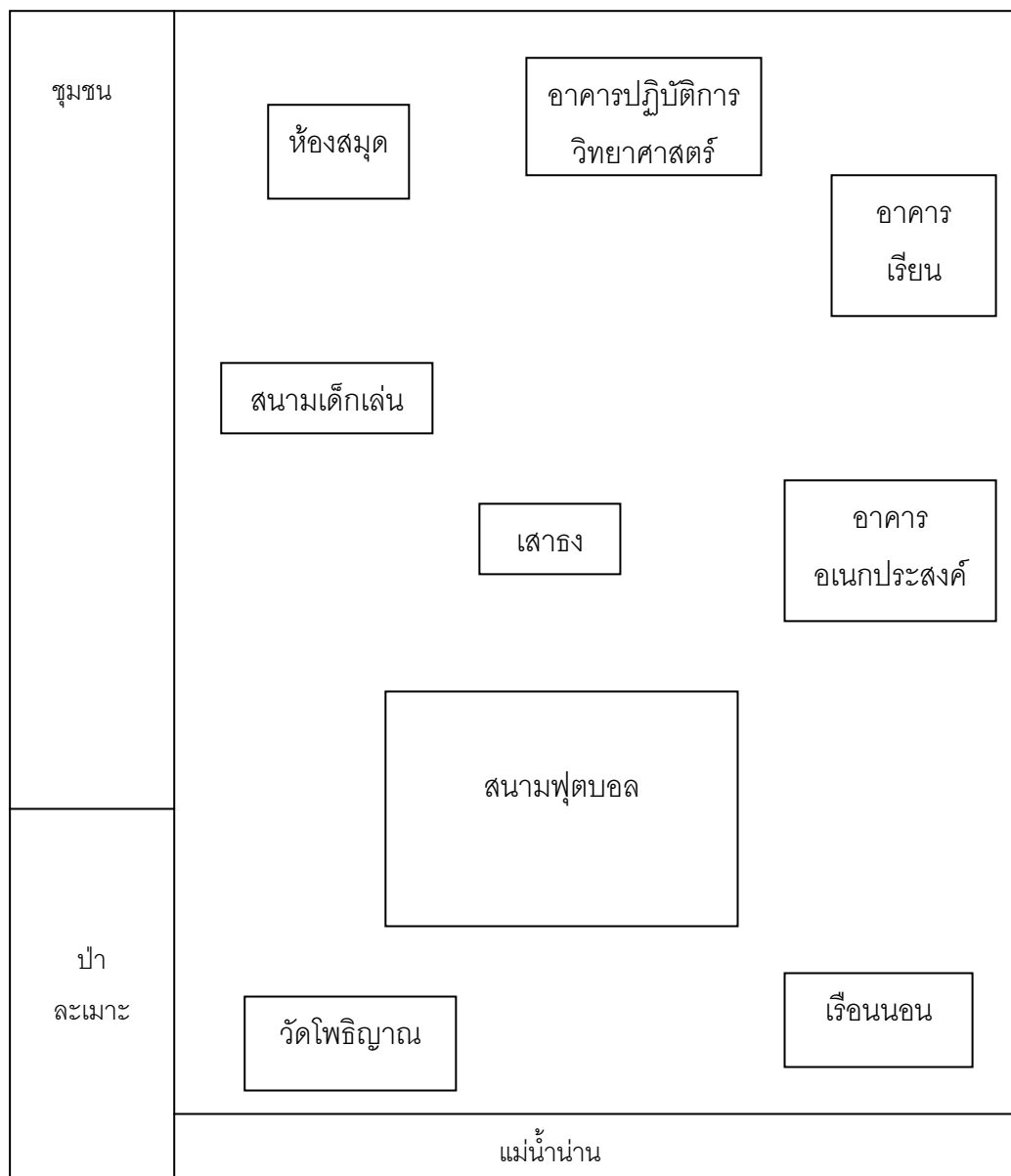
เมื่อเข้าสู่บริเวณโรงเรียนจะพบกับห้องสมุดของโรงเรียนซึ่งเป็นอาคารชั้นเดียว ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน่าน ด้านข้างของอาคารห้องสมุดเป็นโรงฝึกงานทางวิชาชีพของนักเรียน ถัดมาคืออาคารปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ และสนามฟุตบอลขนาดเล็กใช้เป็นบริเวณเคารพธงชาติ ด้านข้างสนามฟุตบอลที่ใช้เป็นลานอเนกประสงค์เป็นสนามเด็กเล่นของนักเรียน ด้านหน้าของสนามฟุตบอลคืออาคารเรียนถาวร 1 หลัง เป็นอาคารสองชั้นครึ่งตึกครึ่งไม้ ชั้นล่างเป็นที่ตั้งของห้องผู้อำนวยการ ห้องพักครู ห้องการเงิน ห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นบนเป็นห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องธุรการ ถัดมาคืออาคารอเนกประสงค์ใช้สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆและใช้เป็นโรงอาหาร ด้านข้างของอาคารแบ่งเป็นห้องเรียนของชั้นอนุบาล 1 และชั้นอนุบาล 2 ถัดมาในแนวเดียวกันเป็นอาคารหอพักของนักเรียนด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นโถงนอนของนักเรียนหญิงมีลักษณะเป็นโถงประกอบด้วยเตียงนอนของนักเรียนตั้งวางเป็นแถว และมีห้องพักรูหญิงอยู่ในชั้นเดียวกัน ชั้นบนเป็นหอพักของนักเรียน

ชายมีลักษณะเป็นห้องโถงกว้างเช่นเดียวกับห้องนักเรียนหญิง และมีห้องพักครูของครูชายอยู่ในชั้นเดียวกัน ข้างหน้าหอพักนักเรียนจะมีอนุสาวรีย์เป็นรูปครูผู้ชายอุ้มเด็กนักเรียน ตรงข้ามกับหอพักนักเรียนด้วยโอกาสเป็นในเมืองวิทยา

รูปแบบของห้องเรียนเหมือนห้องเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไปใช้กระดานดำ เป็นห้องพัดลม และมีโต๊ะเรียนเป็นไม้

บรรยากาศภายในโรงเรียนมีต้นไม้โดยรอบถนนคอนกรีตภายในโรงเรียน ไม่มีม้านั่งไว้ให้นักเรียนได้นั่งพักผ่อน ดังแผนภาพที่

ภาพที่ 14 แผนผังโรงเรียนในเมืองวิทยา

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

โรงเรียนทันสมัย ให้บริการทางการศึกษา พัฒนาเด็กด้วยโอกาส สามารถศึกษาต่อ และประกอบวิชาชีพได้ตามความถนัด และความสนใจ รักความเป็นไทยและสิ่งแวดล้อม

ปรัชญา

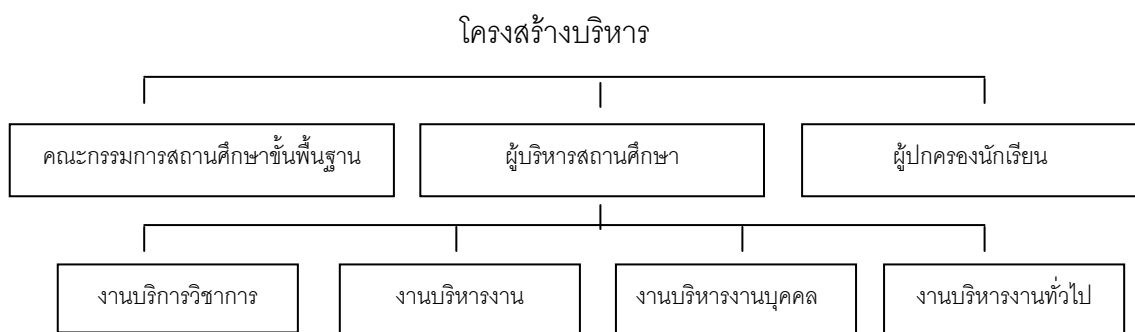
จัดการศึกษาแก่เด็กทุกคน ความยากจนไม่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา

เป้าหมาย

1. จัดการศึกษาในระดับชั้นอนุบาล-ระดับประถมศึกษา
2. ให้การส่งเสริมและพัฒนาเด็กด้วยโอกาสให้ได้รับการศึกษา
3. จัดฝึกวิชาชีพขั้นพื้นฐานเบื้องต้น
4. อนุรักษ์และปลูกฝังค่านิยมแห่งความเป็นไทย
5. อนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม
6. จัดโรงเรียนให้ทันสมัย มีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเรียนการสอน

โครงสร้างการบริหารของโรงเรียน

โรงเรียนในเมืองวิทยา แบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น 4 หน่วย คือ ทหารบริหารงานวิชาการ การบริหารแผนงานและงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป ภาพที่ 15 โครงสร้างการบริหารของโรงเรียน

จำนวนนักเรียนและบุคลากร

โรงเรียนในเมืองวิทยา มีจำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้น และจำนวนบุคลากร แสดงดังตาราง

ตารางที่ 6 จำนวนนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยา

ระดับชั้น	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนห้องเรียน
อนุบาล 1	15	16	31	1
อนุบาล 2	13	8	21	1
ป.1	14	10	24	1
ป.2	18	11	29	1
ป.3	11	12	23	1
ป.4	14	10	24	1
ป.5	9	11	20	1
ป.6	6	8	14	1
รวม	97	81	188	8

โรงเรียนในเมืองวิทยา มีจำนวนห้องเรียน 8 ห้องเรียน แบ่งเป็นระดับชั้นอนุบาล 2 ห้องเรียน และห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียน 188 คน เป็นนักเรียนชาย 97 คน นักเรียนหญิง 81 คน

ตารางที่ 7 จำนวนบุคลากร

ชั้น	จำนวนครู			ระดับการศึกษา		
	ชาย	หญิง	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี	ป.โท	ป.เอก
ระดับชั้นอนุบาล	-	2	-	2	-	-
ช่วงชั้นที่ 1 ป.1-ป.3	-	3	-	3	-	-
ช่วงชั้นที่ 2 ป.4-ป.6	-	4	-	3	1	-
รวม	-	9	-	8	1	-

จำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อชั้นเรียน 23 คน

อัตราส่วนครู : นักเรียน 1:21

โรงเรียนในเมืองวิทยามีจำนวนครูทั้งหมด 10 คน เป็นครูผู้สอน 9 คน และผู้บริหาร 1 คน โดยครูทั้ง 9 คนทำหน้าที่ครูประจำชั้น ห้องเรียนละ 1 คน เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครู

ประจำชั้น 2 คน ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโท 1 คน

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในเมืองวิทยา แบ่งเป็นระดับชั้นอนุบาล และระดับประถมศึกษา จัดการเรียนการสอนตามการศึกษาภาคบังคับของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือ กิจกรรมลูกเสือ- ยุวกาชาด กิจกรรมชุมนุมเช่นชุมนุมเย็บผ้า ช่างเสริมสวย ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน โรงเรียนในเมืองวิทยา จัดการเรียนการสอนแบบประจำชั้น จัดการเรียนการสอนวันละ 6 ชั่วโมง

บริบทของชุมชน

ลักษณะสภาพแวดล้อมและชุมชนโดยรอบของโรงเรียนในเมืองวิทยาเป็นลักษณะแบบสังคมเมืองกึ่งชนบทโดยมีอาณาเขตติดกับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 34 ในเมืองวิทยา แม่น้ำน่าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป จำนวนประชากรไม่หนาแน่น อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ใกล้กับโรงเรียนในเมืองวิทยาจะมีโรงเรียนอนุบาลพิษณุโลกและโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคเหนืออยู่ในบริเวณเดียวกัน ประชากรให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเป็นอย่างดี

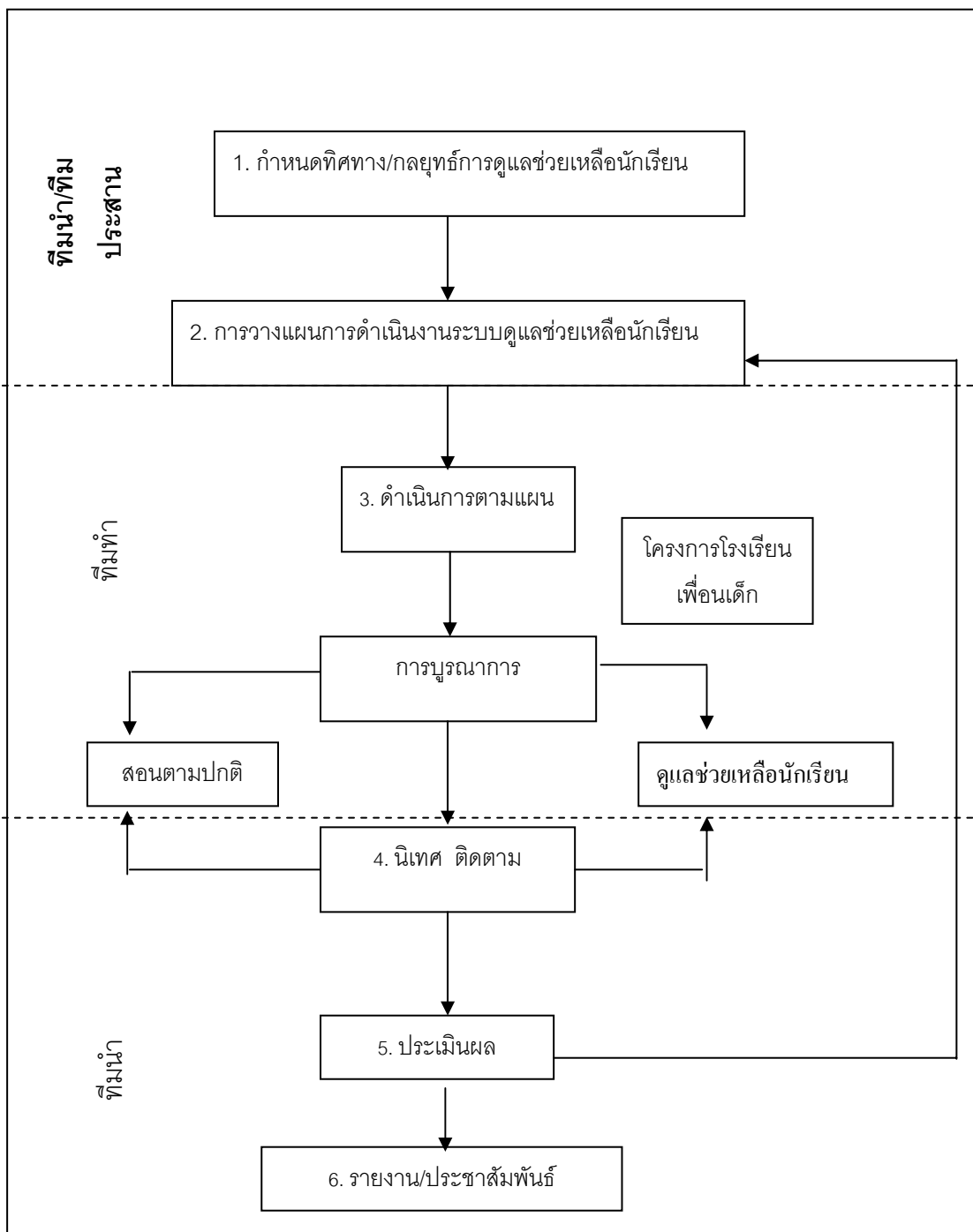
สภาพปัญหาในการพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนในเมืองวิทยา เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตบริการเดียวกันกับโรงเรียนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดคือ โรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก และโรงเรียนมัธยมคือ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคเหนือ นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เกือบของเก่า จากสภาพความแร้นแค้นของครอบครัวทำให้ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน ทำให้ขาดการสนับสนุนในเรื่องการศึกษา จึงก่อให้เกิดปัญหานานัปการนักเรียนที่มีปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก บิดามารดาหย่าร้าง อาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย หรือเป็นเด็กถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่และให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จากการสำรวจปัญหาของนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยา ผู้ที่เก็บรวบรวมข้อมูลคือ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ทำหน้าที่รับนักเรียนที่มีปัญหาเข้าเรียน และจากการรับรายงานจากครูประจำชั้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน เช่น หนีเรียน ขี้สาว ลักขโมย เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเมืองวิทยา

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเมืองวิทยา จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้นำเสนอใน 3 ส่วนคือ 2.1 การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2.2 การบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา 2.3 ประสิทธิภาพของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังแสดงในแผนภาพที่ 12

ภาพที่ 16 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเมืองวิทยา

จากแผนภาพที่ 12 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเมือง
วิทยา มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนในเมืองวิทยา จังหวัด
พิษณุโลก

1. การวางแผน

การวางแผนงานและการกำหนดโครงสร้างการทำงาน

2. การดำเนินงาน

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการ

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน
- 2) สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร
- 3) การมอบหมายงานและการดำเนินงาน

2.2 การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

- 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 2) การคัดกรอง
- 3) การส่งเสริมและพัฒนา
- 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข
- 5) การส่งต่อ

3. การประเมินผลการดำเนินงาน

3.1 การตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงาน

3.2 การประเมินผลความสำเร็จในการดำเนินงาน

1. การวางแผน

การวางแผนการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อโรงเรียนในเมืองวิทยา
ได้รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ และจากคำสั่งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
พิษณุโลก เขต 1 ให้โรงเรียนนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนำไปปฏิบัติในสถานศึกษา ทาง
โรงเรียนในเมืองวิทยาจึงมีการจัดประชุมคณะกรรมการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน
เช่นคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน เพื่อกำหนดโครงสร้างการทำงานตามแนว
ปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ตามแนวปฏิบัติการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อ
รับผิดชอบโดยแบ่งคณะทำงานออกเป็น 3 ทีม ได้แก่ ทีมนำ (ผู้อำนวยการโรงเรียน) ทีม

ประธาน (ครูแนะแนว ครูฝ่ายกิจการนักเรียน) และทีมทำ(ครูประจำชั้น) ซึ่งข้อมูลที่ได้วิจัยได้จากการศึกษาเอกสารและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการนั้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้

“เราก็ปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ให้ทุกโรงเรียนดำเนินการตามนั้นแหละ รับนโยบายมาแล้วก็มาประชุมทำความเข้าใจกับครูที่โรงเรียน ว่าแนวปฏิบัติในระดับโรงเรียนจะทำแบบไหน ใครจะรับผิดชอบในส่วนไหน”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทยา,สัมภาษณ์,16 พฤษภาคม 2550)

“มีการพูดคุย ก็ประชุมนั้นแหละกับคณะครูแล้ว ก็มีการพูดคุยกับคณะกรรมการสถานศึกษาด้วยว่าโรงเรียนมีนโยบายที่จะยึดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบหลักสำคัญในการปฏิบัติงานของโรงเรียน ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับทราบเพื่อสร้างความร่วมมือและความเข้าใจอันดีต่อกันในระหว่างการปฏิบัติงาน”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทยา,สัมภาษณ์,17 พฤษภาคม 2550)

“โรงเรียนขนาดเล็กแบบโรงเรียนเรา ครูส่วนใหญ่จะมีหน้าที่รับผิดชอบมาก เพราะมีจำนวนครูน้อย แต่ภาระหน้าที่ของโรงเรียนโดยหลักๆแล้วจะมีเหมือนกันทุกโรงเรียน ในส่วนการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบที่มนำก็คือ ผม คนเดียวเพราะโรงเรียนเราไม่มีรอง ผอ. ไม่มีผู้ช่วย ทีมประธานก็มอบหมายให้ครูกิจการนักเรียนไป ทีมทำก็ครูทุกคนในโรงเรียนนั้นแหละเพราะครูเค้าประจำชั้นกันทุกคนอยู่แล้ว”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทยา,สัมภาษณ์,17 พฤษภาคม 2550)

ภาพที่ 17 อนุสาวรีย์ภายในโรงเรียนในเมืองวิทยา

จากภาพที่ อนุสาวรีย์ภายในโรงเรียนในเมืองวิทยา เป็นครูผู้ชายผู้มั่งคั่ง จูงนักเรียน เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณของครูที่ต้องการช่วยนักเรียน จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร คือ ผู้บริหารคนปัจจุบันเป็นผู้สร้างอนุสาวรีย์นี้ขึ้นมาเองตั้งแต่สมัยยังหนุ่มๆ ปู่ในครู ผู้ชายท่านก็บอกว่าจำลองมาจากตัวท่านเอง จนปัจจุบันนี้อายุท่านมากขึ้น อนุสาวรีย์นี้เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเลยที่เดียว เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกของการทำงานของครู สอดคล้องกับข้อมูลที่ครูให้ข้อมูลว่าท่านเป็นผู้บริหารที่มีความมุ่งมั่นในการสงเคราะห์ และช่วยเหลือนักเรียนที่ด้อยโอกาสอย่างแท้จริง

2. การดำเนินงาน

การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานและ 2.2 การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร การมอบหมายงานและการดำเนินงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน

คณะกรรมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเมืองวิทยาเริ่มดำเนินการโดยวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน สำนวจความพร้อมของโรงเรียนหลังจากมีการประชุมชี้แจงกับครูเกี่ยวกับแนวปฏิบัติและนโยบายแล้ว ครูประจำชั้น ครูเวร และครูหอพัก ได้สำรวจพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ดังนี้

“โรงเรียนเรา ครูจะรู้จักนักเรียนทุกคนแหละ ดั่งนั้นเวลาสำรวจดูว่านักเรียนคนไหนมีพฤติกรรมยังไงก็จะง่ายหน่อย เพราะครูเวร ครูหอพัก ครูประจำชั้นเค้าจะบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนไว้ รวมทั้งข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทยา, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2550)

“ก็เจอนักเรียนทุกวันก็จะรู้หมดว่านักเรียนที่หอพักเป็นอย่างไร ใครมีนิสัยอย่างไร รู้ว่าแต่ละคนมีปัญหาอะไร แล้วก็จะรายงานให้ครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนทราบเพื่อจะรับรู้ปัญหาพร้อมกัน”

(ครูประจำหอพัก, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

“ครูเค้าเช็คทุกวันคะว่ามีใครอยู่หอ เข้าหอพักตรงเวลารึเปล่าคะ แล้วก็ค่อนข้างจะขี้บ่น เวล่านักเรียนเสียงดัง รึว่าทำเตียงรกๆ แต่ครูเค้าก็เอาใจใส่ดีเวลาหนูมีปัญหา”

(นักเรียนชั้น ป.6, สัมภาษณ์, 22 พฤษภาคม 2550) “ค

ครูประจำชั้นผมขอบคุณกับผม คอยถามตลอดครับว่ามีปัญหาอะไร เหมือนครูจะรู้เลยครับว่าผมมีอะไร ครูห้องผมจะตรวจเล็บบนักเรียนทุกอาทิตย์เลยครับ”

(นักเรียนชั้น ป.6,สัมภาษณ์,22 พฤษภาคม 2550) “จะเจอครูที่หน้าโรงเรียนทุกวัน ครูเวรจะมาโรงเรียนแต่เช้า มาดูว่าพวกหนูทำเวรกันไหมใครมาโรงเรียนสายครูจะเรียกไปคุยด้วย ไม่ทำโทษเหมือนครูจะเรียกไปคุยด้วยมากกว่า”

(นักเรียนชั้น ป.5,สัมภาษณ์,22 พฤษภาคม 2550)

2) สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร

เพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนมีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินงานตามที่ได้วางแผนไว้และปฏิบัติได้ถูกต้อง ทางโรงเรียนในเมืองวิทยาสังใช้วิธีการให้ความรู้กับบุคลากร โดยการประชุมชี้แจงให้กับครูภายในโรงเรียนจากบุคลากรที่นำและทีมประสาน ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“ประชุมกับทางคณะครู ให้ครูเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการทำงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เน้นที่ครูประจำชั้นเกี่ยวกับวิธีการและเทคนิคในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทย,สัมภาษณ์,21 พฤษภาคม 2550)

“ไปรับการอบรมจากเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แล้วก็นำกลับมาขยายผลให้กับเพื่อนครูในโรงเรียนให้เข้าใจเหมือนกัน”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

3) การมอบหมายงานและการดำเนินการ

การมอบหมายงานการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะกำหนดหน้าที่โดยการคำนึงถึงความรู้ความสามารถของครู และเน้นการทำงานเป็นกระบวนการทั้ง 3 ทีม คือ ทีมนำ ทีมประสานและทีมทำ ซึ่งในกิจกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงของครูประจำชั้น ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“ส่วนใหญ่ก็ครูประจำชั้นละครับที่รับหน้าที่โดยตรง คือเป็นผู้ที่รู้จักนักเรียนดีที่สุด ส่วนผมก็ทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือครูเวลาพบปัญหา แต่ก็ต้องมีหัวหน้าทำงานเหมือนกันผมมอบหมายให้ครูแนะแนวทำหน้าที่ในการประสานงานกับครูประจำชั้น”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทย,สัมภาษณ์,21 พฤษภาคม 2550)

“หลังจากได้รับมอบหมายหน้าที่เป็นทีมประสานของโรงเรียนก็ทำได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมขึ้น เวลาคุยกับครูประจำชั้นมีปัญหาในการดูแลนักเรียน ก็จะนำข้อมูลนั้นไปปรึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างปรึกษาท่านผู้อำนวยการว่าจะทำอย่างไรดี”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

2.2) การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

ในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น บุคลากรที่มีความสำคัญมากสำหรับชั้นตอนนี้คือ ครูประจำชั้น ซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และมีบทบาทในการดูแลนักเรียนทั้ง 5 ชั้นตอน ดังนี้

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่แตกต่างกันซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ครูประจำชั้นมีความเข้าใจนักเรียน แล้วนำรายละเอียดข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อคัดกรองนักเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม พัฒนา แก้ไข และช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง จึงจะทำให้ไม่เกิดความผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดความผิดพลาดได้น้อยที่สุด

ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลครูประจำชั้นควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนดังนี้

1. ความสามารถของนักเรียน ความสามารถด้านการเรียน เช่น พฤติกรรมการเรียน ผลสัมฤทธิ์ของรายวิชาในแต่ละภาคเรียน ความสามารถพิเศษของนักเรียน ผลงานของนักเรียน พฤติกรรมด้านความสามารถ ความสนใจ โดยการศึกษาจากข้อมูลผลการเรียน ผลการวัดความรู้ การสังเกตพฤติกรรมการมาเรียน เวลาการเข้าชั้นเรียนของนักเรียน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เราเก็บข้อมูลจากทุกด้านเลยคะ บางครั้งก็เก็บข้อมูลจากการพูดคุยกับนักเรียน แต่ส่วนใหญ่จะดูจากข้อมูลที่คุณคนก่อนส่งมาให้แล้วมาสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเอง”

(ครูประจำชั้น ป.5, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

“อย่างนักเรียนคนไหนที่เรียนไม่ดีก็ต้องรู้ไว้คะ ดูจากระเบียบสะสมผลการเรียนที่ผ่านมาของนักเรียน ไว้เป็นข้อมูล เวลาพบปัญหาว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเนี่ยมันเกิดขึ้นจากอะไร จะแก้ปัญหากันยังไง”

(ครูประจำชั้น ป.6, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

“ครูเช็คชื่อทุกวันเลยครับ วันไหนผมไม่มาโรงเรียน วันต่อมาครูก็จะมาถามว่าทำไมถึงไม่มาโรงเรียนในวันนั้น”

(นักเรียนชั้น ป.5, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

2. ด้านสุขภาพ แบ่งออกเป็นด้านร่างกายและด้านจิตใจและพฤติกรรม เช่น สสำรวจความปกติหรือความพิการทางด้านร่างกาย โรคประจำตัว ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนสูงกับน้ำหนัก ความสะอาดของร่างกาย สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ความรู้สึกวิตกกังวลหรือซึมเศร้า พฤติกรรมที่มีผลต่อการเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครู

และผู้ปกครอง โดยมีแบบบันทึกสุขภาพ แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน แบบประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน (SDQ) สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“มีนักเรียนเป็นโรคหัวใจอยู่คนนึงคะห้องพี่ ก็ต้องคอยสังเกตเวลาเค้าทำกิจกรรมในเวลาเรียน และต้องเก็บประวัตินักเรียนคนนี้ไว้ให้เห็นได้ง่ายเวลาเค้าไม่สบาย กระทั่งหันหน้าจะได้หยิบทันที”

(ครูประจำชั้น ป.6,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

“การเยี่ยมบ้านนักเรียนจะทำให้เรารู้จักนักเรียนมากยิ่งขึ้น อย่างบางคนที่มีปัญหา ก้าวร้าวมากๆ เข้ากับเพื่อนไม่ค่อยได้ ถ้าไปบ้านเค้าแล้วจะเข้าใจคะ”

(ครูประจำชั้น ป.6,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

“บางวันก่อนเข้าเรียนก็ตรวจเล็บ ตรวจผมนักเรียน บางครั้งเห็นแล้วก็ทนไม่ได้”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

3. ด้านครอบครัว ทั้งด้านเศรษฐกิจ และการคุ้มครองสวัสดิภาพ ข้อมูลที่ครูประจำชั้นควรทราบคือ รายได้ผู้ปกครอง ภาระหนี้สิน ความเพียงพอของรายรับรายจ่าย จำนวนเงินที่นักเรียนใช้จ่ายในแต่ละวัน ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัยของผู้ปกครอง ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัยของครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว การถูกคุกคามทางเพศ โดยศึกษาข้อมูลจากระเบียนสะสม การสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครอง การเยี่ยมบ้าน แบบสอบถาม แบบสำรวจเด็กด้วยโอกาส สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ในด้านการใช้จ่ายเงินของนักเรียนต้องใช้วิธีการสังเกตคะ ดูจากการซื้อขนม ในร้านค้าบ้าง ของใช้ที่นักเรียนนำมาโรงเรียนบ้าง แล้วก็ดูจากการไปเยี่ยมบ้าน”

(ครูประจำชั้นอนุบาล,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

“ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนบางคนก็รู้สึกหดหู่เหมือนกัน บางคนไม่มีพ่อแม่อยู่บ้านเลย เลิกเรียนไปไม่เจอใคร ครูไปเยี่ยมก็ไม่เจอผู้ปกครอง นักเรียนอยู่กันเอง”

(ครูประจำชั้น ป.6,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

“สภาพครอบครัวของนักเรียนส่วนใหญ่ของโรงเรียนเรามาจากครอบครัวหย่าร้าง บางคนอาศัยอยู่กับแม่หรือพ่อที่แต่งงานใหม่ ก็มีปัญหาพ่อเลี้ยงกับลูกเลี้ยง หรือแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง”

“ไม่อยากให้ครูไปเยี่ยมบ้านคะ อาย บ้านรก ไม่ค่อยน่าอยู่ บ้านหลังเด็กด้วยคะ”

(นักเรียนชั้นป.1,สัมภาษณ์,พฤษภาคม 2550)

4. ด้านสารเสพติดเป็นข้อมูลที่ครูประจำชั้นต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะหากนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านสารเสพติดแล้ว โอกาสที่นักเรียนจะมีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านอื่นๆ ย่อมเป็นไปได้มาก ข้อมูลพื้นฐานที่ครูควรทราบคือ พฤติกรรมการคบเพื่อน พฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน สุขภาพและบุคลิกภาพ สถานภาพทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อม ผลการตรวจปัสสาวะ ซึ่งครูจะศึกษาได้จากแบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกการเยี่ยมบ้าน แบบสรุปการตรวจสุขภาพ โอกาส สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“นักเรียนเราอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างเสี่ยงในด้านสารเสพติด ต้องระวัง เด็กผู้ชายละยิงต้องระวัง ส่วนใหญ่ตอนนี้เรื่องบุหรี มีคบเพื่อนต่างโรงเรียน ตรวจปัสสาวะนักเรียนปีนระยะเหมือนกัน ป้องกันไว้ก่อน”

(ครูประจำชั้น ป.6, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

“ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่ก็จากการแบบสอบถามคุยกับผู้ปกครองมั่ง กับเพื่อนบ้านมั่ง แต่ก็ยอมรับว่าไม่ได้ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคนหรอกค่ะ บ้านนักเรียนค่อนข้างไกล เวลาที่พี่ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนจะใช้เวลาหลังเลิกเรียน วันหยุดพี่จะให้อยู่กับครอบครัวค่ะ”

(ครูประจำชั้น ป.5, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

5. ด้านความปลอดภัย ที่ครูประจำชั้นให้ความสำคัญคือ สถานภาพครอบครัวและสิ่งแวดล้อม การแต่งกายที่ล่อแหลม ซึ่งครูศึกษาจากระเบียนสะสม การสัมภาษณ์นักเรียนและผู้ปกครอง สังเกตพฤติกรรมนักเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ข้อมูลบางเรื่องก็ได้จากนักเรียนเองที่เกี่ยวกับครอบครัว บางคนก็จะไม่เล่าให้พี่ฟังหรือต้องไปดูเองที่บ้าน บางคนที่มีพ่อเลี้ยงพี่ก็จะเตือนให้ระวังตัวเอง ไม่ได้บอกให้มองโลกในแง่ร้ายนะค่ะ แต่ให้มองถึงสิ่งที่มีนจะเป็นไปได้มากกว่า เราไม่รู้ว่ามันจะเกิดขึ้นมัยปลอดภัยไว้ก่อน”

(ครูประจำชั้น ป.6, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

“เป็นนักเรียนประจำค่ะ ครูจะชอบบ่น เวลาแต่งตัวอยู่หอ ครูก็จะไล่ให้ไปเปลี่ยน กลางคืนก็ห้ามค่ะเวลาจะลงจากตึกนอน”

(นักเรียนชั้นป.5, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2550)

6. พฤติกรรมทางเพศ ด้านพฤติกรรมผู้สาว พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของนักเรียน จากการสัมภาษณ์นักเรียน เพื่อน ผู้ปกครอง การสังเกตพฤติกรรม สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“มีนักเรียนหญิงของเราบางคนเหมือนกัน ที่มีพฤติกรรมแบบนี้ในเรื่องผู้ชาย ชอบคุยกับเพื่อนผู้ชาย หรือผู้ชายข้างนอกโรงเรียนบ่อยๆ ต้องช่วยกันดู”

(ครูประจำชั้น ป.6, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

2) การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน ครูจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูจะมีการประชุมกัน เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการคัดกรองนักเรียนว่ามีความถี่หรือความรุนแรงเท่าไรจึงจะจัดว่าอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ข้อพึงระวังคือ อย่าให้นักเรียนรู้ว่าตนเองถูกจัดอยู่ในกลุ่มใดเพื่อการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเป็นธรรมชาติ การคัดกรองนักเรียนจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มปกติ หมายถึง กลุ่มนักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของตนเองหรือสังคมในด้านลบ

2. กลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ การเก็บตัว แสดงออกเกินขอบเขต การปรับตัวทางเพศที่ไม่เหมาะสม ทดลองเสพสิ่งเสพติด ผลการเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ

3. กลุ่มมีปัญหา หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาชัดเจน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของตนเองหรือต่อสังคมส่วนตัวในด้านลบ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ในชั้นนี้เราจะแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มค่ะ คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา ก็ดูนักเรียนได้ใกล้ชิดขึ้นมองเห็นปัญหานักเรียนได้ชัดเจนขึ้น แต่ส่วนใหญ่เราจะดูนักเรียนกลุ่มมีปัญหาก่อน ”

(ครูแนะแนว, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

“ครูประจำชั้นจะคัดกรองนักเรียนว่าอยู่ในกลุ่มใด แล้วเก็บข้อมูลไว้กับครูประจำชั้นชุดหนึ่งออกแล้วก็ส่งให้ฝ่ายแนะแนวชุดหนึ่งค่ะ”

(ครูประจำชั้น ป.6, สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2550)

3) การส่งเสริมและพัฒนา

โรงเรียนในเมืองวิทยามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ในการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงกลับมามีพฤติกรรมดีขึ้น

ตามที่โรงเรียนคาดหวัง ซึ่งครูจะจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนทุกกลุ่มเพื่อให้ทราบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และการคัดกรองนักเรียน โดยใช้วิธีการดังนี้

1.1) การจัดกิจกรรมโฮมรูม จัดตามความต้องการของนักเรียนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“หลังเลิกแถวจากกิจกรรมหน้าเสาธงแล้ว ก็จะมีกิจกรรมโฮมรูม พบครูประจำชั้น ตักเตือนเวลานักเรียนทำผิดบ้าง ดูแลในเรื่องของการแต่งกายบ้าง เช็กชื่อนักเรียนให้กำลังใจหากเขาประพฤติตัวดี”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

1.2) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) จัดภาคเรียนละ 1 ครั้งเพื่อสำรวจความต้องการของนักเรียน และเป็นการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมครูประจำชั้นจะใช้ความระมัดระวังในการใช้คำพูดต่อนักเรียน เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกต่อต้านจากผู้ปกครอง ควรใช้คำพูดที่แสดงความเข้าใจในตัวนักเรียน การแสดงความห่วงใย การเอาใจใส่ที่ครูมีต่อนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เราจะจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนทุกปีคะ แต่ปีนี้ยังไม่ได้จัดเพราะเพิ่งเปิดเทอมใหม่ ทุกปีที่จัดมาก็ได้รับความร่วมมือดีจากผู้ปกครองดิฉันะ”

(ครูประจำชั้น ป.1,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

“ปีนี้ยังไม่ได้ประชุมเลยครับ ยังไม่เห็นโรงเรียนแจ้งอะไร คงเพิ่งเปิดเทอมมั้งครับ”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.6,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้น ควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา ครูประจำชั้นจำเป็นที่จะต้องให้ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด หาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหโดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนจะมีการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ประสานงานกับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรม ทั้งกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมชมเสริม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การติดตามและดูแลช่วยเหลือ

การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เป็นวิธีการขั้นแรกที่ครูประจำชั้นใช้ในการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียน เนื่องจากครูประจำชั้นเป็นผู้ที่ใกล้ชิดนักเรียนและรู้จักนักเรียนมาก

ที่สุดทั้งจากข้อมูลการเยี่ยมบ้านนักเรียน การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ระเบียบวาระสม การทำกิจกรรมโฮมรูม สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เวลาคุยกับนักเรียนโดยเฉพาะกลุ่มที่มีปัญหา พี่ก็ต้องระวังคำพูด เหมือนกันว่าจะเป็นการซ้ำใครเขามากไปหรือเปล่า พี่จะไม่คุยถึงปัญหาของเขาต่อหน้าเพื่อน เขา นะ กลัวเขาคิดอัดไม่กล้าบอกปัญหา”

(ครูประจำชั้น ป.1,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

“พี่จะพยายามพูดคุยถึงปัญหาของนักเรียนทุกคนสม่ำเสมอ นักเรียน กลุ่มมีปัญหาหรือกลุ่มเสี่ยงจะได้ไม่รู้ว่าพี่เอาใจใส่เขามากจนเกินไป ใช้เวลานานเหมือนกันคะ กว่าเขาจะกล้าพูดปัญหาของเขาให้เราฟัง”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

กิจกรรมเสริมหลักสูตร ที่ทางโรงเรียนจัดเพื่อการดูแลเอาใจใส่และช่วยเหลือนักเรียนดัง ภาพที่ 18 และ 19

ภาพที่18 กิจกรรมช่างเสริมสวย

ภาพที่ 19 การเย็บจักรทำผ้าพันคอลูกเสือ-ยุวกาชาด

กิจกรรมที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพื่อช่วยเหลือนักเรียนนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีกิจกรรมเพิ่มเติมที่โรงเรียนจัดขึ้นสำหรับนักเรียนคือ

1. นักเรียนที่มีที่พัก หรือมีบ้านพักเป็นของตนเอง ทางโรงเรียนจะให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องเขียนแบบเรียน อาหารกลางวัน เสื้อผ้า ทุนการศึกษา เป็นต้น
2. นักเรียนที่ไม่มีบ้านหรือที่พักพิง โรงเรียนจะให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องเขียนแบบเรียน อาหารกลางวัน เสื้อผ้า ทุนการศึกษา และให้ความอนุเคราะห์ในลักษณะนักเรียนประจำ และจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ จัดให้นักเรียนเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ จัดกิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียนให้กับนักเรียน เช่น แสดงลิเก เพาะเห็ดนางฟ้า การทำยาหม่อง โครงการข้าวกันบาตร การเย็บจักรทำผ้าพันคอลูกเสือ-ยุวกาชาด ดังภาพ

ภาพที่ 20 หอนักนักเรียนด้อยโอกาส

ภาพที่ 21 เรือนนอนนักเรียนด้อยโอกาส

กรณีตัวอย่างของเด็กในโครงการข่าวกันบาตรที่โรงเรียนในเมืองวิทยา ได้ให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นกรณีเด็กชายเอ (นามสมมุติ) อายุ 14 ปี พื้นเพเป็นคนบุรีรัมย์ มีพี่สาว 3 คน น้องชาย 1 คน ปัจจุบันกำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดโพธิญาณ มารดาของเอได้เสียชีวิต เอลูกอยู่กับบิดาที่มีอาชีพตีบสามล้อรับจ้างต่อมาบิดาได้ขายเด็กชายเอให้กับ

คนขายผ้ามาในราคา 100 บาท คนขายผ้าได้นำเอาไปร้องเร่ขายผ้าตั้งแต่เรียนไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นเวลาถึง 5 ปี เอมี่ปัญหากับคนขายผ้าจึงหนีออกจากบ้านคนขายผ้า และได้พบกับป้าแฉิวซึ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียนคนหนึ่ง ป้าแฉิวจึงแนะนำให้เอมาเรียนที่โรงเรียนวัดโพธิญาณ ทำให้เอได้เรียนหนังสือ และทำกิจกรรมของโรงเรียน โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมด้านลิเกให้เอเล่น และได้รับบทเป็นดาวตลกประจำคณะ ปัจจุบัน เอได้รับความรู้ต่างๆ สามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ในโรงเรียน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความสุขในการดำเนินชีวิต เวลาว่างเอกับเพื่อนๆ จะช่วยกันทำความสะดวกห้องพักและบริเวณสนามหน้าเสาธง ซึ่งเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกทั้งยังเป็นการสร้างวินัยความเป็นระเบียบ และความรับผิดชอบให้แก่ตนเอง ในอนาคตเอใฝ่ฝันที่จะเป็นทหารเพื่อรับใช้ชาติ และเป็นกำลังสำคัญของ ประเทศต่อไป

ภาพที่ 22 กิจกรรมหารายได้ในวันหยุด

ภาพที่ 23 กิจกรรมส่งเสริมรายได้

จากภาพกิจกรรมการหารายได้ของนักเรียนในวันหยุด การแสดงลิเก ของนักเรียน รายได้ที่นักเรียนได้มา ผู้บริหารจะจัดสรรให้นักเรียนเก็บไว้ใช้ในเรื่องส่วนตัวของนักเรียนเอง ซึ่งครูประจำหอพักจะเป็นผู้ดูแลนักเรียนในด้านการจับจ่ายซื้อของของนักเรียน

ส่วนงบประมาณที่ทางโรงเรียนนำมาใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งใช้เป็นจำนวนมากทั้งด้านอาหารสำหรับนักเรียนด้อยโอกาส และเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับนักเรียนหอพัก นอกเหนือจากรายได้ส่วนหนึ่งที่จากการการหารายได้ของนักเรียนเองแล้ว จะได้มาจากการรับบริจาคจากผู้ใจบุญที่ผู้บริหารติดต่อขอรับบริจาคไปยังหน่วยงานต่างๆ การทอดผ้าป่าของหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ดังภาพที่ 24

ภาพที่ 24 การบริจาคสิ่งของของหน่วยงานต่างๆ

5) การส่งต่อ

ตามกระบวนการการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนโดยครูประจำชั้นจะมีหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน ในกรณีที่มีปัญหายากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็จะส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน กรณีที่มีเด็กมีความสามารถพิเศษหรือเด็กอัจฉริยะ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส ก็ควรส่งต่อผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาและช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น

1. การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้นจะส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา และความต้องการของนักเรียน ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่ครูประจำชั้นจะส่งต่อให้กับครูแนะแนว คือ ประวัติข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลด้านการเรียน โดยครูจะต้องทำความเข้าใจและชี้แจงกับนักเรียนถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งต่อนักเรียนให้กับครูฝ่ายแนะแนว แล้วจึงดำเนินการประสานกับครูฝ่ายแนะแนว สรุปข้อมูลนักเรียนและวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมาในการส่งต่อ นัดหมายวันเวลา สถานที่ที่จะไปพบครูที่รับการส่งต่อ ครูประจำชั้นจะติดตามการช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“ก็จะขอความช่วยเหลือจากครูแนะแนวค่ะเวลาพบปัญหาแล้วที่ไม่สามารถแก้ปัญหาให้เขาได้ แต่ไม่ได้บันทึกเป็นหนังสือหรือค่ะ โรงเรียนเล็กๆเองครูก็เจอกันทุกวัน ก็คุยกันฝากให้ครูแนะแนวเค้าช่วยดูแลอีกต่อหนึ่งนะคะ”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

2. การส่งต่อภายนอก เป็นการส่งนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือพัฒนานักเรียน ในกรณีที่เกิดความสามารถของสถานศึกษา โดยครูแนะแนวหรือผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อและมีการติดต่อรับทราบผลการช่วยเหลือเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลที่ครูประจำชั้นหรือครูแนะแนวจะส่งต่อไปยังบุคคลภายนอก ได้แก่ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลครอบครัว ข้อมูลที่ได้รับการช่วยเหลือเบื้องต้น ถ้านักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้นนักเรียนก็จะกลับมาอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้นอีกครั้ง แต่ถ้ายังไม่ดีขึ้นก็นำเข้าสู่ที่ประชุมปรึกษาวิทยากรณี (Case Conference) เพื่อร่วมมือกันในการแก้ปัญหาของนักเรียน จนพฤติกรรมดีขึ้นจึงจะส่งกลับไปอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้นอีกครั้ง ข้อควรตระหนักของครูประจำชั้นและผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งต่อนักเรียน จะต้องถือว่าข้อมูลนักเรียนต้องเป็นความลับและส่งต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“มีนักเรียนคนหนึ่งคะที่ค่อนข้างมีปัญหามาก ก้าวร้าว ไม่ค่อยเข้าเรียน ครูก็พยายามนะคะแล้วก็มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยนครสวรรค์เข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้วยพักหนึ่ง ก็ดีขึ้น ตอนนี้เป็นอีกละ ก็เลยบอกเพื่อนๆให้ช่วยเอาใจใส่ ครูก็คอยดูแลอีกทีหนึ่ง”

(ครูประจำชั้น ป.1,สัมภาษณ์,1มิถุนายน 2550)

3. การประเมินผลการดำเนินงาน

3.1 การตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงาน

3.2 การประเมินผลความสำเร็จในการดำเนินงาน

- 1) บุคลากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2) ผู้รับผิดชอบ วางระบบและดำเนินงานตามระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถบูรณาการเข้ากับภารกิจของสถานศึกษาได้
- 4) สร้างบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วมและเป็นประชาธิปไตย
- 5) มีสารสนเทศของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6) มีข้อมูลสารสนเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน สรุปรายงานและประชาสัมพันธ์

2.2 การบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเมืองวิทยา พบว่ามีการบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ดังนี้

การบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเนื่องจากโรงเรียนในเมืองวิทยาเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก มีบุคลากรฝ่ายบริหารเพียงคนเดียวคือ ผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้รับทราบและนำนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการมาดำเนินการ กำกับ ติดตามและดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงกล่าวได้ว่าผู้บริหารเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน มีการพัฒนาความรู้ความสามารถและเป็นผู้ที่จัดการบริหารบุคคล สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในการทำงาน เป็นการสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างดี มีการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรในขณะปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผอ. เค๋ดีค่ะ ให้กำลังใจตลอด เห็นตลอดว่าใครทำงาน เค๋ใจดีไม่ได้ทำให้เราเครียดเวลาทำงาน คือ ไม่ได้กดดันอะไร”

(ครูประจำชั้น ป.1,สัมภาษณ์,1มิถุนายน 2550)

“ทำงานสบายใจดีค่ะ ได้กำลังใจจากผู้บริหารตลอด”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,1มิถุนายน 2550)

“ผอ.ใจดีค่ะ ไม่เรื่องมากดี เวลาทำงานคืบหน้าแล้ว ท่านก็ชม ผอ.เอาใจใส่ดี”

(ครูประจำชั้นอนุบาล,สัมภาษณ์,1มิถุนายน 2550)

“อย่างเรื่องการทำกับข้าวให้นักเรียน ผอ.จะเป็นธุระจัดการให้แทนครูเลย ซื่อกับข้าวเองที่จะทำในมือกลางวันและมือเย็นให้กับนักเรียนประจำ ครูมีเวลาที่สอนและดูแลนักเรียนเต็มที่”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,1มิถุนายน 2550)

นอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในการทำงานแล้ว ความร่วมมือและความเสียสละจากครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องก็มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน เพราะผู้บริหารโรงเรียนได้มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งแต่ละคนต่างก็เป็นครูประจำชั้นอยู่แล้ว แต่ด้วยภาระหน้าที่ของครูซึ่งนอกเหนือจากภาระงานด้านการสอนแล้ว ครูยังรับหน้าที่ด้านอื่นของทางโรงเรียน เช่น งาน

การเงิน งานธุรการ งานพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน ซึ่งบุคลากรมีจำนวนน้อย ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือและความเสียสละจากครูมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ก็ต้องอาศัยความเสียสละของครูเค้ามากอยู่เหมือนกัน ทั้งการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทั้งชั้นเรียน ข้อมูลนักเรียนเยอะ ต้องไปเยี่ยมบ้านนักเรียนตอนเลิกเรียนหรือวันหยุด การส่งต่อ ทั้ง 5 ชั้นตอน เป็นหน้าที่ที่ครูต้องรับผิดชอบมาก แต่ครูก็เก่งนะสามารถทำได้”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทยา,สัมภาษณ์,21 พฤษภาคม 2550)

“เหนื่อยเหมือนกันค่ะ ระบบทำให้พี่ต้องทำงานเยอะขึ้น แต่ก็สนุกดีเวลาไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ทำให้เข้าใจเค้ามากขึ้น เห็นเค้าได้ดี ก็มีกำลังใจในการทำงานขึ้นนะ พี่ว่า”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,1มิถุนายน 2550)

“มีคุยกับครูคนอื่นด้วยเหมือนกัน เวลาต้องการคำปรึกษาว่าพี่ต้องการข้อมูลนักเรียนเพิ่มเติม ทำงานร่วมกันตลอดค่ะ บางทีก็ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนพร้อมกัน”

(ครูประจำชั้น ป.1,สัมภาษณ์,1มิถุนายน 2550)

“ตอนพี่มาใหม่ๆ ยังไม่รู้จักนักเรียนหมด ก็ใช้เวลาทำความรู้จักนักเรียนตามเพื่อนครูมั่ง คุยกันตอนทำงานแหละค่ะ ไปบ้านนักเรียนตอนเย็น”

(ครูประจำชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

นอกเหนือจากความร่วมมือจากคณะครูด้วยกันแล้ว ยังมีความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการจัดสภาพแวดล้อมตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เช่น การปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่วัด เพราะโรงเรียนในเมืองวิทยามีที่ตั้งติดกับในเมืองวิทยา ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“ทางโรงเรียนจะขอความร่วมมือจากทางชุมชน เวลาที่มีกิจกรรมที่จะต้องทำร่วมกัน ทำให้ผู้ปกครองได้รู้จักนักเรียนของเรามากขึ้น และคอยเป็นหูเป็นตาให้กับทางโรงเรียนไปในตัว”

(ผอ.โรงเรียนในเมืองวิทยา,สัมภาษณ์,1 มิถุนายน 2550)

“ก็ช่วยกันดูแลและครับ อย่างเวลาผมเดินเก็บของเก่าขายเนี่ย ก็จะมีเจอนักเรียนที่นี้เค้าเดินขายพวงมาลัย ก็จะมีคอยดูแลห่างๆ คอยเตือนให้เค้ากลับบ้านรีบกลับบ้านโรงเรียน ก็เห็นเป็นเหมือนลูกหลานกัน เห็นอะไรไม่ดีก็จะแจ้งทางโรงเรียน”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.5,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

“เวลาโรงเรียนจัดกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือเต็มที่ถ้ามีเวลา อย่างกิจกรรมแข่งกีฬาโรงเรียน การทำบุญตักบาตร”

(ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.4,สัมภาษณ์,26 พฤษภาคม 2550)

2.3 ประสิทธิภาพ ของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ประสิทธิผล ของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนในเมืองวิทยา

1. นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาได้รับการดูแลช่วยเหลือ

โรงเรียนในเมืองวิทยา และคณะครูได้สร้างโอกาสให้กับเด็กเร่ร่อน เด็กติดสารเสพติด เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กที่ครอบครัวมีปัญหาที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือออกจากคัน และมีอายุไม่เกิน 15 ปี ให้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างน้อยภาคบังคับ จึงชักชวนเด็กที่ประสบปัญหา และมีความสนใจอยากที่จะเรียนให้ได้รับการศึกษา ณ โรงเรียนในเมืองวิทยา ในระยะแรกได้ขอความอนุเคราะห์ในเรื่องที่พักอาศัย และอาหาร (เช้า - เย็น) จากพระอริการปิยพงศ์ โจรฉรรวมโม เจ้าอาวาสวัดโพธิญาณ มีเด็กชายมีโครงการ 6 คน ต่อมาในปีเดียวกันมีนักเรียนหญิงประสบปัญหา โรงเรียนจะนำไปฝากวัดก็ไม่เหมาะสม จึงให้นักเรียนพักที่โรงเรียนและในที่สุดเพื่อความสะดวกในการดูแล จึงนำนักเรียนทั้งหมดมาพักที่โรงเรียน โดยนักเรียนชายพักที่โรงครัว นักเรียนหญิงพักที่ห้องพยาบาล ซึ่งโรงเรียนได้จัดกิจกรรมเสริมให้กับเด็กๆ เพื่อปลูกฝังค่านิยม และลักษณะนิสัยที่ดีงาม ได้แก่ การแสดงลิเก การปลูกผักสวนครัว การประกอบแผนรับสัญญาณโทรทัศน์ สอนมะลิดวงแก้ว และการทำขนมลูกชุบ

2. นักเรียนกลุ่มด้อยโอกาสมีที่พักในระหว่างเรียน จากกรณีตัวอย่าง

เด็กหญิงแก้ว (นามสมมุติ) อายุ 14 ปี ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บิดา และมารดาของแก้วได้เสียชีวิตเนื่องจากอุบัติเหตุ แก้วและพี่ชายจึงอยู่ในความอุปการะของยาย ซึ่งมีฐานะยากจน แม้ว่า ยายจะได้รับเงินค่าตอบแทนแต่ก็หมดไปกับค่าใช้จ่ายต่างๆ ในที่สุดยายให้หลานทั้งสองออกจากโรงเรียน เพื่อช่วยหารายได้ โดยการเก็บของเก่าขาย และเก็บผักขาย มีผู้ใจบุญไปพบเห็นเข้าจึงได้ชักชวนให้ยายนำเด็กทั้งสองมาเรียนที่โรงเรียนในเมืองวิทยา เด็กทั้งจึงมาอยู่ในความอุปการะของโรงเรียน แก้วเป็นเด็กที่ขยัน ตั้งใจเรียนหนังสือ เรียนเก่ง มีกิริยาสุภาพเรียบร้อย และแก้วได้รับความอบอุ่นจากเพื่อนและครูในโรงเรียน ทำให้แก้วมีความสุขในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ในอนาคตแก้วอยากที่จะเรียนต่อในระดับสูง มีงานที่ดี และเป็นคนดีของสังคม

3. นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม

นักเรียนที่ได้รับการดูแลช่วยเหลือมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่ เช่น กรณีของ เด็กหญิงบี(นามสมมุติ) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า ดีใจที่ได้มาเรียนที่นี่ แม้ว่าเป็นโรงเรียนเล็กๆ แต่ก็อบอุ่น ที่สำคัญถ้าไม่ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนนี้ คง

มีวิดิอยู่ด้วยการประกอบอาชีพเก็บขยะ หรือไม่กี่เร่ร่อนไปเรื่อยๆ แต่เมื่อเข้ามาเรียนที่นี่ทำให้
มีโอกาสเรียนหนังสือเป็นพื้นฐานการทำงานต่อไป

บทที่ 5

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทอฝันวิทยา

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในเมือง
วิทยาจังหวัดพิษณุโลก และวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น

ส่วนที่ 1 บริบทของโรงเรียนในเมืองวิทยา

ส่วนที่ 2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยา

ส่วนที่ 1 โรงเรียนทอฝันวิทยา จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนทอฝันวิทยา เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งอยู่เลขที่ 53 หมู่ 1 ตำบลหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนทอฝันวิทยา ริเริ่มดำเนินการจัดตั้งโดย ชุนวิเศษ กำนันตำบลหางดง ตั้งขึ้น
เมื่อ 1 พฤษภาคม 2474 ระยะแรกอาศัยวัดหางดงเป็นสถานที่เรียนชั่วคราว โดยอำเภอ
แต่งตั้ง นายย่อย พันธุวัตร ดำรงตำแหน่งครูใหญ่เป็นคนแรก ต่อมาชุนวิเศษได้มอบที่ดิน
แปลงหนึ่ง มีเนื้อที่ 2 ไร่เศษ ให้เป็นสถานที่ก่อสร้างโรงเรียน โดยมีประชาชนร่วมกันก่อสร้าง
อาคารเรียนชั่วคราว 1 หลัง และย้ายสถานที่เรียนจากศาลาวัดหางดงมาเรียน เมื่อ พ.ศ.
2478 และ ชุนวิเศษ รวมทั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียนร่วมกันสละทรัพย์สร้างอาคารไม้
ใต้ถุนสูง หลังคาทรงปั้นหยา 1 หลัง แล้วเสร็จในปี 2479

ปี พ.ศ. 2496 เกิดวาตภัยพัดอาคารเรียนพัง ครูใหญ่ขณะนั้น คือ นายเสถียร
พันธุศาสตร์ คณะครู และชาวบ้าน ร่วมมือกันรื้ออาคารที่พังออก และสร้างขึ้นใหม่ตาม
แบบเดิม

ปี พ.ศ. 2500 นายเสถียร พันธุศาสตร์ ครูใหญ่ นายกองแก้ว ยาวิชัย กำนันตำบล
หางดง และชาวบ้าน ร่วมกันสร้างอาคารไม้กึ่งถาวรขึ้นอีก 1 หลัง

ปี พ.ศ. 2512 นายสุพัตร อนุชัย ครูใหญ่ขณะนั้น ร่วมกับกรรมการศึกษา คณะครู
ผู้ปกครองนักเรียน และทางราชการก่อสร้างอาคารเรียนแบบ ป.1 ก ตึก ขนาด 7 ห้องเรียน

ปี พ.ศ. 2521 และ 2522 คณะครูได้จัดซื้อที่ดินด้านทิศตะวันออกของโรงเรียน 2 งาน
40 ตารางวา และด้านทิศเหนือ 30 ตารางวา

ปี พ.ศ. 2524 ทางราชการยุบโรงเรียนวัดเอรัณทวัน และโรงเรียนเวียงดั่ง มารวมโรงเรียนทอฝันวิทยา และได้อนุมัติเงินให้โรงเรียนสร้างอาคารถาวร แบบ อ ชม.1 ขนาด 4 ห้องเรียน

ปี พ.ศ. 2526 ได้รับงบประมาณ ก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์ แบบ 201/2526

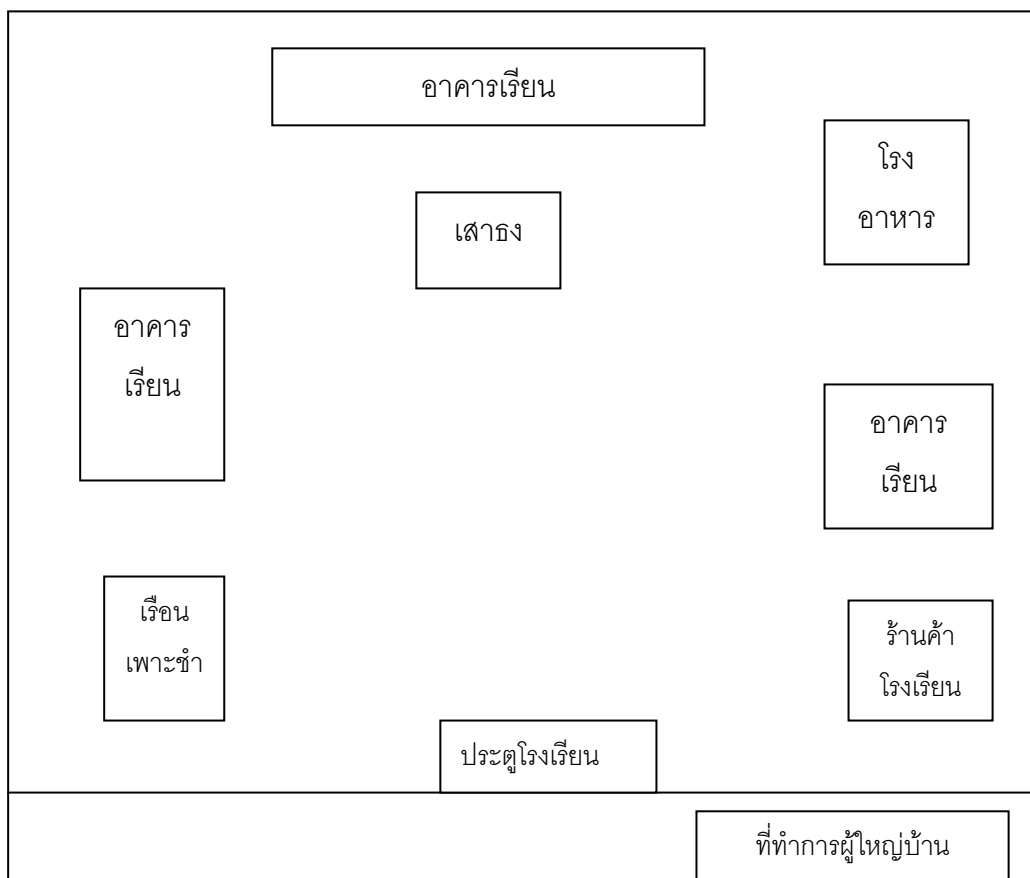
ปัจจุบัน โรงเรียนทอฝันวิทยา ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอหางดง 1 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 3 ไร่ 1 งาน 44 ตารางวา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ชั้น อนุบาล 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้บริหารโรงเรียน ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งโรงเรียน จนถึงปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น 11 คนผู้บริหารโรงเรียน คนปัจจุบัน คือ นายสุเทพ อินตาวงศ์

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

การนำเสนอสภาพทั่วไปของโรงเรียนทอฝันวิทยา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

- บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน
- การจัดการเรียนการสอน
- จำนวนนักเรียนและบุคลากร

ภาพที่ 25 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนทอฝันวิทยา

บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน

โรงเรียนทอฝันวิทยา มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3 ไร่ เมื่อเข้าสู่บริเวณโรงเรียนจะเป็นสนามหน้าเสาธงของโรงเรียน มีอาคารประกอบอยู่ด้านข้างทั้งสองด้าน ด้านทิศตะวันตกเป็นอาคารเรียนสองชั้น ซึ่งชั้นล่างใช้เป็นห้องสมุด ห้องสหกรณ์ออมทรัพย์ของโรงเรียน และห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นบนเป็นห้องปฏิบัติการภาษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องประชุม และห้องผู้บริหาร สุดท้ายคือห้องพักครู ด้านทิศตะวันออกจะเป็นอาคารเรียนของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และห้องพยาบาลซึ่งมีเตียงพยาบาลจำนวน 2 เตียง ห้องพยาบาลนี้จะใช้เป็นห้องกระจายเสียงของโรงเรียน โดยจะมีนักเรียนผลัดเปลี่ยนกันจัดกิจกรรมในช่วงเวลาพักกลางวัน ด้านหลังของอาคารจะเป็นอาคารโรงอาหาร และด้านหลังของเสาธงจะเป็นอาคารเรียนของระดับชั้นอนุบาล 1-3 โรงเรียนทอฝันวิทยาไม่มีสนามกีฬาเนื่องจากมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด

ภาพที่ 26 สภาพโดยทั่วไปของโรงเรียน

วิสัยทัศน์

มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพอนามัย มีความเป็นประชาธิปไตย และอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณี

พันธกิจ

1. จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้อย่างหลากหลายเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
2. จัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. จัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม จิตสำนึก และ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเป็นประชาธิปไตย
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมี สุขนิสัยที่ดี ดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครั้ว ชุมชนและป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติด
5. จัดการเรียนการสอนและสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
6. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นไทย อนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
7. พัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่เหมาะสม
8. ปรับปรุงพัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพโดยเน้นการมีส่วนร่วม และเป็นประชาธิปไตย
9. ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ในชุมชน ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษา

เป้าหมาย

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความรู้ที่เป็นสากล รู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการสื่อสารและใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีคิด วิธีการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และรู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์
3. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน การเขียนและการค้นคว้า
4. มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. ดูแลตนเองให้มีสุขภาพที่ดี รักษาออกกำลังกายและป้องกันตนเองจาก สิ่งเสพติด

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. มีความภูมิใจในความเป็นไทย รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคม

นโยบายโรงเรียนทอฝันวิทยา

1. จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้อย่างหลากหลายเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
2. จัดการเรียนการสอนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. จัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม และมีจิตสำนึกและปฏิบัติตนเป็นผู้มีความเป็นประชาธิปไตย
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมี สุขนิสัยที่ดี ดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชนและป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติด
5. จัดการเรียนการสอนและสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
6. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นไทย อนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
7. พัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่เหมาะสม
8. ปรับปรุงและพัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพโดยเน้นการมีส่วนร่วม และเป็นประชาธิปไตย
9. ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาในชุมชน ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีส่วนร่วมกันสนับสนุนการจัดการศึกษา

จำนวนนักเรียนและบุคลากร

โรงเรียนทอฝันวิทยา เป็นโรงเรียนประถมศึกษา มีจำนวนนักเรียน ดังนี้

ตารางที่ 8 จำนวนนักเรียนโรงเรียนทอฝันวิทยา

ระดับชั้น	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนห้องเรียน
อ.1	10	6	16	1
อ.2	8	12	20	1
ป.1	16	15	31	1
ป.2	8	17	25	1
ป.3	9	15	24	1
ป.4	12	14	26	1
ป.5	16	16	32	1
ป.6	13	15	28	1
รวม	92	110	202	8

จำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อห้อง 25 คน

ตารางที่ 9 จำนวนครูโรงเรียนทอฝันวิทยา ปีการศึกษา 2550

ชั้น	จำนวนครู			ระดับการศึกษา		
	ชาย	หญิง	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี	ป.โท	ป.เอก
ระดับชั้นอนุบาล	-	2	2	-	-	-
ช่วงชั้นที่1 ป.1-ป.3	-	4	-	4	-	-
ช่วงชั้นที่2 ป.4-ป.6	1	3	-	3	1	-
รวม	1	10	2	9	1	-

อัตราส่วนครู : นักเรียน 1 : 20

จากตารางที่ 6 และตารางที่ 7 พบว่า โรงเรียนทอฝันวิทยา มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 202 คน เป็นนักเรียนชาย 92 คน เป็นนักเรียนหญิง 110 คน จำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อห้อง 25 คน

มีจำนวนครู 11 คน วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี 2 คน ระดับปริญญาตรี 2 คน ในระดับปริญญาโท 1 คน

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทอฝันวิทยา แบ่งเป็นระดับชั้นอนุบาล และระดับประถมศึกษา จัดการเรียนการสอนตามการศึกษาภาคบังคับของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือ กิจกรรมลูกเสือ- ยุว

กาชาด โรงเรียนทอผ้าวิทยากรจัดการเรียนการสอนแบบประจำชั้นในลักษณะของการติดตามนักเรียนไปจนจบระดับชั้นประถมศึกษา กล่าวคือ ครูประจำชั้นอยู่ดูแลนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยโรงเรียนจะจัดการเรียนการสอนวันละ 6 ชั่วโมง

บริบทของชุมชน

ลักษณะสภาพแวดล้อมและชุมชนโดยรอบของโรงเรียนทอผ้าวิทยากรจะเป็นสังคมเมืองกึ่งชนบท ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขายและรับจ้างทั่วไป จำนวนประชากรไม่หนาแน่น อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางโรงเรียนเป็นอย่างดี

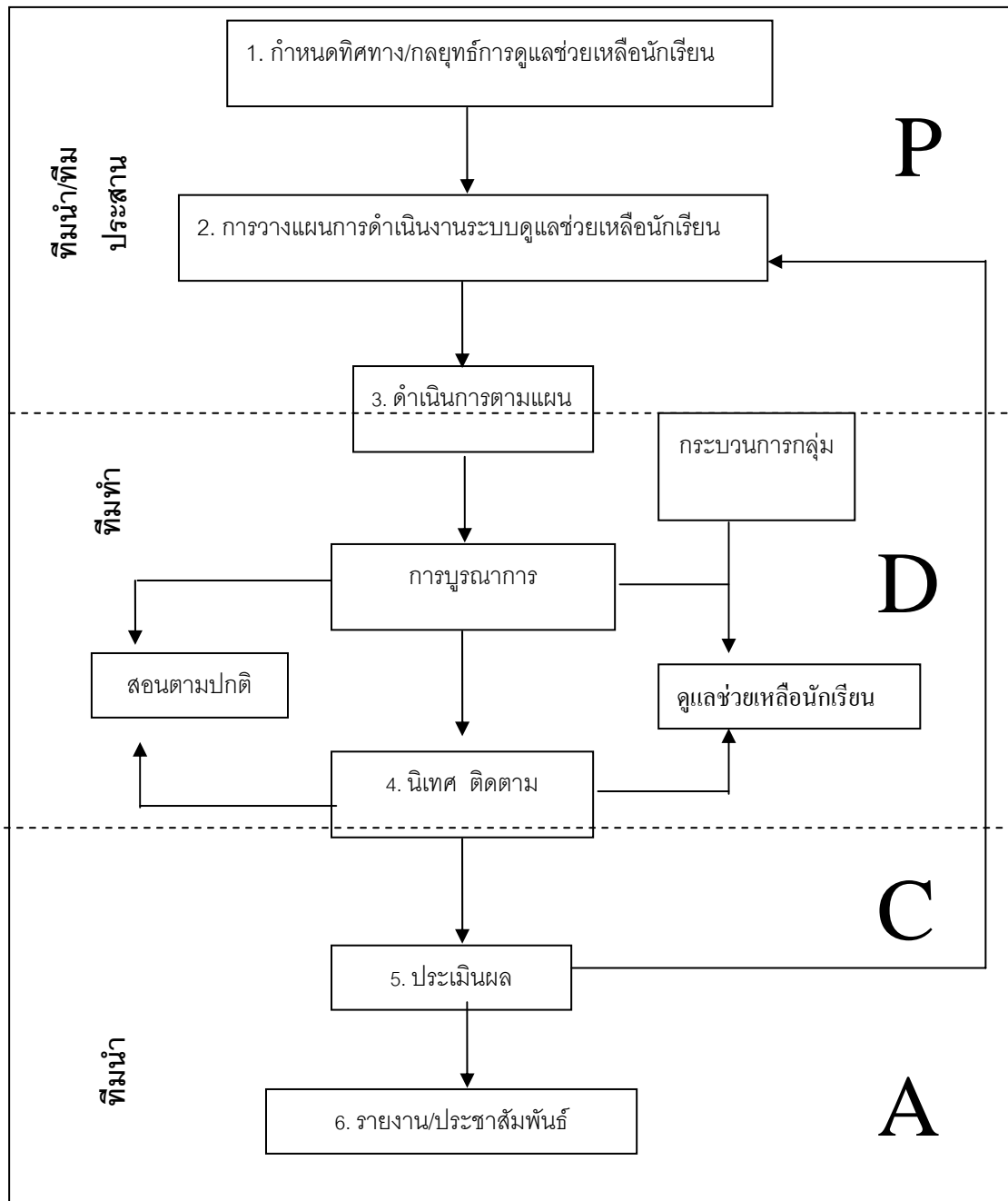
สภาพปัญหาในการพัฒนาผู้เรียน

นักเรียนส่วนใหญ่มีสภาพครอบครัวบิดามารดาหย่าร้าง บิดามารดาไปทำงานต่างถิ่น นักเรียนต้องอยู่กับญาติ นักเรียนบางคนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่นพฤติกรรมก้าวร้าวกับเพื่อนในชั้นเรียน กับครูผู้สอน ปัญหาการขาดความอบอุ่นในครอบครัว ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่คิดถึงผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก การเรียกร้องความสนใจจากคนอื่น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผู้เรียน ครูประจำชั้นจึงต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างมากในการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านการเรียนรู้และสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้เช่นเดียวกับเด็กโดยทั่วไป

ส่วนที่ 2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทอผ้าวิทยากร จังหวัดเชียงใหม่

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทอผ้าวิทยากร จังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอใน 3 ส่วนคือ 2.1 การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2.2 การบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา 2.3 ประสิทธิภาพ ของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ภาพที่ 27 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนทอฝันวิทยา

2.1 การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทอฝันวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอใน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน

การวางแผนงานและการกำหนดโครงสร้างการทำงาน

2. การดำเนินงาน

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการ

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน
- 2) สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร
- 3) การมอบหมายงานและการดำเนินงาน

2.2 การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

- 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 2) การคัดกรอง
- 3) การส่งเสริมและพัฒนา
- 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข
- 5) การส่งต่อ

3. การประเมินผลการดำเนินงาน

3.1 การตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงาน

3.2 การประเมินผลความสำเร็จในการดำเนินงาน

1. การวางแผน

การวางแผนงานและการกำหนดโครงสร้างการทำงานของโรงเรียนทอฝันวิทยา เมื่อโรงเรียนรับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการแล้วจึงวางแผนการทำงาน โดยผู้บริหารได้ทำการชี้แจงให้กับคณะครู ผู้ปกครองทราบถึงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งโรงเรียนจะนำมาเป็นระบบหลักในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนทอฝันวิทยามีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบงานทั้ง 3 ทีม ได้แก่ ทีมนำ (ผู้บริหาร) ทีมประสาน (ครูแนะแนว ครูกิจการนักเรียน) และทีมทำ (ครูประจำชั้น) ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารดังนี้

“โรงเรียนเราก็รับนโยบายมาจากกระทรวงศึกษาธิการ เราก็มีการประชุมกับ คณะครูเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกัน ให้ครูแต่ละคนเข้าใจ ตรงกันว่าจะต้องทำอะไรร่วมกันบ้าง ใครจะเป็นหัวหน้าทีมในการดำเนินงาน ใครจะเป็นฝ่ายประสานงาน แต่ทุกคนมีบทบาทสำคัญร่วมกันคือ ต้องเป็นทีมทำเพราะครูโรงเรียนเราเป็นครูประจำชั้นทุกคน”

(ผอ.โรงเรียนทอฝันวิทยา,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

2. การดำเนินงาน

การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการ และ 2.2 การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการ แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร การมอบหมายงานและการดำเนินงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน

หลังจากโรงเรียนทอฝันวิทยารับนโยบายการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาปฏิบัติมีการวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงานแล้ว จึงมีการวิเคราะห์ปัญหาโรงเรียน สืบหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยการใช้การสังเกต การบันทึกข้อมูล พฤติกรรมของนักเรียน ทั้งจากฝ่ายกิจการนักเรียน ครูแนะแนว ครูประจำชั้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ดังนี้

“ครูเราจะทำการสำรวจว่านักเรียนเรามีปัญหาในด้านใดบ้าง มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในด้านใดบ้าง ปัญหาใดที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน นำข้อมูลที่ได้จากครูหลายคนมาจัดเป็นภาพรวมของโรงเรียน”

(ผอ.โรงเรียนทอฝันวิทยา, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 2550)

“หลังจากที่มีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันแล้ว พี่ก็จะมาสำรวจดูนักเรียนในห้องพี่ว่าใครมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์บ้าง มีจำนวนเท่าไร พี่ก็จะดูปัญหาของนักเรียนห้องพี่ทุกวัน แล้วรวบรวมปัญหาไว้เป็นรายสัปดาห์ รายเดือน แล้วจึงรวบรวมเป็นเทอม”

(ครูประจำชั้นป.4, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 2550)

2) สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร

เพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนมีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินงานตามที่ได้วางแผนไว้และปฏิบัติได้ถูกต้อง โรงเรียนทอฝันวิทยาจึงใช้วิธีการให้ความรู้กับบุคลากร โดยการประชุมชี้แจงให้กับครูภายในโรงเรียนจากบุคลากรที่মনาและทีมประสาน ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“มีการประชุมครูทุกฝ่ายเลย ทั้งครูประจำชั้น ว่าใครมีหน้าที่อะไรบ้าง ให้เข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน”

(ผอ.โรงเรียนทอฝันวิทยา, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 2550)

“ไปประชุมกับทางโรงเรียนค่ะ แล้วทำความเข้าใจ ก่อนที่จะนำนโยบายมาปฏิบัติ”

(ครูประจำชั้นป.4,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

นอกเหนือจากบุคลากรในโรงเรียนแล้ว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสำคัญในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือ ผู้ปกครองและชุมชนที่จำเป็นต้องทราบและมีความรู้ความเข้าใจมีส่วนร่วมกับการศึกษา จึงมีการประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ชุมชน ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“เชิญผู้ปกครองมาประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ผู้ปกครองเข้าใจร่วมกัน”

(ผอ.โรงเรียนทอฝันวิทยา,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“มีอะไรทางโรงเรียนก็จะบอกกล่าวตลอดค่ะ เชิญมาประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ก็ดีค่ะทำให้เข้าใจโรงเรียนได้มากขึ้น”

(ผู้ปกครองนักเรียน ป.6 อาชีพรับราชการ,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“โรงเรียนก็มีการประชุมผู้ปกครอง แม่ก็ไปค่ะไปประชุมทุกครั้ง ดีค่ะได้รู้ว่าครูคนไหนที่ดูแลลูกของเรา ได้คุยกันได้ใกล้ชิดขึ้น”

(ผู้ปกครองนักเรียน ป.6 อาชีพค้าขาย,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

3) การมอบหมายงานและการดำเนินงาน

การมอบหมายงานการจัดกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะกำหนดหน้าที่โดยการคำนึงถึงความรู้ความสามารถของครูและเน้นการทำงานเป็นกระบวนการทั้ง 3 ทีม คือ ทีมนำ ทีมประสานและทีมทำ ซึ่งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกิจกรรมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงของครูประจำชั้น ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน โดยกำหนดเป็นแนวกิจกรรมหลัก เช่นกิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้านนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน

2.2) การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นบุคลากรที่มีความสำคัญมากสำหรับขั้นตอนนี้ได้แก่ ครูประจำชั้น ซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และมีบทบาทในการดูแลนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การดำเนินงานของครูประจำชั้นในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของโรงเรียนทอฝัน วิทยา เริ่มต้นโดยการเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านพฤติกรรม ด้านความสามารถ ด้านครอบครัว ครูประจำชั้นจะเก็บข้อมูลของนักเรียนไว้พร้อมทั้งสถานที่ที่จะติดต่อกับผู้ปกครองได้ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน และ ข้อมูลที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การเยี่ยมบ้านนักเรียน ครูประจำชั้นจะเยี่ยมบ้านนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อสังเกตและศึกษาความเป็นอยู่ของนักเรียน สภาพแวดล้อมของนักเรียน ให้ได้ ข้อมูลที่เป็นจริงที่สุด โดยมีแบบเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นหลักฐานในการดำเนินงาน ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“พี่ให้นักเรียนเขียนข้อมูลของนักเรียนโดยคร่าวๆไว้ก่อนค่ะ เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ทราบอยู่แล้ว จากนั้นก็จะไปเยี่ยมบ้านของนักเรียน ส่วนใหญ่จะไปตอนเลิกเรียน ไม่ได้ไปครบทุกคนหรอกค่ะ จะไปเยี่ยมบ้านนักเรียนที่มีพฤติกรรมเด่นๆก่อน เช่น เด็กที่มีปัญหาก้าวร้าวกับเพื่อน แล้วก็คนที่ค่อนข้างเก็บตัวค่ะ”

(ครูประจำชั้นป.4,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนค่อนข้างเล็ก นักเรียนมีไม่มากนัก อย่างห้องพี่มีแค่เนี้ย ไปเยี่ยมอาทิตย์ละ 2-3 คน เดียวก็ครบทุกคนเวลาไปเยี่ยมบ้านนักเรียนพี่ไปคนเดียวค่ะ หมู่บ้านเราไม่กว้างเท่าไร ไม่น่ากลัว”

(ครูชั้นประจำชั้นป.6,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“ครูไปเที่ยวบ้านหนูค่ะ หนูอยากให้ครูมาอีก”

(นักเรียนชั้น ป.4,สัมภาษณ์,กรกฎาคม2550)

“ครูมาบ้านหนูค่ะ แม่กลับจากทำงานมาพอดี แม่เลยทำกับข้าวเลี้ยงครูด้วย แม่คุยกับครูด้วยค่ะ แต่หนูไม่ได้ฟัง”

(นักเรียนชั้น ป.6,สัมภาษณ์,กรกฎาคม2550)

2) การคัดกรอง

โรงเรียนทอฝันวิทยามีการคัดกรองนักเรียนโดยมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของครูประจำชั้นที่จะทำการคัดกรองนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักเรียนกลุ่มปกติและนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ซึ่งผลการคัดกรองนักเรียนครูประจำชั้นจะไม่เปิดเผยให้นักเรียนทราบ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ คือ

“หลังจากรู้จักข้อมูลนักเรียนแล้วก็จะคัดกรองนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหา พอรู้ว่าคนไหนอยู่ในกลุ่มที่มีปัญหาก็จะให้ความสนใจเป็น

พิเศษ เมื่อเจอปัญหาก็จะแก้ไขเป็นรายบุคคลค่ะ แต่จะทำแบบไม่ให้นักเรียนรู้ตัวว่าเราเอาใจใส่เค้าเป็นพิเศษ”

(ครูประจำชั้นป.4,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“เมื่อพบว่านักเรียนคนไหนมีปัญหาอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา เราจะให้เค้าอยู่ตามปกติ แต่จะคอยดูแลเอาใจใส่อยู่ห่างๆ ให้นักเรียนกลุ่มปกติช่วยกันดูแลอีกทางหนึ่ง”

(ครูประจำชั้นป.5,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

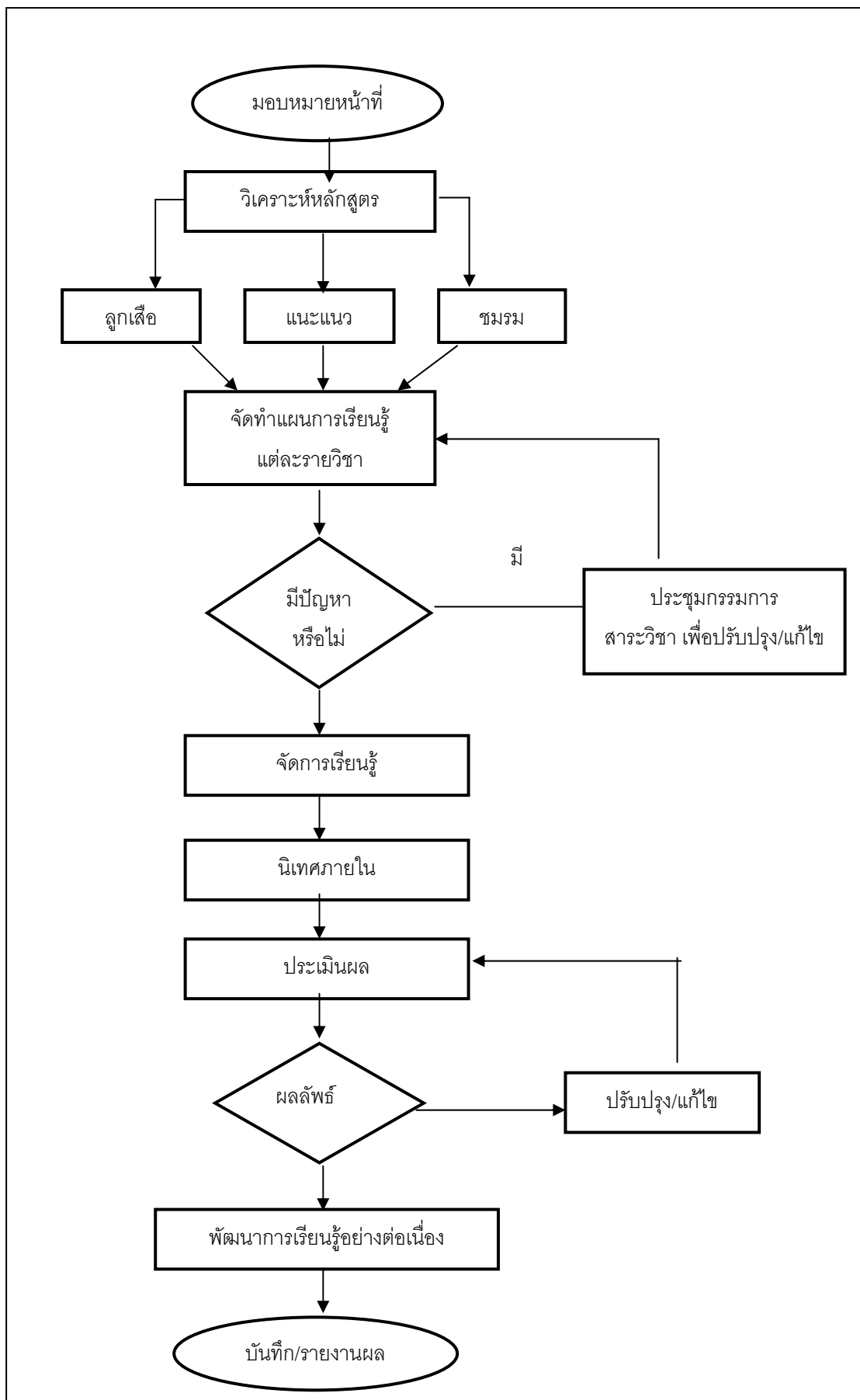
3) การส่งเสริมและพัฒนา

ภาพที่ 28 การประเมินการทำงาน

แผนภาพที่ 29 ระบบพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนทอฝันวิทยา

โรงเรียนทอฝันวิทยา มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมนักเรียนตามความถนัดและความสนใจ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ กิจกรรมที่เป็นนโยบายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้น

ภาพที่ 30 กิจกรรมหน้าเสาธง

กิจกรรมโฮมรูม

ภาพที่ 31 กิจกรรมนั่งสมาธิ

จัดตามความต้องการของนักเรียนและนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อให้ครูประจำชั้นได้รู้จักนักเรียนมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมหรือพัฒนานักเรียน ให้นักเรียนรู้จักเพื่อนและตนเอง การจัดกิจกรรมโฮมรูมของโรงเรียนทอฝันวิทยาจะจัดทุกวันหลังจากการเข้าแถวเคารพธงชาติแล้ว โดยครูจะให้นักเรียนนำข่าวหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นใน

ต้องถึนนำมำเล่ำสู่กันฟังในชั้นเรียน หรือขำวสารของเพื่อนำในชั้นเรียนมำเล่ำ แล้วให้เพื่อนในชั้นเรียนร่วมนกันแสดงความคิดเห็น เป็นการสร้ำงควำมสัมพันธ์อันดีต่อในสังคມชั้นเรียน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“กิจกรรมโฮมรูมของที่นี่จะมีทุกวันตอนเช้าหลังกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติ เพราะเราจะประเมินกันเองในชั้นเรียนถึงควำมรับผิดชอบที่ชั้นเรียนได้รับมอบหมายก่อนเข้าเรียนรวมถึงข้อบกพร่องของสมาชิกในชั้น จากนั้นก็ให้สมาชิกในชั้นเรียนพูดคุย ตักเตือนกัน”

(ครูประจำชั้นป.3,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“จัดกิจกรรมโฮมรูมกันทุกวันคะ กิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่จะเป็นการนำเหตุการณ์ที่เป็นแบบอย่างของสมาชิกในชั้นมำยกย่องเพื่อเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนร่วมชั้นเรียน”

(ครูประจำชั้นป.5,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

ภาพที่32 กิจกรรมเล่ำขำว

“จัดกิจกรรมโฮมรูมกันทุกวัน ส่วนใหญ่ก็จะตรวจเล็บ ตรวจผม แล้วให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พบโดยใช้กระบวนการกลุ่มของชั้นเรียนตัดสินใจเอง ซึ่งพืว่านักเรียนจะให้ควำมเคารพในระบบกลุ่มของตัวเองมำกกว่าครูประจำชั้นนั่นเอง นะคะพืว่า”

(ครูประจำชั้นป.2,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“เราจะพูดคุยกันเป็นประจำอยู่แล้วคะทุกวันเลย บางวันครูก็จะมำคุยด้วย ส่วนใหญ่แล้วพวกเราก้จะดูกันเองแล้วมีอะไรก็ตักเตือนกันคะ ครูจะคอยดูอยู่หลังห้องคะ”

(นักเรียนชั้น ป.6,สัมภาษณ์,กรกฎาคม2550)

“รู้สึกอายครับ เวลาถูกเพื่อนในชั้นเรียนลงมตีว่าผมยาว แต่งตัวไม่เรียบร้อย
ครับ”

(นักเรียนชั้น ป.6,สัมภาษณ์,กรกฎาคม2550)

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
ก็มีหลายกิจกรรมเช่น

กิจกรรมความดี-ความสามารถที่มี เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนตระหนัก
ถึงความดีและความสามารถพิเศษที่ตนเองมี เห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง
เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองต่อไป โดยครูจะให้นักเรียนแต่ละคนเล่าถึงงานอดิเรก
ของตนเองหรือความสามารถพิเศษด้านต่างๆของตนเอง หากไม่มี ครูและเพื่อนจะช่วยให้
กำลังใจ และช่วยกันบอกถึงกิจกรรมหรือสิ่งที่นักเรียนทำได้ดี

กิจกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึง
ความสำคัญในการใฝ่หาข้อมูลความรู้นอกตำราเรียน และรู้จักการเลือกค้นหาข้อมูลและใช้
ข้อมูลข่าวสารอย่างเหมาะสมรู้เท่าทันข่าวสารอย่างเหมาะสม โดยครูจะให้นักเรียนอภิปราย
ถึงข้อดี- ข้อเสียของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันร่วมกัน จากนั้นให้นักเรียน
นำข่าวหรือข้อมูลที่ได้จากสิ่งตีพิมพ์ วิทยุ หรือ โทรทัศน์ มาเล่าให้เพื่อนฟังหน้าชั้นเรียน
จากนั้นวิเคราะห์ข้อคิดที่ได้และร่วมกันอภิปรายซักถามเกี่ยวกับเนื้อหา

การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ปกครองและครูที่ปรึกษา ได้ทำความรู้จักและสร้าง
ความคุ้นเคยกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเลี้ยงดูระหว่างผู้ปกครอง ช่วยลดช่องว่าง
ระหว่างผู้ปกครองและครูประจำชั้น เป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้กับผู้ปกครองในการให้ความ
ร่วมมือกับทางโรงเรียนเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป ซึ่งกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้น
เรียนนี้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรม คือ

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ปกครอง
และสร้างความคุ้นเคยกัน โดยให้ผู้ปกครองจับคู่เพื่อทำความรู้จักกัน แนะนำตัวเอง การ
ทำงาน หรืองานอดิเรกที่ชื่นชอบ จากนั้นเป็นกิจกรรมการสะท้อนความคิดในหัวข้อเทคนิคที่
ใช้ในการเลี้ยงดูอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ ครูประจำชั้นจะไม่ตัดสินว่าการอภิปรายนั้นมี
ข้อสรุปอย่างไร แต่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ปกครองในการนำเทคนิคต่างๆไปใช้ให้เหมาะสม
กับครอบครัวของตนเอง

กิจกรรมการปรึกษาหารือ จัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และรับทราบ
ปัญหาของนักเรียนร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน
เพราะผู้ปกครองมีความรู้และความคาดหวังที่แตกต่างกันไปของผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครอง

รับรู้สภาพปัญหาของเด็กตามประสบการณ์ส่วนตัวของตนเอง การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ปกครองกันครูประจำชั้นจะช่วยให้ผู้ปกครองสามารถมองเห็นปัญหาของนักเรียนได้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น โดยครูประจำชั้นจะกล่าวนำให้ผู้ปกครองพูดคุยถึงพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่อยู่ที่บ้านแล้วบันทึกปัญหาที่พบ จากนั้นครูนำเสนอประเด็นที่เป็นปัญหาของนักเรียนที่พบในโรงเรียนในภาพรวม แล้วอภิปรายถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

กิจกรรมเพื่อป้องกันช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มปกติ และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนทอฝันวิทยาคมมอบหมายให้ครูประจำชั้นคอยให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนและใช้กระบวนการกลุ่มในการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนในการแก้ไขพฤติกรรมนั้นๆ โดยครูประจำชั้นจะจับคู่ให้นักเรียนให้เหมาะสมกัน ทั้งด้านความสามารถ บุคลิกภาพ เพื่อให้ช่วยเหลือกันได้จริง และไม่เกิดปัญหาในการจับคู่หรือถูกข่มขู่ ถูกแกล้งจากเพื่อนที่ดูแกล นักเรียนที่ครูจับคู่ให้ต้องสมัครใจที่จะจับคู่กัน และมีความยินดีที่จะให้หรือรับการดูแลช่วยเหลือเพื่อน ครูประจำชั้นจะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งคู่อย่างสม่ำเสมอว่าช่วยเหลือกันได้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร มีการสอบถาม ให้คำปรึกษาแนะนำในการจับคู่เพื่อดูแลกัน เช่น ให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในด้านใดด้านหนึ่งจับคู่กับนักเรียนที่ยังไม่ได้แสดงความสามารถออกมาให้เห็น เพื่อนำพาไปสู่การทำกิจกรรมแสดงความสามารถออกมา เช่น การร้องเพลง การพูด การเล่นเกมกีฬา หรือนักเรียนที่ชอบเก็บตัว ไม่มีเพื่อนให้จับคู่กับเพื่อนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีจุดเด่นด้านสัมพันธ์ภาพกับสังคม ดึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“จะคอยสังเกตพฤติกรรมเค้าว่ามีอะไรผิดปกติไหม ถ้าเจอนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่น่าดูพี่ก็จะเรียกเพื่อนเค้ามาดู บางทีก็คุยกับเค้าโดยไม่ให้เค้ารู้สึกที่กำลังถูกดุ ชักพิกเค้าก็จะบอกกับเราเองว่าทำไมไม่ต้องทำแบบนั้น”

(ครูประจำชั้นป.5,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“กิจกรรมโฮมรูมก่อนเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอน จะใช้กระบวนการกลุ่มให้เพื่อนตักเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกในห้องพร้อมให้เหตุผล การวิจารณ์พฤติกรรมนั้นๆ เค้าจะให้การยอมรับในเหตุผลของกลุ่มมากกว่าที่ครูจะชี้แนะให้โดยตรงค่ะ”

(ครูประจำชั้นป.4,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“จะฝึกให้นักเรียนเค้าช่วยเหลือกันค่ะ อย่างที่ห้องพี่มีเด็กพิเศษช่วยเหลือตัวเองไม่ค่อยได้ ก็จะทำให้เพื่อนเค้าคอยช่วยเหลือกันอย่างเวลาไปห้องน้ำ ไปโรงอาหาร พี่ก็ได้ดูด้วยว่านักเรียนพี่แต่ละคนมีน้ำใจให้กันแค่ไหน”

(ครูประจำชั้นป.3,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“เมื่อก่อนน้องแฉะจะไม่ยอมทำอะไรด้วยตัวเองเลย พอมีกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนพี่ก็แนะนำของเค้าว่าต้องช่วยกันทำให้น้องแฉะดูแลตัวเองให้ได้ รู้จักทำอะไรด้วยตัวเองให้ได้ ตอนนีพี่ว่าเค้าดีขึ้นนะ ได้รับการยอมรับจากเพื่อนในห้องมากขึ้น”

(ครูประจำชั้นป.4,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นเวลาเข้าก่อนเข้าแถว หรือช่วงบ่าย ช่วงหมดเวลาชั่วโมงเรียน หรือเวลาเย็นหลังเลิกเรียนแล้ว กิจกรรมที่จัดเป็นกิจกรรมชุมนุม โดยครูประจำชั้นกับนักเรียนเป็นผู้ตกลงร่วมกันว่าจะตกลงจัดกิจกรรมใดที่เหมาะสมกับนักเรียน โรงเรียนทอฝันวิทยามีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมล้านนาการตีกลองสะบัดชัย กิจกรรมรักการอ่าน กิจกรรมการจัดรายการวิทยุ ดั่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“ชอบตีกลองสะบัดชัยค่ะ ที่นี่มีชุมนุมทุกวันอังคาร หนูชอบตีกลองค่ะ สนุก เสียงดัง ตึง ตึง”

(นักเรียนชั้น ป.2,สัมภาษณ์,กรกฎาคม2550)

“หนูจัดรายการวิทยุค่ะ ชอบเปิดเพลง ชอบอ่านนิทานให้คนอื่นฟัง หนูเคยไปจัดรายการวิทยุที่บ้านถวยด้วยนะคะ จัดตอนวันเสาร์ อาทิตย์ มีคนชมหนูด้วยค่ะว่าเสียงเพราะ”

(นักเรียนชั้น ป.6,สัมภาษณ์,กรกฎาคม2550)

ภาพที่33 หน้าที่ได้รับผิดชอบ

กิจกรรมสอนซ่อมเสริม เป็นการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียน ซึ่งครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผิดชอบจำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจกันวางแผนการสอนซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียนที่เรียนอ่อนหรือเรียนช้าไม่ทันเพื่อน เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดี ได้เรียนเพิ่มเติมจากครูประจำวิชาที่ตนเรียนอ่อน ให้มีความรับผิดชอบตนเองด้านการเรียน และมีความใส่ใจกับการเรียนของตนเองมากขึ้น

5) การส่งต่อ

โรงเรียนทอฝันวิทยา มีการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น แล้วแต่นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็จะส่งต่อไปให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง 2 ชั้นตอน คือ 1) การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้นจะประสานงานกับครูกิจการนักเรียน เพื่อให้ช่วยกันดูแลนักเรียนให้มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น 2) การส่งต่อภายนอก เมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็จะส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยครูประจำชั้นจะคอยติดตามข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เช่น สถาบันราชนครินทร์ โรงพยาบาล สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“เห็นพฤติกรรมของนักเรียนยังไม่ดีขึ้นก็จะส่งไปให้ครูฝ่ายกิจการนักเรียนช่วยกันดู ว่าทำยังไงนักเรียนเราถึงจะดีขึ้น ก็จะตามนักเรียนไปเรื่อยๆค่ะ แต่ไม่ให้เค้ารู้ตัวว่านักเรียนกำลังได้รับการแก้ไขพฤติกรรมอยู่”

(ครูประจำชั้นป.3,สัมภาษณ์,กรกฎาคม 2550)

“เพื่ออยู่กิจการนักเรียนค่ะ ครูประจำชั้นก็จะส่งนักเรียนมาให้แล้วคุยกันว่าจะทำไหงดี พี่ก็จะช่วยกันดูแลนักเรียนอยู่พักนึง มีบางรายที่เห็นว่าไม่ไหวจริงๆ อย่างนักเรียน

ห้องพี่มีเด็กพิเศษอยู่ก็จะส่งไปที่สถาบันราชนครินทร์ให้เค้าช่วยดูแล กลับมาก็ค่อยยังชั่วขึ้น ทางครูและโรงเรียนก็ช่วยกันดูแลต่อไป”

(ครูประจำชั้นป.4, สัมภาษณ์, กรกฎาคม 2550)

2.3 ประสิทธิภาพ ของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ประสิทธิภาพ ของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนทอฝันวิทยา พบว่า นักเรียนในกลุ่มเสี่ยงมีพัฒนาการที่ดีขึ้น มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น นักเรียนกลุ่มมีปัญหา ครูสามารถดูแลได้ทั่วถึง เพราะโรงเรียนมีการนำกระบวนการกลุ่มมาช่วยดูแลทำให้ ครูประจำชั้นดูแลนักเรียนได้ครบ

กรณีตัวอย่างนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่มีพัฒนาการที่ดีขึ้นคือ ด.ช.เอ(นามสมมติ) เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ชอบแกล้งเพื่อน ชอบโกหก จากกิจกรรมกระบวนการกลุ่มที่มีการจัดทำข้อตกลงกันในตอนเช้าของทุกวัน เมื่อพบคนที่ละเมิดข้อตกลงแล้ว ก็จะมีการประณามกันว่าใครทำผิดข้อไหน จะใช้มาตรการไหนในการลงโทษ ด.ช.เอ ได้ขโมยของเพื่อน จึงมีการสอบสวนกันขึ้นในห้อง โดยใช้กระบวนการกลุ่มตัดสินปัญหา เพื่อนๆสมาชิกในห้องจะช่วยกันตัดสินว่า ด.ช.เอ กระทำผิดจริงหรือไม่ โดยครูจะไม่มีส่วนในการตัดสินใจของสมาชิก เมื่อ ด.ช.เอไม่ยอมรับผิด ก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในห้อง เพราะถือว่าไม่เคารพในการตัดสินใจของกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มนี้จะปฏิบัติในทุกวัน มีการประเมินการทำงาน ประเมินการปฏิบัติงานทุกวัน จนพฤติกรรม ด.ช. เอค่อยๆดีขึ้น จนอยู่ร่วมกับเพื่อนได้อย่างปกติ โดยใช้ระยะเวลาในการปรับพฤติกรรมพอสมควร

บทที่ 6

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณี

การวิเคราะห์เปรียบเทียบจากการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณี และ 2) การเปลี่ยนแปลงของครูและนักเรียนในโรงเรียน ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบมีดังต่อไปนี้

6.1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณี

การดำเนินงาน	โรงเรียนในเมืองวิทยา	โรงเรียนทอฝันวิทยา	ความเหมือน/ความต่าง
การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	มีการวางแผนการทำงานหลังจากรับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ	การดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	ต่างกันคือโรงเรียนทอฝันวิทยาใช้กระบวนการกลุ่มและกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นกิจกรรมหลักในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูโรงเรียนทอฝันวิทยาจะใช้เวลาในการพูดคุยแก้ปัญหาให้กับนักเรียนในช่วงพักกลางวัน และ
การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	-ครูรู้จักนักเรียนจากเอกสารของครู ระเบียบของนักเรียน	-ครูรู้จักนักเรียนโดยวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การศึกษาจากแฟ้มประวัติของนักเรียน	เวลาว่างของนักเรียน
การบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา	ได้รับการสนับสนุนจากผู้อำนวยการและความเสียสละในการทำงานของคณะครู	ได้รับการสนับสนุนจากผู้อำนวยการและความเสียสละในการทำงานของคณะครู	

ตารางที่ 11 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างกรณี (ต่อ)

พฤติกรรม	โรงเรียนในเมืองวิทยา	โรงเรียนทอฝันวิทยา	ความแตกต่าง
<p>ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน</p> <p>- ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู</p> <p>- การขาดความร่วมมือจากนักเรียน</p> <p>- ผู้ปกครองขาดความตระหนักถึงความสำคัญในระบบ</p> <p>- ขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน</p> <p>- สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรม</p>	<p>- ครูมีภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>- นักเรียนขาดความร่วมมือในการให้ข้อมูลกับครูที่ปรึกษา</p> <p>- ผู้ปกครองบางส่วนขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>- งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน</p> <p>- โรงเรียนในเมืองวิทยาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อพฤติกรรมที่แสดงออกที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน</p>	<p>- ครูมีภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>-</p> <p>- งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน</p> <p>- โรงเรียนทอฝันวิทยาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการแสดง</p>	<p>- ความต่างโรงเรียนทอฝันวิทยานักเรียนจะให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลกับครูที่ปรึกษาดีกว่า</p> <p>- ความต่างโรงเรียนทอฝันวิทยาจะให้ความสำคัญต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากกว่า</p> <p>- ทั้งสองโรงเรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมของนักเรียนต่างกัน</p>
<p>ประสิทธิผลของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน</p> <p>- ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน</p>	<p>- นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ตัวเองเป็นคนที่ดีขึ้นบ้างมีปัญหาลดลงเมื่อครูให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ</p>	<p>- นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่ได้พูดคุยกับครู</p>	

6.2 การเปลี่ยนแปลงของครูและนักเรียน

ตารางที่ 12 การเปลี่ยนแปลงของครูและนักเรียน

พฤติกรรม	โรงเรียนในเมืองวิทยา	โรงเรียนทอฝันวิทยา	ความแตกต่าง
ครู			
-ความสัมพันธ์ระหว่างครู	- มีการจับกลุ่มคุยกันถึงพฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา	- ครูใช้เวลาในการรับประทานอาหารกลางวันมาก เพราะครูใช้เวลาในการพูดคุยกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในระหว่างรับประทานอาหารกลางวัน	ระหว่างที่ให้คำปรึกษากับนักเรียน โรงเรียนบ้านจะมีบรรยากาศที่ค่อนข้างสดชื่น เป็นกันเอง เหมือนพูดคุยกันเรื่องปกติ แต่โรงเรียนในเมืองวิทยาจะมีบรรยากาศค่อนข้างเครียดในระหว่างให้คำปรึกษา
- ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน	- นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาหลักเลี้ยงที่จะคุยเรื่องส่วนตัวกับครู	- นักเรียนกลุ่มปกติและนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหาชอบที่จะพูดคุยกับครู	- ครูโรงเรียนทอฝันวิทยาจะมองว่าปัญหาของนักเรียนเป็นเรื่องปกติ
นักเรียน			
- ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน	- นักเรียนที่มีปัญหาจะพยายามแยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อน	- นักเรียนที่มีปัญหาจะอยู่กับเพื่อนได้ตามปกติ มีการช่วยเหลือกันเป็นระบบกลุ่ม	- โรงเรียนทอฝันวิทยามีการดำเนินงานในลักษณะของเพื่อนช่วยเพื่อนและระบบกลุ่มนักเรียนจึงไม่รู้สึกลูกแยกออกจากกลุ่มปกติ

เนื่องจากกรณีศึกษาทั้งสองโรงเรียนอยู่ในบริบทที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันเหมือนกันคือ ทั้งสองกรณีศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมเมืองเหมือนกัน สภาพครอบครัวของโรงเรียนในเมืองวิทยาเป็นครอบครัวที่ร่ำรวย และนักเรียนถูกทอดทิ้ง ปัญหาในเรื่องการเรียนการสอนจะมีมากกว่า ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยาสภาพสังคมของนักเรียนส่วนใหญ่พ่อแม่จะหย่าร้าง นักเรียนอาศัยอยู่กับผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง นักเรียนจะมีปัญหาในด้านขาดความอบอุ่น โหยหาความรัก นักเรียนจึงมีลักษณะเรียกร้องความสนใจจากครูและผู้วิจัย และจากตารางสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งสองโรงเรียนวางแผนการดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนในเมืองวิทยาจะดำเนินการโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็กในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกิจกรรมหลัก แต่โรงเรียนทอฝันวิทยาจะเน้นกระบวนการกลุ่มและกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการสอนการสอน

2. การบริหารจัดการและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากผู้บริหารโรงเรียน ครูมีความเสียสละในการดำเนินงาน ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความร่วมมือในการสอดส่องดูแลช่วยเหลือนักเรียนเช่นเดียวกันทั้งสองโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนในเมืองวิทยามีครูชายหญิงรับผิดชอบในการอยู่เรือนนอนของนักเรียนทุกวัน

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

- เมื่อโรงเรียนนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้ามาปฏิบัติทำให้ครูทุกฝ่ายมีภาระงานที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะครูประจำชั้นที่ต้องทำเอกสาร หลักฐานการดำเนินการที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน ครูบางคนต่อต้านระบบเพราะว่าภาระงานสอนก็มากอยู่แล้ว

- การขาดความร่วมมือจากนักเรียน นักเรียนบางคนปกปิดข้อมูลของตนเองกับครูหรือปกปิดข้อมูลของตนเองกับผู้ปกครองเพราะกลัวความผิดเกี่ยวกับความประพฤติของตนเองในโรงเรียนขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- ผู้ปกครองขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนในเมืองวิทยาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เก็บของเก่าขาย ไม่มีเวลาดูบุตรหลานจึงมอบภาระการดูแลให้กับทางโรงเรียน การแสดงความคิดเห็นมีค่อนข้างน้อย

- ขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน โดยเฉพาะครูประจำชั้นจากการเก็บข้อมูลพบว่าครูประจำชั้นอยากให้มีการสนับสนุนค่าเดินทางในการเดินทางเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อให้ครูประจำชั้นดำเนินการได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะโรงเรียนในเมืองวิทยาที่บ้านของนักเรียนอยู่ไกลจากโรงเรียน

- สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน โรงเรียนในเมืองวิทยามีที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่แออัด สภาพแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนซึ่งต่างจากโรงเรียนทอฝันวิทยาที่ค่อนข้างเอื้อต่อการเรียนการสอน ตั้งอยู่ในชุมชนที่ค่อนข้างสะดวกในการติดต่อสื่อสาร

4. ประสิทธิภาพของการใช้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ทั้งสองโรงเรียนมีประสิทธิผลของการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือที่ดีเหมือนกัน กล่าวคือ โรงเรียนในเมืองวิทยาสามารถช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงให้รอดพ้นจากการกลายเป็นกลุ่มมีปัญหาได้ และช่วยนักเรียนกลุ่มมีปัญหาให้กลับมากอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยาสามารถช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาได้โดยนักเรียนเหล่านั้นสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของครูและนักเรียน

- ครู

ความสัมพันธ์ระหว่างครู จากการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำให้ครูมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นในช่วงรับประทานอาหารกลางวัน เวลาพัก และหลังเลิกเรียนเพื่อขอความร่วมมือและหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน จากการเก็บข้อมูลพบว่าโรงเรียนในเมืองวิทยานักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาจะเลี้ยงที่จะคุยเรื่องส่วนตัวกับครู แต่ในเรื่องอื่นๆจะคุยเป็นเรื่องปกติ ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยานักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาชอบที่จะพูดคุยมีปฏิสัมพันธ์กับครูมากกว่าเพราะครูเห็นว่าปัญหาของนักเรียนเป็นเรื่องปกติ ไม่ใช่เรื่องใหญ่

- นักเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน พบว่านักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาโรงเรียนในเมืองวิทยาจะมีพฤติกรรมที่พยายามแยกตัวออกจากกลุ่ม ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่ม ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยานักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มปัญหาจะไม่รู้สึกว่าจะแปลกแยกเพราะโรงเรียนทอฝันวิทยามีการใช้กระบวนการกลุ่ม และเพื่อนช่วยเพื่อนดูแลนักเรียนกลุ่มนี้

- ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกับทางโรงเรียนค่อนข้างดีเหมือนกัน แต่ต่างกันที่โรงเรียนในเมืองวิทยาผู้ปกครองจะอ้างว่าถ้ามีเวลาจะไม่ขาดกิจกรรมกับทางโรงเรียนเลย ในขณะที่จัดกิจกรรมกับทางโรงเรียนผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันดี

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนของทั้งสองโรงเรียนแม้ว่าจะแตกต่างกันตามบริบทของโรงเรียน ลักษณะปัญหาของนักเรียนที่แตกต่างกันทำให้วิธีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันไปด้วย แต่ก็ทำให้นักเรียนของทั้งสองโรงเรียนมีการพัฒนาขึ้นจากเดิมตามศักยภาพของผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการสนับสนุนการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนในเมืองวิทยา จังหวัดพิษณุโลก และโรงเรียนทอฝันวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์เนื้อหาแบบสร้างข้อสรุป

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในการศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และส่วนที่ 2 ผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน

ส่วนที่ 1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. การวางแผน

โรงเรียนในเมืองวิทยา จังหวัดพิษณุโลก โรงเรียนทอฝันวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ มีการวางแผนงานและการกำหนดโครงสร้างการทำงานหลังจากที่ได้รับนโยบายและคำสั่งจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 2 โรงเรียนมีการวางแผนและกำหนดโครงสร้างการทำงาน คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวปฏิบัติการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับผิดชอบ 3 ทีม ได้แก่ ทีมนำ ทีมประสาน และทีมทำ และวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร การมอบหมายงานและการดำเนินงาน

ทั้งโรงเรียนในเมืองวิทยาและโรงเรียนทอฝันวิทยาเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีรองผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการ ทางโรงเรียนจึงมอบหมายให้ครูฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นฝ่ายประสานงานหลัก ส่วนฝ่ายสนับสนุนการทำงานก็จะประกอบด้วย ครูประจำชั้น ครูแนะแนว หัวหน้าช่วงชั้น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ทั้ง 2 โรงเรียนจะมีการวางแผนกำหนดกิจกรรม ระยะเวลาในการทำงาน และผู้รับผิดชอบการทำงานไว้อย่างชัดเจน โดยโรงเรียนจะใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนบูรณาการกับการเรียนการสอนอย่างชัดเจน

2. การดำเนินงาน

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน

โรงเรียนในเมืองวิทยา จะมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนก่อนที่จะมีการวางแผนการทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพราะเป็นโรงเรียนรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านสังคม และครอบครัว ครูในโรงเรียนจึงมีการวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนว่ามีปัญหาใดบ้างอยู่ในระดับใด เมื่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมอบนโยบายการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้โรงเรียนนำมาปฏิบัติ ทางโรงเรียนในเมืองวิทยาจึงนำปัญหาของนักเรียนมารวบรวมจัดเก็บเป็นข้อมูลของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยามีการวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียนภายหลังจากรับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยนำข้อมูลที่ได้จากโรงเรียนได้จัดบันทึกไว้มาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและความพร้อมของทางโรงเรียน

2) สร้างความตระหนักให้กับบุคลากร

โรงเรียนในเมืองวิทยา และโรงเรียนทอฝันวิทยา มีการสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรที่เป็นไปในทางเดียวกัน คือ มีการจัดประชุม ชี้แจง ครูทุกคนในโรงเรียนให้เข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และส่งครูผู้มีส่วนที่ประสานงานเข้ารับการอบรมแนวปฏิบัติการดำเนินงานแล้วนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้บุคลากรในโรงเรียนทราบอีกครั้ง จากนั้นจึงมีการประชุมผู้ปกครองเพื่อการเข้าใจที่เป็นไปในแนวเดียวกัน

3) การมอบหมายงานและการดำเนินงาน

โรงเรียนในเมืองวิทยา และโรงเรียนทอฝันวิทยา มีการมอบหมายให้ครูฝ่ายกิจการนักเรียนทำหน้าที่รับผิดชอบประสานงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจะนำความรู้จากการอบรมไปขยายผลให้กับครูประจำชั้น ครูแนะแนว เพื่อการปฏิบัติที่เป็นไปในทางเดียวกัน ทั้ง 2 โรงเรียนจะให้ความสำคัญกับครูประจำชั้นมากที่สุดในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนในเมืองวิทยาจะเน้นที่ครูประจำหอพักซึ่งรับผิดชอบนักเรียนในช่วงเวลาที่นักเรียนพักในโรงเรียนทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย

2.2 การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

โรงเรียนในเมืองวิทยา และโรงเรียนทอฝันวิทยาคูประจำชั้นจะศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนและจากข้อมูลส่วนตัวระเบียบสะสม จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อศึกษาข้อมูลนักเรียนเพิ่มเติม

2) การคัดกรอง

โรงเรียนในเมืองวิทยา มีขั้นตอนในการคัดกรองคือ วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรม คัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา

โรงเรียนทอฝันวิทยา มีขั้นตอนในการคัดกรอง คือ วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ใช้กระบวนการกลุ่มชั้นเรียนและแบบประเมินพฤติกรรม แล้วจึงคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา

3) การส่งเสริมและพัฒนา

โรงเรียนในเมืองวิทยา มีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มปกติเป็นการดำเนินการของครูประจำชั้น มีการจัดกิจกรรมโฮมรูมก่อนเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนทุกวัน กิจกรรมการประชุมผู้ปกครองนักเรียนจะจัดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่โรงเรียนจัดคือ กิจกรรมลูกเสือ – ยุวกาชาด กิจกรรมชุมนุม

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

โรงเรียนในเมืองวิทยา จัดกิจกรรมป้องกันช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มปกติโดยครูประจำชั้นจะให้คำปรึกษาและคำแนะนำเบื้องต้นกับนักเรียน สำหรับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนครูประจำชั้นจะใช้วิธีสื่อสารกับผู้ปกครอง

โรงเรียนทอฝันวิทยา จัดกิจกรรมช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มปกติ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยการให้กระบวนการกลุ่ม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และกิจกรรมซ่อมเสริม

5) การส่งต่อ

ทั้ง 2 โรงเรียน จะมีขั้นตอนการดำเนินการส่งต่อเหมือนกัน คือ 1) การส่งต่อภายในโรงเรียน โดยครูประจำชั้นจะประสานงานกับครูแนะแนวและครูกิจการนักเรียน และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง 2) การส่งต่อภายนอก เมื่อครูแนะแนวและครูกิจการนักเรียนดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนแล้วแต่พฤติกรรมของนักเรียนไม่ดีขึ้น ก็จะดำเนินการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงพยาบาล วัด สถานีตำรวจ โดยมีครูประจำชั้น ครูกิจการนักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนไปพร้อมกัน โรงเรียนทอฝันวิทยาจะมีการส่งต่อนักเรียนไปยังสถาบันราชชนทรินทร์ร่วมด้วย

ส่วนที่ 2 ผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนในเมืองวิทยา เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่แตกแยก เด็กถูกทอดทิ้ง การดำเนินการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ใกล้เคียงกับกลุ่มปกติ แต่นักเรียนกลุ่มมีปัญหา มีผลการทำให้ความ

ประพัตติของนักเรียนที่มีความรุนแรงลดลง แต่ยังไม่สามารถจัดว่านักเรียนอยู่ในกลุ่มปกติ ยังคงเป็นกลุ่มที่ครูต้องเฝ้าระวังต่อไป

ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยา นักเรียนมาจากครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้าง นักเรียนอาศัยอยู่กับผู้ปกครอง ความรุนแรงของปัญหามีน้อยกว่าโรงเรียนในเมืองวิทยา ผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า นักเรียนทั้งกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและสังคมมากขึ้น ความรุนแรงของพฤติกรรมลดลง ผลการเรียน และความประพัตติของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลออกเป็น 2 ประเด็นคือ 1) นโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติของโรงเรียน 2) ผลที่เกิดขึ้นจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. นโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติของโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการรับนโยบายการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติของทั้งสองโรงเรียน จากการเข้าไปศึกษาการดำเนินงานในโรงเรียนและสภาพชุมชนพบว่า โรงเรียนในเมืองวิทยาอยู่ในชุมชนค่อนข้างแออัด ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง เกือบของเก่า มีฐานะค่อนข้างยากจน โรงเรียนทอฝันวิทยาอยู่ในชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ผู้ปกครองมีฐานะปานกลาง

ดังนั้นลักษณะการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งสองโรงเรียนจึงแตกต่างกัน กล่าวคือ โรงเรียนในเมืองวิทยาจะเน้นการช่วยเหลือนักเรียนเป็นหลักเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก และสิทธิเด็กทั้ง 4 ประการ คือ สิทธิการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย ครอบคลุมความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค โรงเรียนในเมืองวิทยาจึงมีการดำเนินงานในลักษณะที่เน้นให้นักเรียนมีชีวิตอยู่รอดได้ในสังคม สิทธิในการพัฒนา สิทธิในการได้รับความคุ้มครอง สิทธิในการมีส่วนร่วมของนักเรียน ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่โรงเรียนให้ความสำคัญ ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยา จะเน้นการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการบูรณาการกิจกรรมกระบวนการกลุ่มเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะดูแลช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือเพื่อนได้ เน้นที่การช่วยเหลือและส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น

ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองโรงเรียนให้ความสำคัญกับการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันในขั้นตอนการดำเนินงานเมื่อนำนโยบายจากสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับนักเรียน และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

2. ผลที่เกิดขึ้นจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้งสองโรงเรียนมีผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ดีเหมือนกัน โรงเรียนในเมืองวิทยาจะสามารถช่วยเหลือนักเรียนให้มีชีวิตที่อยู่รอด มีความสุขตามอัตภาพ ไม่กลายเป็นนักเรียนตกหล่น สามารถเรียนหนังสือได้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สามารถประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอดของชีวิตได้ ส่วนโรงเรียนทอฝันวิทยาสามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนอยู่ร่วมกันได้ นักเรียนได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ แนวโน้มการศึกษาต่อของนักเรียนมีสูง เน้นที่การพัฒนาของตัวผู้เรียนเองให้เป็นคนที่กล้าคิด กล้าแสดงออก มากกว่าการหาเลี้ยงชีพเพื่อความอยู่รอดของปากท้อง

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่จะได้ผลดีนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้ง ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้ได้ทราบรายละเอียดในการดำเนินงานของสถานศึกษาและประสิทธิผลของการดำเนินงานของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะวิธีการดำเนินงานสำหรับโรงเรียนที่ต้องการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จ แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ดังนี้ คือ โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียน

1. ด้านการวางแผนงาน จากการศึกษาวิจัยพบว่าควรมีการวางแผนการดำเนินงานก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อให้มีความพร้อมในทุกด้าน การจัดครูรับผิดชอบในด้านต่างๆของระบบทั้งทีม นำ ทีมประสาน และทีมทำ ให้ชัดเจนเพื่อการเตรียมการของแต่ละฝ่าย

2. การดำเนินงาน พบว่าครูประจำชั้นจะพบกับอุปสรรคในการดำเนินงานมากที่สุด เพราะครูประจำชั้นต้องมีความรู้และความเข้าใจ มีความเสียสละในการดำเนินงานอย่างมาก ควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจให้กับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การให้กำลังใจจากผู้บริหาร การสร้างความสามัคคีในการทำงานเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

3. งบประมาณ จากผลการวิจัยพบว่า งบประมาณเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญสำหรับการดำเนินงาน ควรมีการวางแผนจัดสรรงบประมาณที่เอื้อต่อการดำเนินงานให้สำเร็จ

ผู้ปกครอง

จากผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองมีความตระหนักในความสำคัญของการให้ความร่วมมือ และแจ้งผลการดำเนินงานให้ผู้ปกครองทราบว่าบุตรหลานของตนเองจัดอยู่ในกลุ่มใด เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริงและให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินงานให้โรงเรียนรายงานผลการดำเนินงานเพื่อทราบถึงปัญหาที่โรงเรียนประสบอยู่ การหาทางแก้ปัญหาและการสนับสนุนผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการของโรงเรียนและผู้เรียน และควรมีการจัดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เช่น เจ้าหน้าที่กรมสุขภาพจิต เจ้าหน้าที่พยาบาล นักจิตวิทยา ประจำที่โรงเรียนหรือติดตามดูแลโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้ศึกษาการดำเนินการเรื่องระบบดูแลในภาพรวม ดังนั้นน่าจะมีการศึกษาที่เจาะจงไปยังกลุ่มมีปัญหาโดยเฉพาะ เช่น กลุ่มติดยาเสพติด กลุ่มถูกล่วงละเมิดทางเพศ เพื่อการเข้าใจถึงสภาพปัญหาและการแก้ปัญหานักเรียนได้ชัดเจนขึ้น
2. จากผลการวิจัยพบว่ากรณีศึกษาทั้งสองโรงเรียนอยู่ในบริบทของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ควรมีการศึกษาโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกันเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. 2527. การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ. 2544. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.

กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.).

กรมสามัญศึกษา. 2544. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. 2548. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนเพื่อน

เด็ก.คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2542. พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ ฉบับเป็นกฎหมาย. กรุงเทพฯฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.โรงพิมพ์รับส่ง

สินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.)

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. 2547. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ.

จรัล ดิษฐาอภิชัย. 2546. คู่มือสิทธิมนุษยชนฉบับพลเมือง. กรุงเทพฯ:สุซุมและบุตร.

ณรงค์ชัย সাইพรวัลย์. 2546. การติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน

โรงเรียนมหาวิทยาลัยพายัพ จัหวัดมหาสารคาม. รายงานการศึกษาระยะปริญญา

ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นพนิธิ สุริยะ. 2537. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

นิตา ชูโต. 2540. การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: พี.เอ็น. การพิมพ์.

นิตา ชูโต. 2545. การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ:แมทส์ปอยท์.

พนม ล้อมอารีย์.2538.การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

พิทักษ์ ม้าฮอส. 2543. การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพในยุทธวิธีการรู้จักนักเรียนเป็น

รายบุคคลของครูวิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา

การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มัลลิกา ศรีวิสุทธิ. 2547. การศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด

กรุงเทพฯ.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยุวดี งามวิทย์โรจน์. 2549. ดูแล คุ่มครอง ส่งเสริมและพัฒนาตามพรบ.คุ่มครองเด็ก พ.ศ.

2546.วารสารการศึกษาไทย. ปีที่4 ฉบับที่20.พ.ค.2549.

- รจนา สิ้นที. 2547. สภาพการปฏิบัติงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารและครู
ในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เรืองยศ อุตระศาสตร์. 2546. การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่
ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิชัย เจริญศรี. 2546. การศึกษาการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สวัสดิ์ เสหาหงษ์. 2546. กลยุทธ์การช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาในโรงเรียน
มัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุธิดา ภัคดีบุญ. 2548. การวิจัยพหุเทศะกรณีศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาวิจัยและ
จิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. 2543. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อภิชาติ เศรษฐวิชัยกิจการ. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. วารสารวิชาการ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2.
เมษายน- มิถุนายน 2547.

ภาษาอังกฤษ

- The Calhoun school. 2003. Advisory System[online]. The Calhoun school. Available
from : http://www.calhoun.org/advisory_system.html.
- Shaeffer. 1999. Child friendly schools. Available from
: <http://www.child friend\UNICEF - Life skills - Child friendly schools.htm>
- Yin,R.K.(1993). Applications of case study research. Newbury Park,CA: Sage.
- Yin,R.K.(1994). Case study Research Design and Methods. California: Sage
Publication.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกเหตุการณ์

โรงเรียน.....

วัน/เดือน/ปี..... เวลา.....

รายละเอียดของเหตุการณ์

ใคร

.....
.....
.....

ทำอะไร

.....
.....
.....

ที่ไหน

.....
.....
.....

เมื่อไร

.....
.....
.....

อย่างไร

.....
.....
.....

แบบสังเกตสภาพโรงเรียน

โรงเรียน.....

ที่	สถานที่	วัน/เวลา	สภาพ/กิจกรรม	หมายเหตุ
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				

เพิ่มเติม

.....

.....

.....

แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนของครูประจำชั้น

โรงเรียน.....จังหวัด.....ชั้น.....
 ผู้สอน.....วิชา.....เรื่อง.....
 จำนวนผู้เรียน.....วิชา.....เรื่อง.....
 จำนวนผู้เรียน.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน
 ผู้บันทึก.....เวลา.....

1. พบผู้สอนก่อนการสอน

.....
 .....

2. สภาพชั้นเรียน/บรรยากาศการเรียนรู้

.....
 .....

3. ผู้เรียน (ลักษณะ พฤติกรรม ข้อสังเกต)

.....
 .....

4. ผู้สอน(ลักษณะ บุคลิก)

.....
 .....

5. กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมผู้สอน	กิจกรรมผู้เรียน

6. พบผู้สอนหลังการสอน

.....

.....

.....

7. พบผู้เรียนหลังการเรียน

.....

.....

.....

แบบบันทึกการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ตั้งแต่เวลา.....ถึง.....

สถานที่.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ถูกสัมภาษณ์.....

.....
(คำถาม/ข้อสังเกตของผู้สัมภาษณ์).....
(บันทึกคำตอบสัมภาษณ์)

แบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้บริหารในโรงเรียน

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ตั้งแต่เวลา.....ถึง.....

สถานที่.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ถูกสัมภาษณ์.....

.....
(คำถาม/ข้อสังเกตของผู้สัมภาษณ์).....
(บันทึกคำตอบสัมภาษณ์)

แบบคัดกรองบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ชื่อ – นามสกุล.....เพศ.....

อายุ ..... ปี ..... เดือน ..... วัน เดือน ปี .....

ชั้น ..... วันที่ประเมิน ..... ครั้งที่ .....

คำชี้แจง

1. แบบคัดกรองฉบับนี้เป็นแบบจำแนกทางการศึกษา เหมาะสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 5 – 9 ปี
2. แบบคัดกรองฉบับนี้แยกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2
3. สังเกตลักษณะ/พฤติกรรมหรือประวัติของเด็กซึ่งเป็นลักษณะหรือพฤติกรรม ที่เด็กแสดงออกบ่อย ๆ และทำเครื่องหมาย/ลงในช่อง “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ที่ตรงกับลักษณะหรือพฤติกรรมนั้น ๆ ของเด็ก
4. ผู้ทำการคัดกรองเบื้องต้นคือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ได้แก่ ครูที่รู้จักเด็กเป็นอย่างดีอย่างน้อยเป็นเวลา 3 เดือน เพื่อให้เกิดความชัดเจน ถูกต้อง

ส่วนที่ 1 การสังเกตเบื้องต้น/ ข้อมูลพื้นฐานของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ที่	ลักษณะ / พฤติกรรม	การสังเกต	
		ใช่	ไม่ใช่
1.	ดูฉลาดหรือปกติ ในด้านอื่น ๆ นอกจากในด้านการเรียน		
2.	ต้องมีปัญหาทางการเรียน ซึ่งอาจไม่ได้เลยหรือทำได้ต่ำกว่า 2 ชั้นเรียน ในด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่า 1 ด้าน ต่อไปนี้ 1.1 ด้านการอ่าน 1.2 ด้านการเขียน 1.3 ด้านการคำนวณ		
3.	ไม่มีปัญหาทางด้านการเห็น การได้ยิน สติปัญญา หรือออทิสติก หรือจากการถูกละทิ้ง ละเลย หรือความด้อยโอกาสอื่น ๆ		

เกณฑ์การพิจารณา

ถ้าตอบว่าใช่ 3 ข้อ แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ควรสังเกตในส่วนที่ 2 ต่อ

ผลการพิจารณาส่วนที่ 1

พบ ไม่พบ (ถ้าพบสังเกตใน ส่วนที่ 2 ต่อ)

ส่วนที่ 2 การสังเกตปัญหาทางการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละด้าน

ที่	ลักษณะ / พฤติกรรม	การสังเกต	
		ใช่	ไม่ใช่
	1. ความบกพร่องด้านการอ่าน		
1.	อ่านไม่ได้		
2.	อ่านซ้ำ อ่านคำต่อคำ จำคำไม่ได้		
3.	อ่านสะกดคำไม่ได้		
4.	อ่านซ้ำ อ่านข้าม หรืออ่านเพิ่มคำ		
5.	ผันเสียงวรรณยุกต์ไม่ได้		
6.	อ่านสลับตัวอักษรหรือออกเสียงสลับกัน เช่น ม กับ น หรือ ด กับ ต		
7.	อ่านผิดประโยค หรือผิดตำแหน่ง อ่านหลงบรรทัด		
8.	ไม่รู้ความหมายของคำที่อ่าน		
9.	จับใจความสำคัญไม่ได้		
	2. ความบกพร่องด้านการเขียน ภาษาเขียน และการสะกดคำ		
1.	เขียนเป็นตัวอักษรไม่ได้		
2.	เขียนพยัญชนะหรือตัวเลขกลับด้าน คล้ายมองจากกระจกเงา		
3.	เขียนไม่ได้ใจความ		
4.	เขียนด้วยลายมือที่อ่านไม่ออก		
5.	เรียงลำดับตัวอักษรผิด เช่น สถิติ เป็น ติติ		
6.	เขียนพยัญชนะหรือตัวเลขที่มีลักษณะคล้ายกันสลับกัน เช่น ม- น , ต- ค , พ- ย, b-d , p-q , 6- 9		
	3. ความบกพร่องด้านการคำนวณ		
1.	นับจำนวนไม่ได้		
2.	ไม่เข้าใจค่าของจำนวน เช่น หน่วย สิบบ ร้อย พัน หมื่น เป็นเท่าใด		
3.	คำนวณ บวก ลบ คูณ หหาร ไม่ได้		
4.	คำนวณเลขที่มีการทดหรือการยืมไม่ได้		
5.	แก้ปัญหาโจทย์แบบง่าย ๆ ไม่ได้		
6.	ไม่เข้าใจหลักการพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ เช่น การจำตัวเลข รูปทรง คณิตศาสตร์ เข้าใจความหมาย สัญลักษณ์ เวลา ทิศทาง ขนาด ระยะทาง การจัดลำดับ การเปรียบเทียบ ฯลฯ		

เกณฑ์การพิจารณา

พิจารณาในด้าน

1. ความบกพร่องด้านการอ่าน

ถ้าตอบว่า ใช่ 6 ข้อ ขึ้นไป แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ด้านการอ่าน

2. ความบกพร่องด้านการเขียน

ถ้าตอบว่า ใช่ 4 ข้อ ขึ้นไป แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ด้านการเขียน

3. ความบกพร่องด้านการคำนวณ

ถ้าตอบว่า ใช่ 4 ข้อ ขึ้นไป แสดงว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ด้านการคำนวณ ควรส่งให้จิตแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา ตรวจอีกครั้ง และให้การช่วยเหลือต่อความต้องการพิเศษทางการศึกษาของผู้เรียนต่อไป

ผลการคัดกรอง

- พบความบกพร่อง ด้าน (การอ่าน การเขียน การคำนวณ)
- ไม่พบความบกพร่อง

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ .....ผู้คัดกรอง

(.....)

ลงชื่อ .....ผู้คัดกรอง

(.....)

บันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน

โรงเรียน.....

ครั้งที่ .....

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ.....

1. ชื่อ (ต.ช. / ต.ญ).....ชั้น.....
2. บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....ตำบล.....อ..... จ.....
3. ชื่อบิดา นาย.....อายุ.....ปี อาชีพ.....
4. ชื่อ มารดา นาง.....อายุ.....ปี อาชีพ.....
5. มีพี่น้องร่วมกัน จำนวน.....คน ชาย .....หญิง.....คน
6. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ บิดามารดา บิดา มารดา ปู่ย่า
 ตา, ยาย ลุง, ป้า น้ำ, อา อื่นๆ (ระบุ).....
7. ผู้ปกครอง ชื่อ.....อายุ.....ปี อาชีพ.....
8. สถานภาพของบิดามารดา สมรส หย่า หม้าย แต่งงานใหม่
 บิดาหรือมารดาเสียชีวิต บิดาและมารดาเสียชีวิต
9. งานที่รับผิดชอบทำที่บ้าน เลี้ยงน้อง กวาดหญ้า ล้างจาน
 ซักเสื้อผ้า รีดเสื้อผ้า รดน้ำต้นไม้
 อื่นๆ.....
10. กิจกรรมยามว่างของนักเรียน คือ.....
11. เข้านอนเวลาประมาณ.....นาฬิกา ตื่นนอนเวลาประมาณ.....นาฬิกา
12. ได้รับเงินไปโรงเรียนประมาณวันละ.....บาท
13. การเดินทางไปโรงเรียนโดย รถจักรยาน ผู้ปกครองรับ-ส่ง
 รถรับจ้างประจำ เดิน
14. สภาพโดยทั่วไปของบ้านและครอบครัว.....
15. ภูมิปัญญาหรือความสามารถพิเศษของผู้ปกครอง.....
16. ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะของโรงเรียนต่อผู้ปกครอง.....
17. ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะทั่วไปของผู้ปกครองต่อโรงเรียน.....

ลงชื่อ.....ผู้ปกครอง

ลงชื่อ.....ครูประจำชั้น

แบบสรุปผลการคัดกรองและช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล
(สำหรับครูประจำชั้น)

ชื่อ.....สกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ปัญหาของนักเรียน

1. ด้านความสามารถ
 การเรียน คือ.....
 ความสามารถอื่นๆ.....
2. ด้านสุขภาพ
 ร่างกาย คือ.....
 จิตใจ คือ.....
3. ด้านพฤติกรรม
 ความประพฤติ คือ.....
 พฤติกรรม คือ.....
 ความสัมพันธ์กับเพื่อน/ครู/ผู้ปกครอง คือ.....
4. ด้านครอบครัว
 เศรษฐกิจ คือ.....
 การคุ้มครองนักเรียน คือ.....
 การเลี้ยงดู คือ.....
5. ด้านสังคม
 สิ่งแวดล้อม คือ.....

แผนการแก้ไขปัญหา

- จัดกิจกรรมในห้องเรียน โดย.....
 .....
- จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดย.....
 .....
- จัดกิจกรรมซ่อมเสริม โดย.....
 .....
- จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดย.....
 .....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวประดับ บุญธรรม เกิดวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2522 ณ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะศึกษาศาสตร์ วิชาเอกการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้ารับราชการครูที่โรงเรียนภูษัฒรอมไทยพัฒนา อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2548